

Bundel – Raadscommissie Ruimte van 12 november 2024

Agenda bijlagen

- Getekend verslag raadcommissie Ruimte 12 november 2024
- 1 Opening/Mededelingen
 - 2 Vaststellen agenda
Agenda raadcommissie Ruimte 12 november 2024
 - 3 Spreekrecht inwoners
 - 4 Vaststellen verslag van de vergadering van 8 oktober 2024
Concept verslag raadscommissie Ruimte 8 oktober 2024
 - 5 Voortgangslijst
Er zijn geen ID nummers om af te doen.
Voortgangslijst raadcommissie Ruimte 12 november 2024
 - 6 Vragenkwartier
 - 7 Te bespreken ingekomen stukken
 - 8 Presentatie Energietransitie
presentatie energietransitie 12-11-2024
Procesbeschrijving werkvergaderingen
Proces werkvergaderingen visueel
 - 9 Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025–2030
RV en RB Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie 2025–2030
Bijlage 1. Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie 2025–2030
Bijlage 1a. Resultaten inwonerspanel
Bijlage 2. M-019 GETEKEND GL, CDA Klaar voor klimaatverandering
Bijlage 3. Motie M-020b Duurzaamheid door waterbesparing
Bijlage 4. Onderzoeksrapport Sweco motie drinkwaterbesparing
Bijlage 5. Afbeelding samenhang Uitvoeringsplan in Programma Duurzaamheid
 - 10 Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie
De gemeente Ooststellingwerf werkt aan een duurzame mobiliteitsvisie. Het college stelt de raad voor om de startnotitie duurzame mobiliteitsvisie vast te stellen. In de startnotitie worden uitgangspunten vastgesteld om bij het opstellen van de duurzame mobiliteitsvisie verder uit te werken.
RV en RB Vaststellen startnotitie duurzame mobiliteitsvisie
Bijlage 1. Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie 1 oktober 2024
 - 11 Sluiting

Beknopt schriftelijk verslag van openbare vergadering van de raadscommissie Ruimte dinsdag 12 november 2024

OoststellingwerfsBelang:	J. Elsenaar en Bert Beijert
PvdA:	I. Meijerhof en O. Smit
CDA:	M. van Tellingen
VVD:	B. van 't Klooster en P. Zijlstra
GroenLinks:	A. Telkamp en R. Berends
ChristenUnie:	B. Leistra en W. Schaaij
D66:	J. Hilbers
Lokaal Sociaal Ooststellingwerf:	S. ter Heide (tot eerste termijn agendapunt 9)
Vrije Partij Ooststellingwerf:	B. Oostra en H. Slagter
Lijst Ooststellingwerf	N. van den Berg
AANWEZIG:	G. But, J. van Weperen, J. Nijboer (vanaf agendapunt 8) wethouders
AFWEZIG MET KENNISGEVING:	-
Voorzitter:	H. Dongstra
Commissiegriffier:	S. Ahmad

1. Opening / Mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 19.30 uur.

2. Vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Spreekrecht inwoners

Er hebben zich geen insprekers gemeld

4. Vaststellen verslag van de vergadering Ruimte van 8 oktober 2024

Het verslag van de raadscommissie Ruimte van 8 oktober 2024 worden ongewijzigd vastgesteld.

5. Voortgangslijst

De voortgangslijst wordt ongewijzigd vastgesteld.

De raadcommissie heeft richting het college een oproep gedaan om kritisch te kijken naar de volgende ID-nummers 353, 361, 332, 369 en 364.

6. Vragenkwartier

Er zijn geen vragen binnengekomen voor het vragenkwartier.

7. Te bespreken ingekomen stukken

Er zijn geen verzoeken binnengekomen om ingekomen stukken te agenderen.

8. Presentatie Energietransitie

Mevr. A. Oosterhoff geeft een presentatie over Energietransitie. De commissieleden stellen na de presentatie vragen. Mevr. A. Oosterhoff en wethouder G. But beantwoorden de vragen.

9. Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030

1. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 vast te stellen

De commissieleden stellen vragen in de eerste termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen in de eerste termijn. De commissieleden stellen vragen in de tweede termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen in de tweede termijn.

Toezeggingen

- Wethouder G. But zegt toe, de openbare ruimte die ingericht wordt voor waterberging mogelijk te combineren met speelmogelijkheden.
- Wethouder G. But zegt toe, uit te zoeken of het nodig is en of er een mogelijkheid is om aan te sluiten bij het funderingsloket.
- Wethouder G. But zegt toe voor de behandeling in de raadsvergadering het scenario waarin zwart water wordt uitgesloten en grijs en wit water wordt gecombineerd, inzichtelijk te maken.

Advies:

De commissie adviseert om het onderwerp als twee termijnen te agenderen voor de raadsvergadering van 26 november 2024.

10. Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie

1. De startnotitie duurzame mobiliteitsvisie vast te stellen
2. De werkgroep mobiliteit vanuit de raad mandaat te geven voor het meedenken in de vorm van een klankbordgroep richting een definitieve duurzame mobiliteitsvisie

De commissieleden stellen vragen in de eerste termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen in de eerste termijn. De commissieleden stellen vragen in de tweede termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen in de tweede termijn en geeft aan het stuk terug te willen nemen horende de opmerkingen van de raadcommissie.

Advies:

De commissie brengt op voorstel van de voorzitter van de commissie een advies uit aan de raad:

Gehoord hebbende de beraadslaging in de commissie ruimte van 12 november 2024 adviseert de raadcommissie de gemeenteraad om de startnotitie duurzame mobiliteitsvisie terug te geven aan het college en het college de opdracht te geven om op korte termijn met een herziene versie te komen.

De fracties ChristenUnie, CDA, GroenLinks, OoststellingwerfsBelang, VVD, D66, PvdA en VPO steunen het advies.

De fractie Lijst Ooststellingwerf steunt het advies niet. Zij geven aan dat het wat hun betreft wel als hamerstuk door had gemogen naar de raad.

10. Sluiting

De vergadering wordt om 22:27 uur gesloten

Vastgesteld in de openbare vergadering van 3 december 2024.

, griffier.

, voorzitter.

Aan de leden van de raadscommissie Ruimte

Onderwerp: vergadering raadscommissie Ruimte 12 november 2024

Oosterwolde, 23 oktober 2024

Hierbij nodig ik u uit voor het bijwonen van de openbare vergadering van de raadscommissie Ruimte te houden op dinsdag 12 november 2024, 's avonds vanaf **19.30 uur**, in de raadzaal.

Met vriendelijke groet,
De voorzitter.

Agenda

- 1 Opening/Mededelingen
- 2 Vaststellen agenda
- 3 Spreekrecht inwoners
- 4 Vaststellen verslag van de vergadering van 8 oktober 2024
- 5 Voortgangslijst
- 6 Vragenkwartier
- 7 Te bespreken ingekomen stukken
- 8 Presentatie energietransitie
- 9 Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025–2030
Voorstel voor behandeling: Richtinggevend bespreken.
Komt ter besluitvorming in de raad van 26 november 2024.
(Portefeuillehouder: G. but)
- 10 Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie
Voorstel voor behandeling: Richtinggevend bespreken.
Komt ter besluitvorming in de raad van 26 november 2024.
(Portefeuillehouder: G. But)
- 11 Sluiting

Beknopt schriftelijk verslag van openbare vergadering van de raadscommissie Ruimte dinsdag 8 oktober 2024

OoststellingwerfsBelang:	H. Betten en Bert Beijert
PvdA:	I. Meijerhof en O. Smit
CDA:	M. van Tellingen
VVD:	B. van 't Klooster
GroenLinks:	A. Telkamp en R. Berends
ChristenUnie:	B. Leistra en W. Schaaij
D66:	I. Minnema
Lokaal Sociaal Ooststellingwerf:	A. Pol
Vrije Partij Ooststellingwerf:	E. Hartholt
Lijst Ooststellingwerf	N. van den Berg
AANWEZIG:	G. But, J. Nijboer, wethouders
AFWEZIG MET KENNISGEVING:	B. Oostra, E. Messham, T.W. Swart, J. Hilbers
Voorzitter:	H. Dongstra
Commissiegriffier:	S. Ahmad

1. Opening / Mededelingen

De voorzitter opent de vergadering om 19.30 uur. Dhr. B. Oostra/VPO, mevr. E. Messham/VPO, dhr. T.W. Swart/CDA en dhr. J. Hilbers/D66 zijn met kennisgeving afwezig. Dhr. B. van 't Klooster/VVD benoemt dat dhr. S. van Weperen/VVD om 20.45 uur aansluit bij de vergadering.

2. Vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Spreekrecht inwoners

Er hebben zich geen insprekers gemeld

4. Vaststellen verslag van de vergadering Ruimte en P&C van 10 september 2024

De verslagen van de raadscommissie Ruimte en P&C van 10 september 2024 worden ongewijzigd vastgesteld.

5. Voortgangslijst

Dhr. R. Berends/GroenLinks stelt voor om ID-nummer 359 af te doen. De raadcommissie stemt hiermee in. De voortgangslijst wordt aldus gewijzigd vastgesteld.

6. Vragenkwartier

Er zijn geen vragen binnengekomen voor het vragenkwartier.

7. Te bespreken ingekomen stukken

Er zijn geen verzoeken binnengekomen om ingekomen stukken te agenderen.

8. Visiedocument 2024-2028 FUMO

1. Een zienswijze in te dienen tegen het visiedocument 2024-2028 FUMO

De commissieleden stellen vragen in de eerste termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen. De commissieleden stellen vragen in de tweede termijn. Wethouder G. But beantwoordt de vragen.

Advies:

De commissie adviseert om het onderwerp als hamerstuk te agenderen voor de raadsvergadering van 22 oktober 2024.

9. Jaarstukken 2023 Stichting Beheer Multifunctioneel Vastgoed Oosterwolde

1. De jaarstukken 2023 van de Stichting Beheer Multifunctioneel Vastgoed Oosterwolde

De commissieleden stellen vragen in de eerste termijn. Wethouder J. Nijboer beantwoordt de vragen. De commissieleden stellen vragen in de tweede termijn. Wethouder J. Nijboer beantwoordt de vragen.

Advies:

De commissie adviseert om het onderwerp als hamerstuk te agenderen voor de raadsvergadering van 22 oktober 2024.

10. Sluiting

De vergadering wordt om 20.00 uur gesloten

Vastgesteld in de openbare vergadering van 12 november 2024.

, griffier.

, voorzitter.

gemeente

ooststellingwerf

ID	Onderwerp	Agendapunt	Portefeuille houder	Toezegging	Antwoord	Soort
383	Flexwoningen	Raadscommissie Ruimte 10-09-2024 9. Memo opiniërend notitie Flexwoningen	Jelke Nijboer	Wethouder J. Nijboer zegt toe wanneer er verzoeken binnenkomen voor flexwoningen de raad hierover wordt geïnformeerd.		Toezegging
382	Omgevingsplan Buitengebied	Raadsvergadering 28-05-2024 16. M-079 Motie vreemd – GL, PvdA, D66 – Omgevingsplan buitengebied – INGETROKKEN	Jan van Weperen	Het college neemt de strekking van de motie ter harte en komt hier in de loop van het jaar, met een voorstel, bij de raad op terug.		Toezegging
372	Kavels Muldersveld	Raadscommissie Ruimte 11-06-2024 13. Vaststellen bestemmingsplan Muldersveld Makkinga	Jelke Nijboer	Wethouder J. Nijboer zegt toe dat wanneer er meer duidelijkheid is over de uitgifte van de kavels, hij door middel van een Mededeling aan de Raad de raad hierover informeert.		Toezegging
369	Tiny Houses	Raadscommissie Ruimte 14-05-2024 10. Jaarstukken 2023	Jelke Nijboer	Wethouder J. Nijboer zegt toe een plek voor tiny houses te onderzoeken.		Toezegging

gemeente

ooststellingwerf

364	Starterslening	Raadscommissie Ruimte 09-04-2024 12. Bestemmingsplan 't Hooge fase 2, Oldeberkoop'	Jelke Nijboer	Wethouder J. Nijboer zegt toe te onderzoeken of de starterslening omhoog getrokken kan worden meer richting de NHG grens.		Toezegging
361	Kwaliteitsafwegingskaders toetsen op andere parken	Raadsvergadering 27-03-2024 7. Pilotproject "Vitale Vakantieparken" op Buitenplaats De Hildenberg in Appelscha	Jan van Weperen	Wethouder J. van Weperen zegt, naar aanleiding van het verzoek van dhr. S. ter Heide/Lokaal Sociaal Ooststellingwerf, of het college kan toezeggen wanneer zij het kwaliteitsafwegingskader willen toetsen op andere parken, toe dat dit op zijn snelst begin volgend jaar zal worden. Dit wordt ingegeven door het feit dat de evaluatie van de pilot en ook de consequenties van mogelijke handhaving en kwesties die daaruit voortkomen goed in beeld moeten zijn voordat wij zo'n stap kunnen en willen zetten.		Toezegging
356	M-068 – Wildbeheer wolf	Raadsvergadering 27-02-2024 14. Motie vreemd aan de orde van	Jan van Weperen			Motie

gemeente

ooststellingwerf

		de dag – M-068 VPO, OB, CU – Wildbeheer wolf				
355	M-066 Wolven, werken, weren	Raadsvergadering 30- 01-2024 6.b. Motie M- 066 Wolven, werken, weren	Jan van Weperen			Motie
353	Ontwikkeling en nieuwe bestemming voormalige aula – Kuipenstreek 8 Oosterwolde	Raadsvergadering 30- 01-2024 5. Nieuwe bestemming voormalige aula – Kuipenstreek 8 in Oosterwolde	Jelke Nijboer	Wethouder J. Nijboer zegt toe naar de raad toe te komen als er ontwikkelingen zijn. De ontwikkelingen nu, zijn onduidelijk omdat er nog geen duidelijkheid is met wat er met de achterliggende panden gaat gebeuren.		Toezeg ging
338	Programmab egroting	Raadsvergadering 07- 11-2023 5. Programmabegroting 2024-2027	Jan van Weperen	Wethouder J. van Weperen zegt toe bij de kadernota volgend jaar met een geïntegreerd plan van aankpak te komen inzake bedrijventerreinen.	Dit past bij de discussie over de stip op de horizon. Onderzoek bedrijventerreinen, recreatie en toerisme etc.	Toezeg ging
337	Algemeen Belangbesluit Biosintrum	Raadscommissie Ruimte 14-11-2023 8. Algemeen Belangbesluit Biosintrum	Jan van Weperen	Wethouder J. van Weperen zegt toe dat aan het meerjarenonderhoudsplan wordt		Toezeg ging

gemeente

ooststellingwerf

				gewerkt, vervolgens in het college komt en dan raadsbehandeling.		
332	M-052a OB, PvdA, CDA motie vreemd – Kleinschalige bouwprojecten	Raadsvergadering 31-10-2023 14. Motie vreemd – Kleinschalige bouwprojecten	Jelke Nijboer			Motie
287	Convenant Fryske Marren	Raadscommissie Ruimte 07-03-2023 6.f. V-035 GL, Pesticiden	Jan van Weperen	Wethouder Van Weperen zegt toe de ontwikkelingen rondom pesticiden en het opstellen van een convenant met de Fryske Marren dit jaar nog terug te koppelen in een commissievergadering of een themabijeenkomst aan de raad.		Toezegging
285	Gemeentewerf	Raadscommissie Ruimte 07-03-2023 6.d. V-033 OB, Gemeentewerf, stand van zaken	Gerben But	Wethouder But zegt toe elk kwartaal de ontwikkelingen omtrent de Gemeentewerf te rapporteren aan de raad.		Toezegging
277	M-019 – Klaar voor	Raadsvergadering 08-11-2022 5.	Gerben But	Verzoeken het college: –In het jaar 2023 een klimaatadaptatieplan op te stellen,		Motie

gemeente

ooststellingwerf

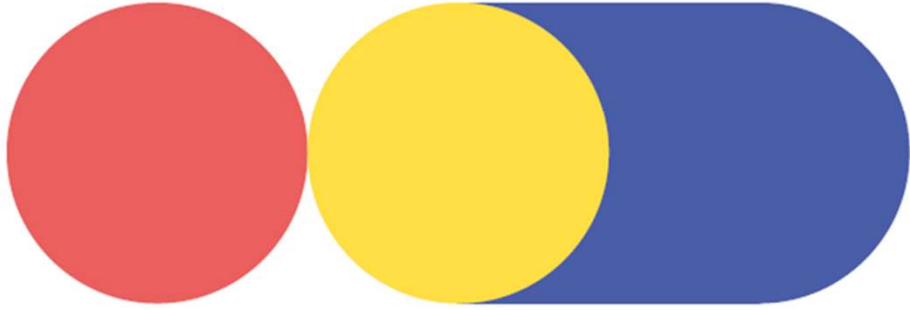
	klimateverandering	Programmabegroting 2023-2026		met daarin aandacht voor de agrarische sector en de inwoners van onze gemeente; -Het benodigde budget uit het 'extra budget duurzaamheid' van 250.000 euro te halen; -Dit klimaatadaptatieplan voor te leggen aan de raad.		
275	M-020b - Duurzaamheid door waterbesparing	Raadsvergadering 08-11-2022 5. Programmabegroting 2023-2026	Gerben But	Verzoeken het college; -Te onderzoeken of er een pilot kan worden gestart of deze installaties mee kunnen worden genomen in de duurzaamheidsdoelstelling; - De mogelijkheid te onderzoeken van het verstrekken van subsidies om een dergelijke installatie te kunnen plaatsen bij zowel nieuwbouw dan wel bestaande bouw; -Te onderzoeken of door middel van lagere leges de kosten gecompenseerd kunnen worden.	Dit maakt onderdeel uit van het klimaatadaptatieplan dat in november aan de raad wordt aangeboden.	Motie
249	Fochteloërveneg	Gezamenlijke raadscommissie P&C, Ruimte en Samenleving	Gerben But	Wethouder But zegt toe de meetgegevens van de afsluiting per jaar te delen met de raad en	De resultaten worden naar verwachting in eerste	Toezegging

gemeente

ooststellingwerf

		07-02-2023 8.a. V-024, V-028 en V-029 vragen Fochteloërveenweg		aan het einde na evaluatie de uitkomst te delen met de raad en als de uitkomst daartoe aanleiding geeft een nieuw verkeersbesluit te nemen.	kwartaal van 2025 gedeeld met de raad.	
--	--	--	--	---	---	--

Energietransitie en Programma duurzaamheid

College - 5 november 2024

Raad - 12 november 2024

CO2-NEUTRAAL IN 2030

Programma Duurzaam Ooststellingwerf 2025 - 2030

ENERGIETRANSITIE

doel: Energieneutraal 2030

- energie besparen
- duurzame energieopwekking
- duurzame mobiliteit

Uitvoeringsplan
Energietransitie
2025-2030

KLIMAATADAPTATIE

doel: Klimaatbestendig 2030

- vergroten klimaatbestendigheid
- vergroten bodemgezondheid
- vergroten biodiversiteit

Uitvoeringsplan
Klimaatadaptatie
2025-2030

CIRCULAIRE ECONOMIE

doel: Meer gesloten kringlopen
2030

- meer biobased produceren
- afvalstoffen en grondstoffen
- kringloop landbouw en voedsel

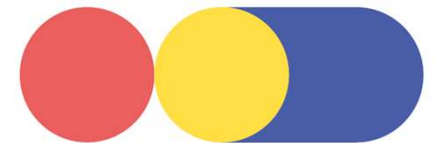

Circulaire
Uitvoeringsstrategie
2025-2030

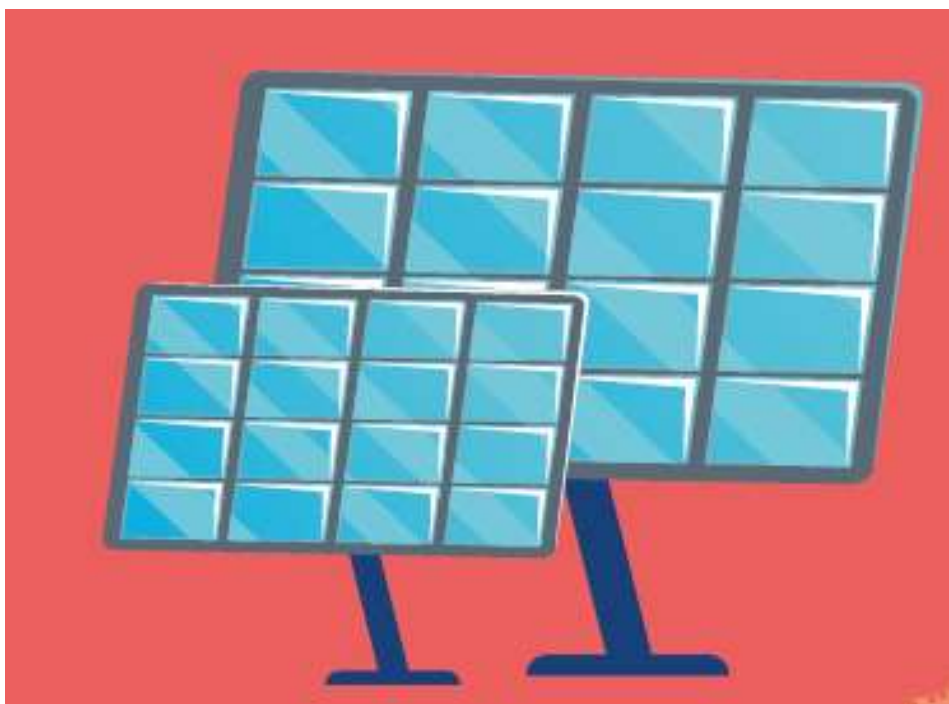

Inhoud vanavond

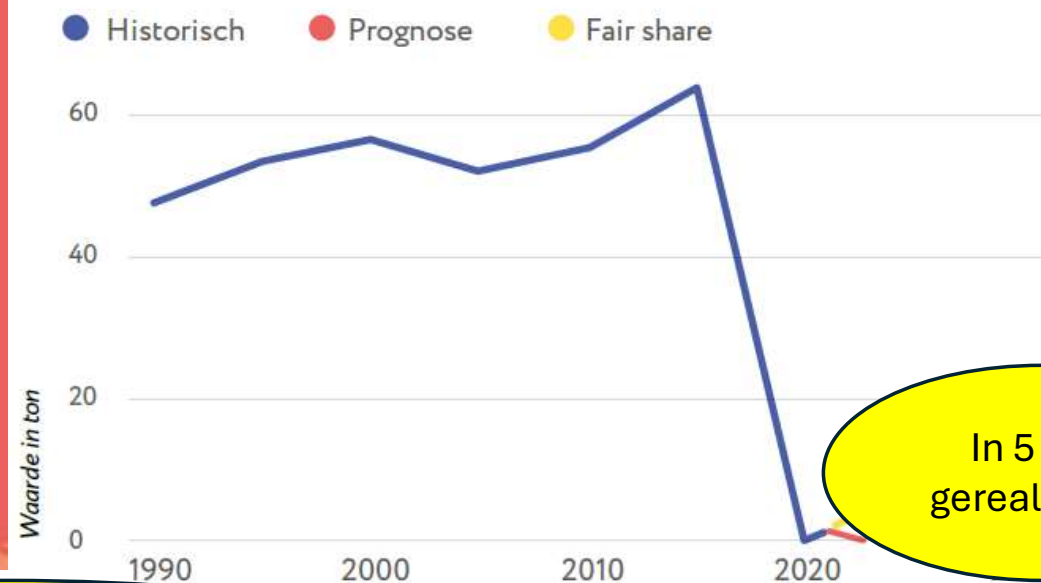
- Waar staan we in de energietransitie?
- Resultaten werkvergaderingen (met raad)
- Regioanalyse: energienetwerk in Oost- en Weststellingwerf
- Doorkijk naar voorstel uitvoeringsplan Energietransitie
- Vragen?

Energietransitie: waar staan we nu?

Figuur 3: CO₂eqv uitstoot door elektriciteit (bron: regionaal klimaatdashboard Ooststellingwerf, Berenschot)

We wekken evenveel stroom op als we gebruiken

In 5 jaar gerealiseerd

Uitdagingen

Benzine en diesel

Aardgas: warmte

Stroom in de winter

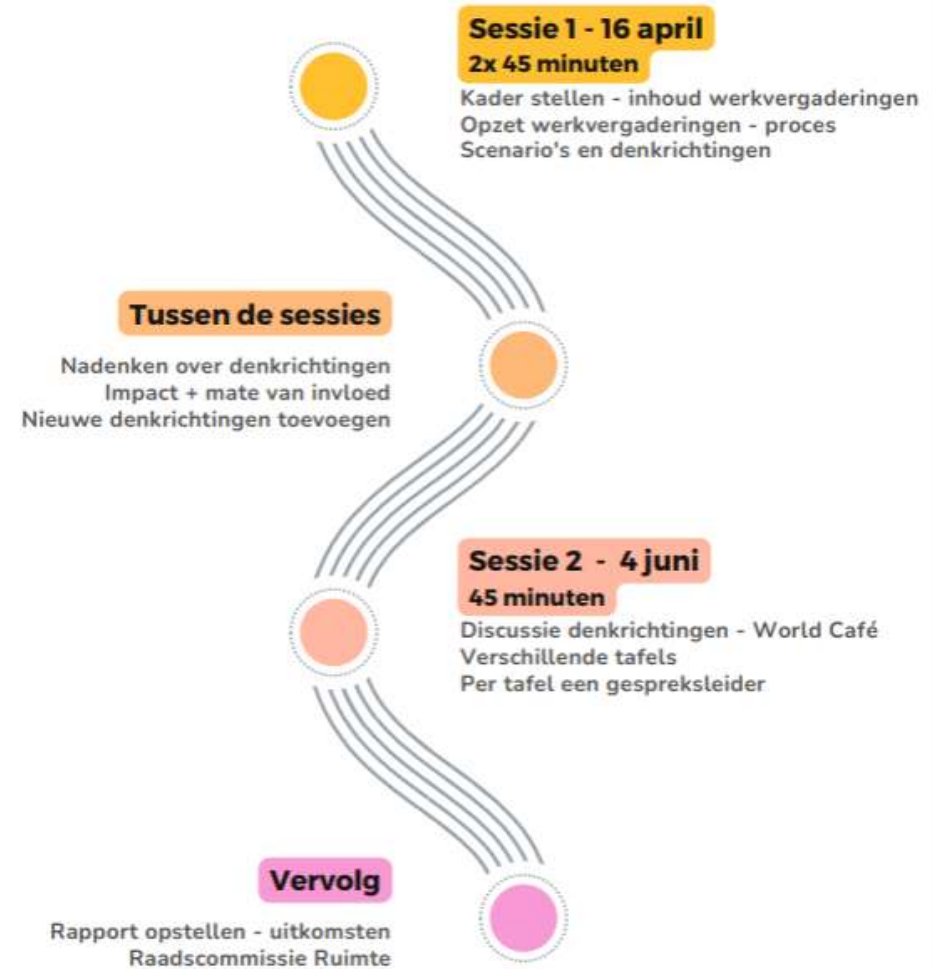

Versnelling nodig om CO₂ neutraal 2030 te halen

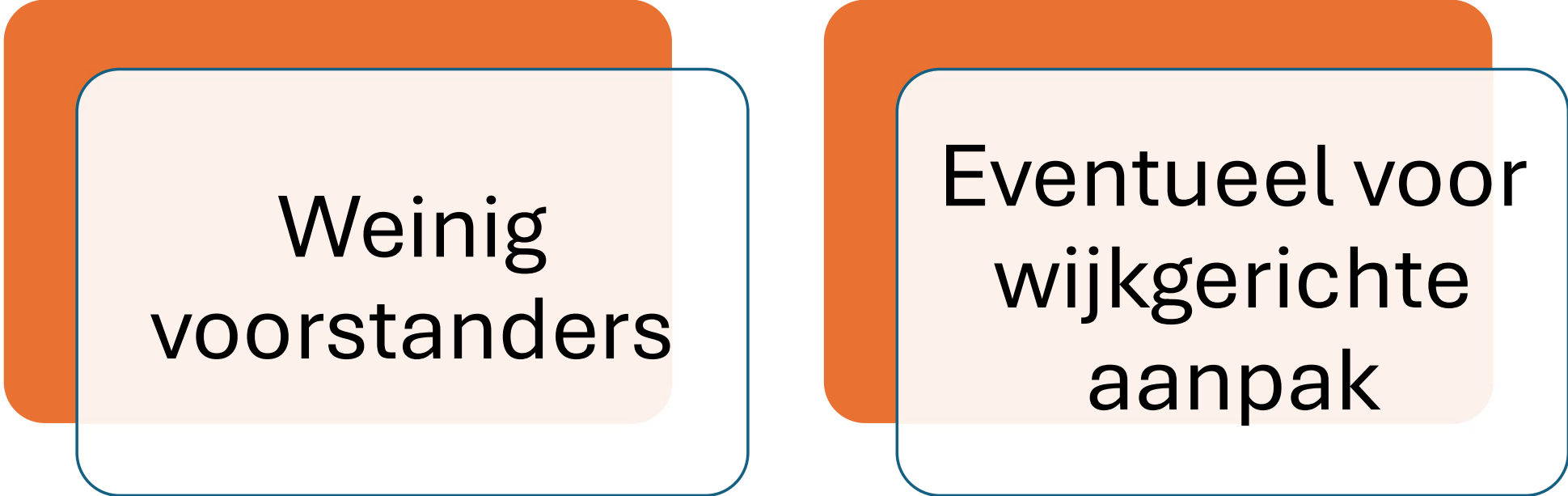
⇒Hoe?

⇒Wat is onze rol als gemeente?

Proces werkvergaderingen

Reguleren

Weinig
voorstanders

Eventueel voor
wijkgerichte
aanpak

Eigenaarschap nemen: gemeentelijke organisatie

Carpoolen en OV
betrekken

Fietsen
stimuleren

Goede voorbeeld geven!

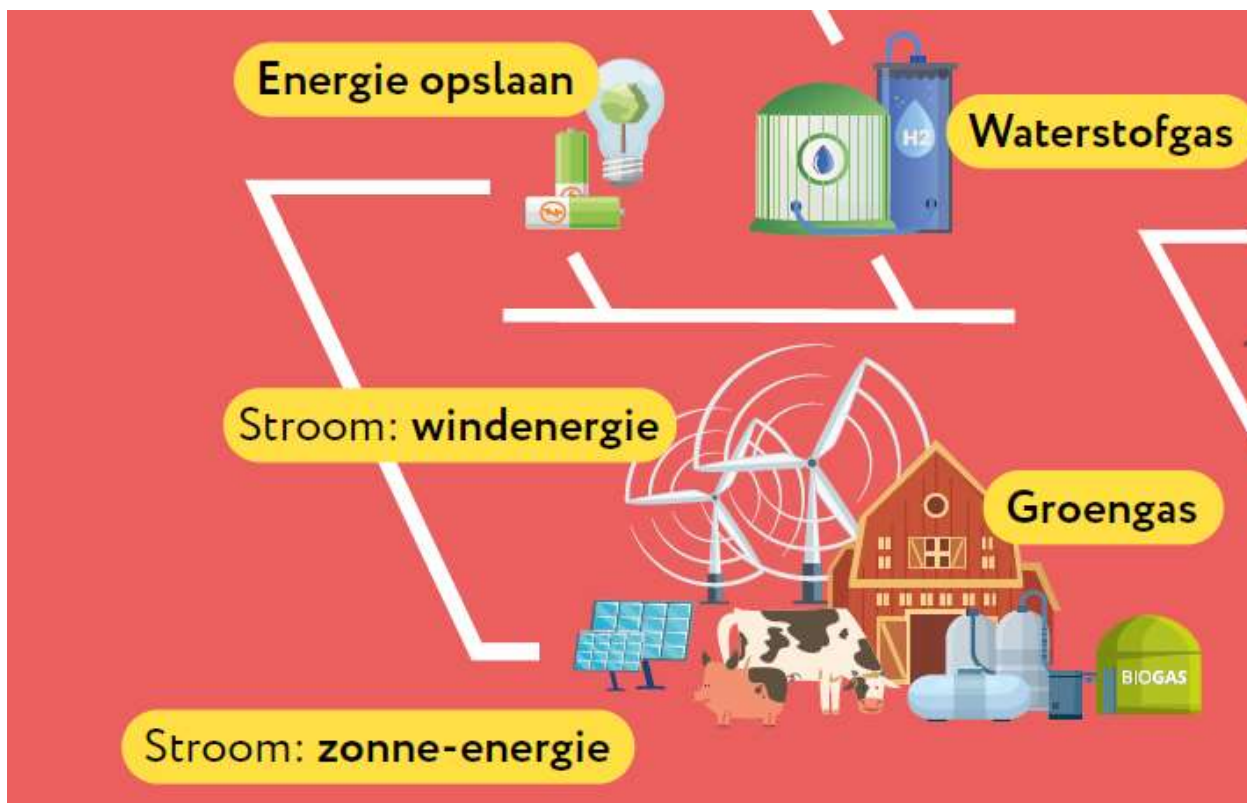

Eigenaarschap nemen : realiseren

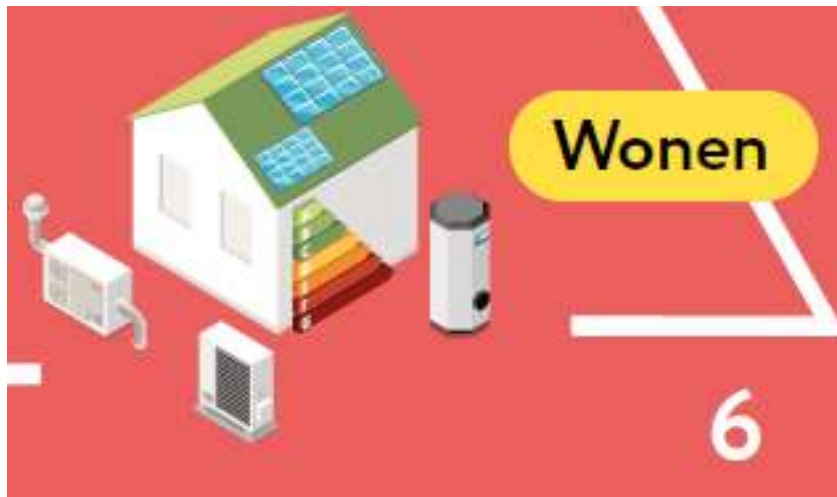
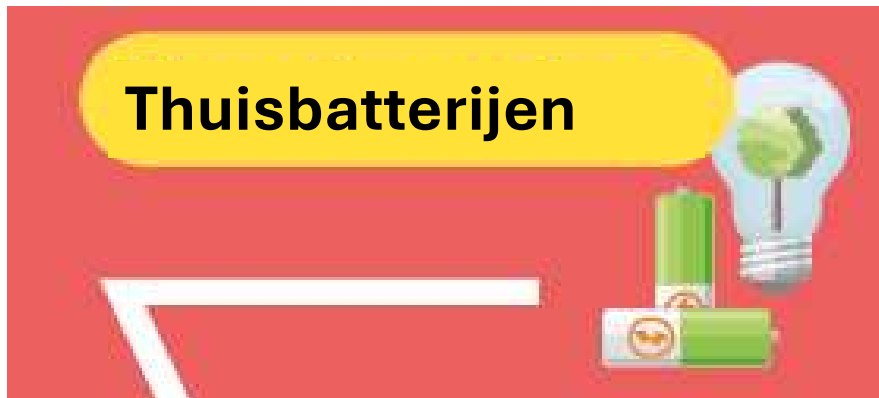
Gemeentelijk
energie- en
warmtebedrijf ?!

Goede en zichtbare
voorbeelden geven

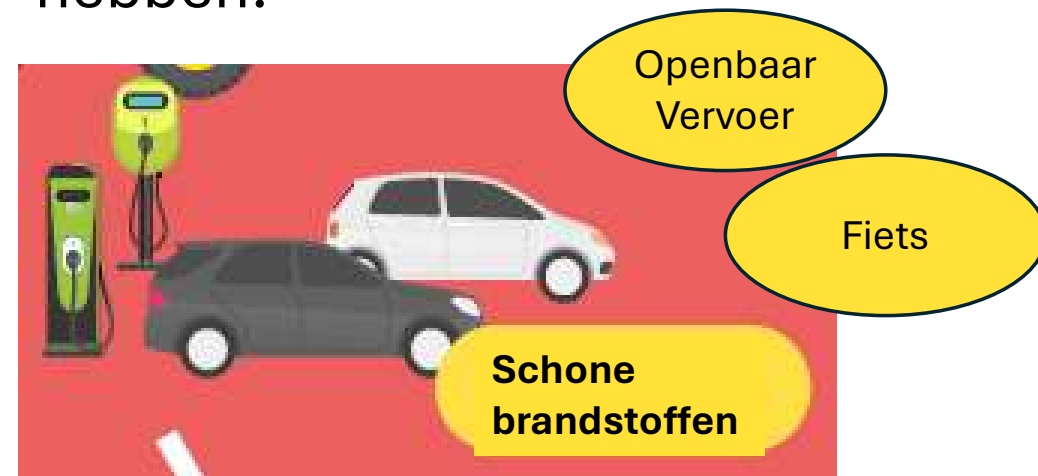
Er moet wat
gebeuren, beginnen
bij eigen gemeente

Subsidiëren

- Goed idee
- Is het wel gemeentelijke taak?
- Moet terecht komen bij mensen die het nodig hebben!

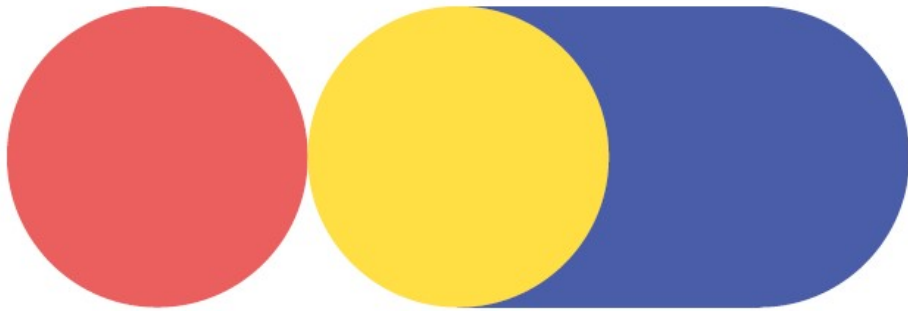
Stimuleren

Suggesties:

- Wedstrijd duurzame innovatie
- Samenwerken met burens
- Dorpsmolen
- Snelfietspaden
- Energiekorting voor huishoudens/ bedrijven die geen gas gebruiken

Stimuleren: belangrijke eerste stap

Bewust maken van mogelijkheden

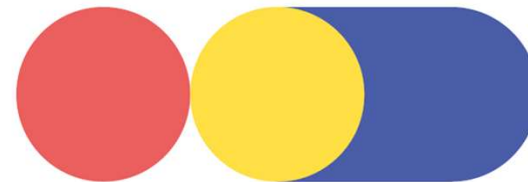
Interne motivatie vergroten

Bewustwording leidt tot actie

Zet je kleur op groen

Conclusies regioanalyse

- Op het stroomnet niet meer ruimte voor zonnepanelen
- Groengas kan wel redelijk snel aangesloten worden
- Windenergie kan ook snel (past binnen huidig netwerk)

Uitdagingen

Benzine en diesel

Aardgas: warmte

Stroom in de winter

Uitvoeringsplan Energietransitie

CO₂ neutraal in 2030

Is haalbaar door slimme keuzes:

Verder besparen (isoleren)

Meer groengas

Opslaan van stroom

Investerings van bedrijven en inwoners nodig:

Financiële haalbaarheid afhankelijk van keuzes Rijk

Woningen toekomstbestendig

Biedt kansen voor ondernemers

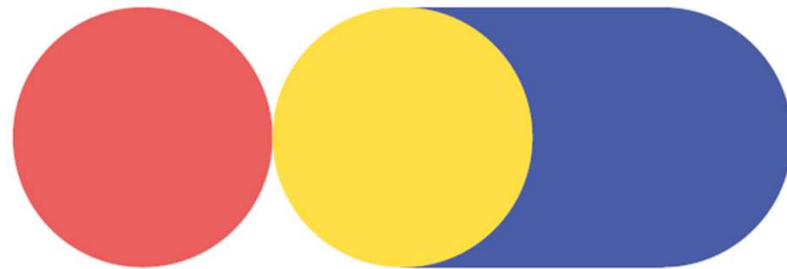
Sociaal: tegengaan energie- en vervoersarmoede

Ons toekomstig energiesysteem

In dit uitvoeringsplan beschrijven we hoe het energiesysteem van een energieneutraal Ooststellingwerf in 2030 er uit ziet. De infographic is een visuele weergave van ons toekomstige energiesysteem. Elke afbeelding linkt naar een hoofdstuk met een inhoudelijke toelichting op dit onderdeel van ons energiesysteem.

Vragen?

Proces werkvergaderingen Energietransitie

Waarom deze vergaderingen

In de startnotitie Energietransitie is het voorstel gedaan vier werkvergaderingen te organiseren met de gemeenteraad over het onderwerp Energietransitie.

Vanuit de startnotitie zijn constatering en onderwerpen naar voren gekomen, waarover keuzes gemaakt kunnen worden:

- We halen ons doel niet
- Versnelling energietransitie en de rol van de gemeente
- Haalbare en betaalbare transitie

Bovenstaande onderwerpen willen wij graag samen met de gemeenteraad verkennen, met als centrale vraag wat onze rol als lokale overheid hierin is.

Hoe richten we het proces van werkvergaderingen in

Het voorstel is om drie werkvergaderingen van 45 minuten met de gemeenteraad te organiseren. De vergaderingen verdelen we over twee avonden, waarbij de eerste sessie twee maal 45 minuten zal duren en de tweede sessie 45 minuten.

Sessie 1

Tijdens de eerste sessie bespreken we de kaders van de werkvergaderingen. Waar gaan we het wél en waar gaan we het niet over hebben? We nemen de raadsleden mee in het proces: hoe zien de werkvergaderingen eruit?

We bespreken kort de scenario's zoals deze in de startnotitie energietransitie zijn geschetst. Daarbij presenteren we een aantal denkrichtingen. De eerste avond is er ruimte voor vragen, maar geen ruimte voor discussie.

Tussen de sessies

Na de eerste avond vragen we de raadsleden na te denken over de denkrichtingen. Deze denkrichtingen staan niet vast. Centrale vragen hierbij zijn: waar kunnen we als gemeente maatregelen nemen? Wat is de impact van de maatregelen en hoeveel invloed hebben we hier als gemeente op? Daarnaast krijgen de raadsleden de mogelijkheid om zelf denkrichtingen aan te vullen.

De periode tussen de beide werksessies is vier weken. Voor een optimale opbrengst tijdens de tweede avond wordt een voorbereiding van de raadsfracties en raadsleden gevraagd. De voorbereidingstijd tussen beide sessies is relatief kort. Een mogelijkheid is om de tweede werksessie op te schuiven naar september. Zo geeft de raad zichzelf meer tijd voor het voorbereiden van deze sessie.

Sessie 2

Tijdens de tweede avond gaan we met elkaar in gesprek. In een World Café setting bespreken we aan een aantal tafels de verschillende scenario's en denkrichtingen. Per tafel is er een gespreksleider, die noteert wat aan tafel besproken wordt.

Vervolg

Op 12 november lichten we in een presentatie de resultaten van de werkvergaderingen toe. Ook is de regio-analyse van het energienetwerk uitgevoerd. Deze is u toegestuurd via een raadsmededeling. Het netwerk zorgt voor beperkingen en de regio-analyse geeft inzicht in wat wel en niet mogelijk is

de komende periode. In de presentatie lichten we deze resultaten ook kort toe. Tenslotte geven we een doorkijk naar het Uitvoeringsplan Energietransitie. Het uitvoeringsplan staat 3 december op de agenda van de raadscommissie ruimte.

Proces werkvergaderingen

Sessie 1 - 16 april

2x 45 minuten

Kader stellen - inhoud werkvergaderingen
Opzet werkvergaderingen - proces
Scenario's en denkrichtingen

Tussen de sessies

Nadenken over denkrichtingen
Impact + mate van invloed
Nieuwe denkrichtingen toevoegen

Sessie 2 - 4 juni

45 minuten

Discussie denkrichtingen - World Café
Verschillende tafels
Per tafel een gespreksleider

Vervolg

Rapport opstellen - uitkomsten
Raadscommissie Ruimte

Raadsvoorstel

Commissievergadering	: commissie Ruimte
Titel	: Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030
Onderwerp	: Klimaatadaptatie
Portefeuillehouder/Teamleider	: Gerben But/Walter Buijs
Extern zaak ID (zaakcode)	: 0085221295

Datum collegevergadering

7 oktober 2024.

Voorgesteld besluit

1. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 vast te stellen.

Openbaar

Ja, passief via openbaar verslag

Inleiding

Vanuit het Programma Duurzaam Ooststellingwerf 2021-2025 werken we aan het thema Klimaatadaptatie met als doel: een klimaatbestendig Ooststellingwerf in 2030. Met het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 (bijlage 1) werken we dit thema verder uit en stellen we een uitvoeringsagenda op voor de komende vijf jaar.

Argumenten

- 1.1. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 beschrijft de uitdagingen, visie en lokale aanpak op het klimaatbestendig maken van gemeente Ooststellingwerf.*

Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie beschrijft wat klimaatverandering betekent voor gemeente Ooststellingwerf en wat er de komende jaren op ons af komt. Door middel van risicodialogen met verschillende afdelingen van de gemeente, het Wetterskip en woningbouwcorporaties zijn de risico's en effecten van klimaatverandering besproken. Met een enquête onder het inwonerspanel zijn de ervaringen van inwoners en ondernemers met de gevolgen van klimaatverandering in kaart gebracht. Op basis van deze input hebben we een visie en lokale aanpak voor een klimaatbestendig Ooststellingwerf 2030 opgesteld. Het Uitvoeringsplan bevat een uitvoeringsagenda 2025-2030 met acties en maatregelen, de rol van de gemeente, met wie we samenwerken en wat we wanneer gaan doen.

- 1.2. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie geeft invulling aan uw motie M-019: Klaar voor klimaatverandering (bijlage 2).*

Met deze motie verzoekt u het college om een Klimaatadaptatieplan op te stellen met daarin aandacht voor de agrarische sector en de inwoners van Ooststellingwerf. Met het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 geven wij invulling aan deze motie. In de uitvoeringsagenda staan zowel acties voor het landelijk gebied als acties voor de inwoners opgenomen.

- 1.3. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie heeft aandacht voor waterbesparing door middel van het opstellen van een subsidieregeling groen- en blauwe maatregelen.*

In november 2022 heeft uw raad de motie M-020b: Duurzaamheid door waterbesparing (bijlage 4) aangenomen. Door adviesbureau Sweco is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om deze motie uit te voeren. Uit het onderzoeksrapport van Sweco (bijlage 5) blijkt dat er juridisch nog veel onduidelijk is over de regelgeving rond hergebruik van hemelwater en lokaal gezuiverd afvalwater, hoe dit vastgelegd moet

worden en welke eisen hierop van toepassing zijn. Ook is de Rijksoverheid bezig met onderzoeken naar de mogelijkheden voor een mogelijke verplichting van drinkwaterbesparing (bijvoorbeeld door hemelwater- en grijswatersystemen). Voor het verplicht stellen van maatregelen voor waterbesparing, wachten wij daarom de landelijke ontwikkelingen af. Bij meer (juridische) duidelijkheid kijken we opnieuw naar het verplicht stellen van waterbesparing in onze gemeente.

Met het opstellen van een subsidieregeling groen- en blauwe maatregelen moedigen we initiatieven van inwoners rondom waterbesparing aan

Met deze subsidieregeling willen we inwoners stimuleren om zelf maatregelen te nemen rondom waterbesparing. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aansluiten van een regenwatergebruiksinstallatie waarbij regenwater gebruikt wordt voor het doorspoelen van toiletten en/of de wasmachine en/of waterirrigatie van de tuin.

Om duurzaamheidsmaatregelen te stimuleren, werken we met subsidies

In de motie vraagt de raad uw college om te onderzoeken of door middel van lagere leges kosten gecompenseerd kunnen worden. De leges zijn hiervoor echter niet het meest geschikte instrument. De Legesverordening is in OWO-verband geharmoniseerd en artikelen en inhoud zijn zoveel mogelijk op elkaar afgestemd. Voor het thema Duurzaamheid worden subsidies of andere bekostigingsmogelijkheden als stimuleringsmiddel ingezet.

Kanttekeningen

1.1. Met het Uitvoeringsplan lossen we niet alle gevolgen van klimaatverandering op.

In het Uitvoeringsplan maken we een start met maatregelen voor een klimaatbestendig Ooststellingwerf in 2030. Dit doen we vanuit onze visie en lokale aanpak. We kunnen echter niet alle uitdagingen vanuit klimaatstresstesten, risicodialogen en inwonerspanel aanpakken en oplossen. In onze communicatie over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, ondernemers en organisaties is hier aandacht voor. Vanuit onze gemeentelijke rol kunnen we zelf maatregelen nemen in de openbare ruimte in het bebouwde gebied. In het landelijk gebied hebben we als gemeente een beperkte rol en zijn de provincie en het Wetterskip samen met de grondeigenaren aan zet. De inbreng vanuit de risicodialogen en inwoners is de basis voor onze uitvoeringsagenda voor de komende vijf jaar.

1.2 De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de activiteiten is over meerdere afdelingen van de gemeente verdeeld.

Vanuit verschillende beleidsvelden wordt gewerkt aan de uitvoering van het plan. Een integrale en gezamenlijke aanpak is daarom belangrijk. Vanuit het programma Duurzaamheid sturen, coördineren en bewaken we de uitvoering. Vanuit het programma zoeken we de samenwerking en verbinding met onder andere de afdelingen Ruimte en Economie, Openbare Ruimte en Samenleven. Ook werken we actief samen met buurgemeenten, het Wetterskip en de provincie.

1.3 De realisatie van het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie hangt samen met het nieuwe Water- en Rioleringsprogramma 2025-2030 (WRP) dat begin 2025 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

Vanuit het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie nemen we maatregelen op het gebied van wateroverlast, hitte en droogte. De fysieke maatregelen voor de aanpak van een aantal wateroverlastlocaties financieren we vanuit een tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie van het Rijk en een gemeentelijke investering, die binnen het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2020 – 2024 (GRP) beschikbaar is. De andere maatregelen financieren we vanuit het programma Duurzaamheid. Het geld voor de aanpak van wateroverlastlocaties is dus al beschikbaar gesteld en de uitvoering van deze maatregel is niet afhankelijk van de besluitvorming over het nieuwe WRP.

1.4. Het onderwerp klimaatadaptatie staat niet op zichzelf.

Klimaatadaptatie is één van de drie thema's in het Programma Duurzaam Ooststellingwerf. Vanuit dit programma werken we daarnaast aan de thema's energietransitie en circulaire economie. Met de afbeelding in bijlage 5 geven we de samenhang tussen de onderwerpen en plannen binnen het programma weer. Een integrale en gezamenlijke aanpak is daarom belangrijk. Vanuit het programma Duurzaamheid sturen we hierop.

Financiële toelichting

De fysieke maatregelen voor de aanpak van de wateroverlastlocaties financieren we vanuit de tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie van het Rijk en een gemeentelijke investering, die binnen het huidige Gemeentelijke Rioleringsplan 2020-2024 (GRP) beschikbaar is. In het nieuwe Water- en Rioleringsprogramma 2025-2030 dat begin 2025 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd zijn aanvullende middelen opgenomen voor maatregelen op het gebied van wateroverlast en droogte.

Naast fysieke maatregelen voor wateroverlast hebben we budget nodig voor onderzoek, communicatie en subsidieregelingen. Onderzoek is nodig om de opgave voor hitte, droogte en groen scherper in beeld te brengen en om klimaatadaptatie te verankeren bij nieuwbouw en in de openbare ruimte. We willen een communicatieplan over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, bedrijven en instellingen opstellen en gaan uitvoeren. We hebben al een subsidieregeling voor groene schoolpleinen. Naast deze subsidieregeling willen we een subsidieregeling groene en blauwe maatregelen gaan opstellen om inwoners te stimuleren om zelf maatregelen te nemen op het gebied van bijvoorbeeld waterbesparing, wateropslag en groene daken.

De subsidieregeling voor groene schoolpleinen wordt gedekt via het extra budget programma duurzaamheid. Ook de lasten voor onderzoek, communicatie en een subsidieregeling groene en blauwe maatregelen verwachten we tot en met 2026 te kunnen dekken uit het extra budget programma duurzaamheid. Dit extra budget van € 250.000 per jaar is beschikbaar gesteld tot en met 2026.

Vanaf 2027 verwachten we aanvullend budget nodig te hebben. Hiervoor komen we op tijd met een voorstel bij u. Personeel inzet vangen we op binnen de bestaande bezetting.

Sustainable Development Goals (SDG's)

Met het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie werken we aan het veilig, veerkrachtig en duurzaam maken van onze leefomgeving (SDG doel 11: Duurzame steden en gemeenschappen), ondernemen we actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden (SDG doel 13: Klimaatactie) en vergroten we de biodiversiteit om weerbaarder te zijn tegen klimaatverandering (SDG doel 15: Leven op het land).

Inwonersparticipatie

Via het inwonerspanel zijn inwoners betrokken bij het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030.

Publicatie voor bekendmaking

De gemeenteraad van de gemeente Ooststellingwerf heeft het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 vastgesteld.

Vervolg

Planning en communicatie

- Na vaststelling starten we met de uitvoering van het Uitvoeringsplan.
- Het vastgestelde Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 delen we met het inwonerspanel.
- We stellen een communicatieplan op over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, bedrijven en instellingen.

Evaluatie

De voortgang van de uitvoering van de activiteiten wordt gemonitord in de planning en control cyclus. We evalueren het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf aan het einde van de beleidsperiode van vijf jaar.

Burgemeester en wethouders van Ooststellingwerf,

, secretaris , burgemeester.

Bijlagen

1. Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030.
2. Motie M-019: Klaar voor klimaatverandering.
3. Motie M-020b: Duurzaamheid door waterbesparing.
4. Onderzoeksrapport Sweco motie drinkwaterbesparing.
5. Afbeelding samenhang Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie met het Programma Duurzaamheid.

Geheime stukken

1. Niet van toepassing.

Extern zaak ID (zaakcode) : 0085221295

De raad van de gemeente Ooststellingwerf;

nr.

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van ; 7 oktober 2024

gelet op ;

Besluit

1. Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030 vast te stellen.

Besloten in de openbare vergadering van 26 november 2024.

, griffier.

, voorzitter.

Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie Ooststellingwerf 2025-2030

Versie 19 september 2024

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding **3**

- 1.1 Waarom dit uitvoeringsplan? **4**
- 1.2 Totstandkoming **5**
- 1.3 Verbinding met huidig beleid **6**

2. Uitdagingen **7**

- 2.1 De uitdaging: een veranderend klimaat **8**
- 2.2 Trends in klimaatverandering **9**
- 2.3 Wat betekent klimaatverandering voor ons? **10**

3. Resultaten inwonerspanel **11**

- 3.1 Wat wordt ervaren? **12**
- 3.2 Wat willen inwoners zelf doen? **13**
- 3.3 Wat wordt van de gemeente verwacht? **14**

4. Visie en aanpak **15**

- 4.1 De visie op een klimaatbestendig, bodem en biodiversiteit **16**
- 4.2 Onze lokale aanpak **17**
- 4.3 Meetbare doelen: openbare ruimte **18**

5. Uitvoeringsagenda 2025-2030 **19**

- 5.1 Rollen gemeente **20**
- 5.2 Prioritering maatregelen 2025-2030 **21**
- 5.3 Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie 2025-2030 **22**

6. Benodigde financiën 2025-2030 **23**

Bijlagen: **25**

1. INLEIDING

1.1 WAAROM DIT UITVOERINGSPLAN?

Met trots presenteert de gemeente Ooststellingwerf haar Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie. We kijken hierin vooruit naar het verwachte klimaat in 2050 en stellen beleid en maatregelen vast voor een klimaatbestendig Ooststellingwerf voor de komende 5 jaar.

Aanleiding

Het klimaat verandert en dat merken we in de praktijk. Korte hevige buien leiden vaker tot wateroverlast in huizen en bij langdurige neerslag kan het watersysteem de afvoer niet goed aan, waardoor de kans op overstromingen toeneemt. Langdurige droogte en hitte leiden tot schade aan landbouw en natuur en gezondheidsklachten. In de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie (2015) is de ambitie vastgelegd dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (2018) hebben gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk samen afgesproken om deze transitie te doorlopen aan de hand van 'de 7 ambities' (figuur rechts). In dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie geven we invulling aan al deze 7 ambities.

Stand van zaken in gemeente Ooststellingwerf

In het Programma Duurzaam Ooststellingwerf is al een eerste koers uitgezet, die we in dit plan verder aanscherpen. Ook zijn binnen de gemeente risicodialogen gevoerd over wateroverlast en is subsidie aangevraagd bij het Rijk om 16 wateroverlastknelpunten aan te pakken. Hiervan zijn er 12 goedgekeurd.

De gemeenteraad Ooststellingwerf heeft in november 2022 twee moties aangenomen. De eerste motie uitte de wens om specifiek beleid voor klimaatadaptatie op te stellen via een Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie. De tweede motie ging over de noodzaak tot waterbesparing bij woningen en riep op tot onderzoek naar de rol die de gemeente hierin kan spelen. Aan beide moties geven we invulling met dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie.

Leeswijzer

We brengen eerst de uitdagingen binnen de gemeente in kaart vanuit de trends in klimaatverandering, de klimaatstresstest voor Ooststellingwerf en de input van experts. Daarna nemen we u mee in de resultaten van ons inwonerspanel: wat ervaren onze inwoners en welke kansen zien ze? Van daaruit kiezen we een visie en aanpak. We sluiten af met een uitvoeringsagenda en verwachte financiën voor de komende 5 jaar. In Bijlage i vindt u uitleg van enkele belangrijke begrippen uit dit plan.

7 ambities
voor een waterrobuuste en
klimaatbestendige inrichting
van Nederland

1.2 TOTSTANDKOMING

Klimaatstresstest

Voor heel Friesland is een klimaatstresstest uitgevoerd. Dat betekent dat de verwachte effecten van hevige neerslag, extreme hitte, langdurige droogte en overstromingen in kaart zijn gebracht, uitgaande van het klimaat in 2050. De kaarten zijn te vinden in de [Friese Klimaatatlas](#) en vormen een belangrijke inhoudelijke basis voor dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie.

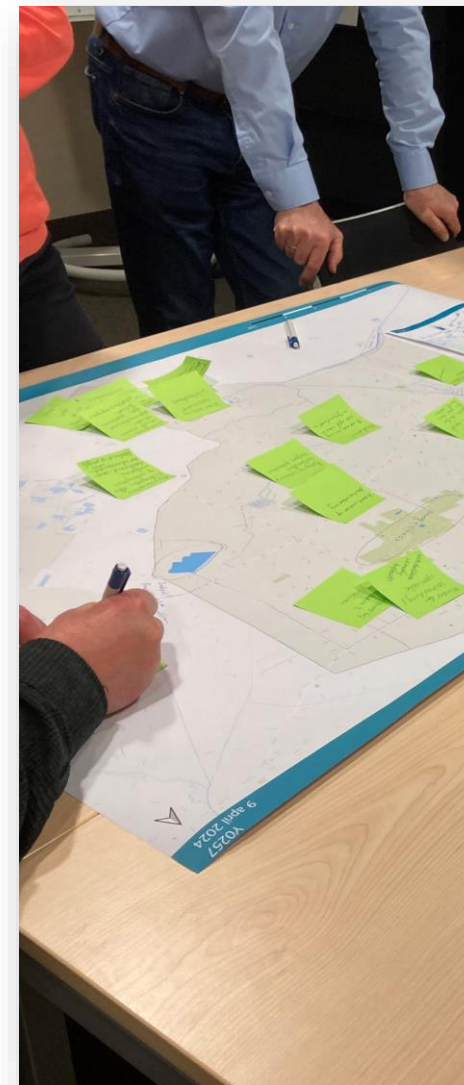
Risicodialogen en bewonersenquête

In 2019 zijn risicodialogen met het college en de raad gevoerd over hevige neerslag, waarbij 12 wateroverlastlocaties zijn aangewezen om maatregelen te treffen. Op deze locaties kan het water de huizen in lopen bij een bui van 60 millimeter in een uur, een bui die in het klimaat van 2050 naar verwachting eens in de 100 jaar voorkomt. Deze bui is in Ooststellingwerf nog niet in de praktijk gevallen. De gemeente zet dus een flinke stap in klimaatrobuustheid door met deze bui te toetsen en pakt hiermee ook overlast bij minder hevige buien aan. Toch blijven risico's op wateroverlast bestaan, omdat buien in de toekomst nog heviger kunnen zijn dan 60 millimeter in een uur. Het is belangrijk om ons te realiseren dat we dit moeten accepteren. Het is simpelweg te duur om alle risico's op wateroverlast te voorkomen.

In april 2024 zijn risicodialogen gevoerd met het Wetterskip, woningbouwcorporaties en de verschillende afdelingen binnen de gemeente. Ook is een enquête over klimaatadaptatie, water en riolering uitgezet bij het inwonerspanel. Begin mei 2024 is een risicodialogoog over klimateffecten gevoerd met de betrokken wethouders van klimaatadaptatie, wonen en financiën. Tijdens de risicodialogen verifieerden we de uitkomsten van de stresstest en bespraken we de risico's van klimaatverandering: welke effecten ervaren we? Welke risico's vinden we wel en niet acceptabel? Ook hebben we verkend welke kansen er liggen op het gebied van klimaatadaptatie en welke rol de gemeente hierin kan spelen.

Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie en Water en Rioleringsprogramma (WRP)

Met de input vanuit de klimaatstresstest, risicodialogen en bewonersenquête is voorliggend Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie tot stand gekomen. Een projectgroep, bestaande uit ambtenaren van de vakgebieden duurzaamheid, klimaatadaptatie en beheer openbare ruimte, gaf sturing aan het proces. Adviesbureau Nelen & Schuurmans heeft het plan namens de gemeente opgesteld en het proces begeleid. Parallel hieraan heeft Nelen & Schuurmans onder leiding van dezelfde projectgroep het WRP 2025-2029 opgesteld. De thema's wateroverlast en droogte zijn zowel in KAP als WRP beschouwd en beleid en maatregelen zijn in samenhang opgesteld. Het thema waterkwaliteit is in het WRP opgenomen.

1.3 VERBINDING MET HUIDIG BELEID

We noemen het relevante beleid op nationaal, regionaal en lokaal niveau waar dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie uit voortvloeit of mee verbindt.

Nationaal beleid

Deltabeslissing en Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie geven de inhoudelijke kaders voor dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie. Daarnaast geeft de Nationale Omgevingsvisie en de bijbehorende programma's sturing aan de ruimtelijke inrichting en daarmee ook aan klimaatbestendigheid. In 2022 heeft het ministerie van I&W via de [Kamerbrief "Water en bodem sturend"](#) aangegeven dat watersysteem en bodem meer sturend moeten zijn bij nieuwbouw, zowel in locatiekeuze als inrichting. Ook is een [Landelijke maatlat voor de groene gebouwde omgeving](#) ontwikkeld. Deze geeft richting aan de klimaatadaptatie-eisen die gemeenten kunnen stellen aan bijvoorbeeld projectontwikkelaars.

Regionaal beleid

De Nationale Omgevingsvisie is uitgewerkt in de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) en de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) van provincie en Wetterskip. Daarnaast is er een Friese klimaatadaptatiestrategie waar ook gemeenten bij betrokken zijn. In 2023 zijn deze visies samengevoegd tot één document: [Fryslân Klimaatbestendig 2050+](#). Het Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie vormt een lokale doorvertaling van deze visie.

Lokaal beleid

Sinds 2021 zijn de lokale [Omgevingsvisie](#) en het [Programma Duurzaam Ooststellingwerf](#) in Ooststellingwerf van kracht. Vanuit het Programma Duurzaam Ooststellingwerf werken we aan klimaatbestendigheid in 2030. We focussen op drie opgaven: 1) vergroten van de klimaatbestendigheid, 2) verbeteren van de bodemgezondheid en 3) vergroten van de biodiversiteit. Dit Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie richt zich op opgave 1 uit het Duurzaamheidsprogramma: het vergroten van de klimaatbestendigheid. Daarnaast bestaat de eerder genoemde verbinding met het WRP 2025-2029.

Water- en Rioleringsprogramma Ooststellingwerf

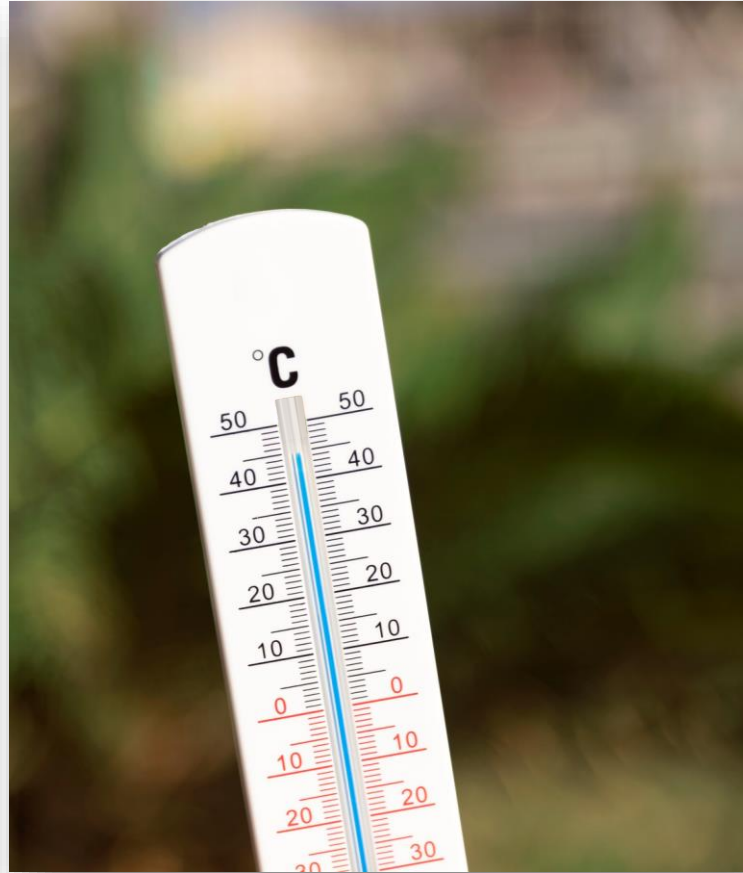
2025 - 2029

Programma Duurzaam Ooststellingwerf 2021 - 2025

Samen op weg naar een CO₂-neutraal Ooststellingwerf in 2030

2. UITDAGINGEN

2.1 DE UITDAGING: EEN VERANDEREND KLIMAAT

Het klimaat verandert. Daardoor krijgen we vaker te maken met hitte, droogte en hevige neerslag. Ook wordt de kans op overstromingen groter. We geven een overzicht van de belangrijkste klimaateffecten in Ooststellingwerf op basis van bestaand kaartmateriaal uit de Friese Klimaatatlas en input uit de risicodialogen.

WATER
OVERLAST

MEER REGEN

Neerslagpatronen veranderen door klimaatverandering. We krijgen te maken met grotere buien in een korte tijd en langere natte winterperiodes. Dit kan leiden tot meer hemelwateroverlast op straat en op akkers en grondwateroverlast in woningen en op wegen. Boeren kunnen pas later in het voorjaar het land op om het te bewerken.

*In 2050 komt extreme neerslag
waarschijnlijk 2 keer zo vaak voor als nu.*

HITTE

MEER HITTE

Klimaatverandering wordt ook wel 'global warming' genoemd. We krijgen in de zomer vaker te maken met extreme hitte. Extreme hitte kan leiden tot gezondheidsproblemen, zoals slecht slapen, luchtweginfecties en benauwdheid. Ook is er een toename in overlast-gevende insecten, zoals teken en muggen.

*In 2050 komen extreem hete dagen
waarschijnlijk 2,5 keer zo vaak voor als nu.*

DROOGTE

DROGERE ZOMERS

Het wordt warmer en neerslagpatronen worden grilliger. Vooral in de zomers zullen we steeds meer te maken krijgen met langdurige periodes van droogte en (zoet)watertekorten. Het is belangrijk om zuinig met het beschikbare water om te gaan, zowel in de dorpen als in het landelijk gebied.

*In 2050 moeten we rekening houden met
drogere zomers en minder wateraanvoer
dan nu.*

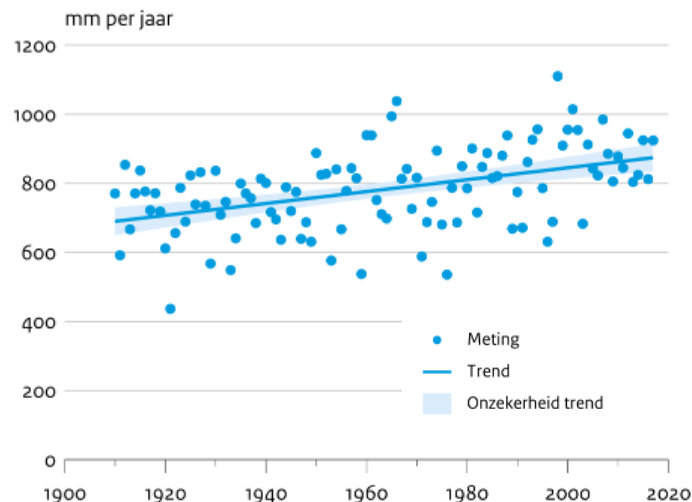

2.2 TRENDS IN KLIMAATVERANDERING

Het veranderende klimaat is zichtbaar in metingen van neerslag, temperatuur en verdamping. We zien een toename in de hoeveelheid neerslag per jaar, maar deze neerslag valt in kortere periodes. De gemiddelde jaartemperatuur (zomer en winter) neemt sinds 1980 fors toe. De zomers zijn vaker heet en droog. Ernstige neerslagtekorten, zoals in het recordjaar 1976, komen vaker voor, onder andere in 2018 en 2022.

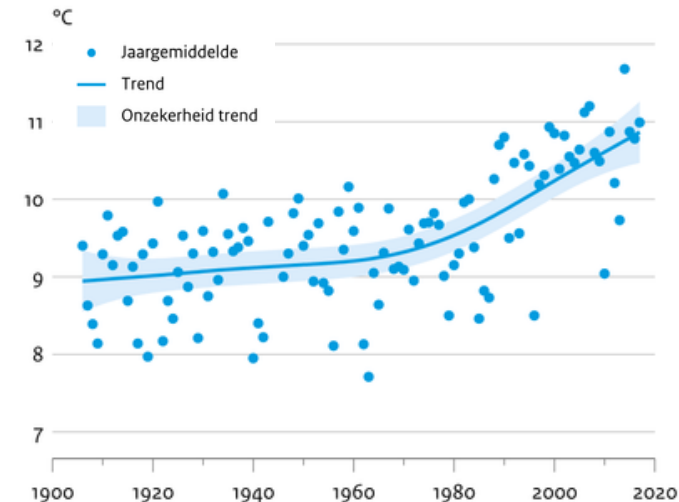
Gemiddelde hoeveelheid neerslag op 102 stations

Bron: KNMI; bewerking PBL

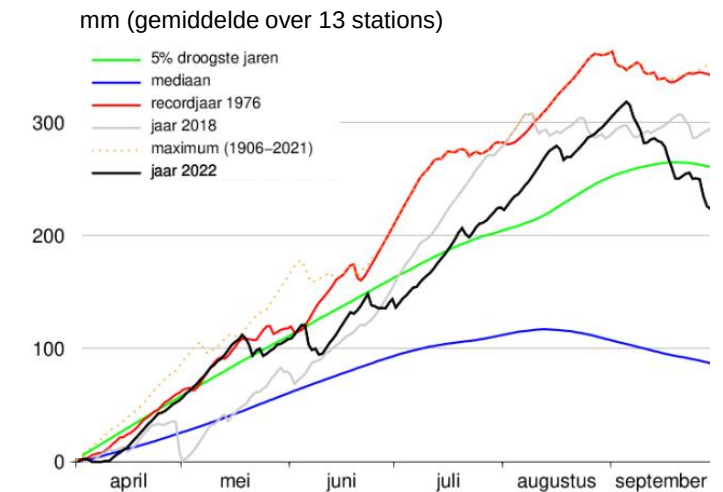
Gemiddelde jaartemperatuur op 5 hoofdstations

Bron: KNMI

Neerslagtekort in 2022 en statistieken overige zomers

Bron: KNMI

2.3 WAT BETEKEN KLIMAATVERANDERING VOOR ONS?

Legenda:

- Bebouwde kom
- Natuurgebied
- Beekdalen

Wind in de kernen

Bomen krijgen het zwaarder te verduren door toenemende hitte en droogte. Zomerstormen komen vaker voor en leiden tot schade aan kwetsbare bomen in de kernen. Vallende bomen en takken vormen risico's.

Hittestress in de kernen

Op plekken zonder schaduw, groen en water loopt de gevoelstemperatuur in de zomer flink op. In de woonwijken van de meeste kernen is er een risico op hittestress. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot oversterfte onder ouderen, gezondheidsklachten en afgelaste evenementen.

Overlast vuil rioolwater

Als het hard regent kan het vuile rioolwater terug de straat op lopen, of - nog erger - via de toiletpot omhoog komen. Dit geeft gezondheidsrisico's.

Wateroverlast in de kernen

Als gevolg van klimaatverandering gaan hevige buien vaker voorkomen. Water kan de panden instromen en wegen kunnen onbegaanbaar worden. In verschillende kernen zijn knelpuntlocaties aangewezen door de gemeente.

Droogte in de kernen

Inwoners ervaren watertekort in hun eigen tuin: planten gaan dood. Ook ziet men dat het openbaar groen verdroogt en het aantal insecten, zoals bijen en vlinders, afneemt.

Waterkwaliteitsproblemen

Bij hevige neerslag stort vaker vuil water vanuit de riolering over in het oppervlaktewater. Droogte en hitte zorgen voor een verdere verslechtering van de waterkwaliteit: de watertemperatuur stijgt en de doorstroming neemt af.

Grondwateroverlast in woningen

Bij langdurige neerslag bestaan risico's op overlast in kelders en in kruipruimten, met name bij panden die voor 1992 gebouwd zijn.

Natuur en biodiversiteit onder druk

Natuur en biodiversiteit kunnen onder druk komen te staan door droogte, hitte en extreme neerslag. Terwijl natuurgebieden, meer groen en natuur in steden en het buitengebied juist de gewenste waterbuffers, verkoeling én opslag van CO₂ bieden.

Hittestress op het bedrijventerrein

Ook bedrijventerreinen zijn kwetsbaar voor hittestress. Hier is vaak veel verharding en weinig schaduw. Gevolgen zijn verlaagde productiviteit en een hoger energieverbruik door het gebruik van airco's. Ook kan het leiden tot schade aan wegen en installaties.

Droogte en wateroverlast in het landelijk gebied

Agrariërs hebben naast wateroverlast ook te lijden onder de droogte. De grondwaterstanden zijn lager en ze hebben een lagere gewasopbrengst.

Risico op natuurbranden

Langdurige droogte en aanhoudende hitte zorgen er voor dat deze natuur uitdroogt. Hierdoor neemt de kans op een natuurbrand toe. De slechte bereikbaarheid van de sommige natuurgebieden kan blussen moeilijk maken. Dit kan grote gevolgen hebben voor bewoners en de natuur.

3. RESULTATEN INWONERSPANEL

3.1 WAT WORDT ERVAREN?

Inwoners in Ooststellingwerf ervaren nu al de gevolgen van klimaatverandering¹. Negatieve effecten van *droogte* worden het meest ervaren, gevolgd door *hitte* en daarna *wateroverlast*. Ook toename van *stof bij harde wind* en *storm* worden als negatief klimaateffect genoemd. We benadrukken dat de gemeente niet al deze gevolgen kan oplossen. We moeten keuzes maken. In de uitvoeringsagenda laten we zien welke maatregelen we de komende 5 jaar treffen.

- Meer dan de helft van de inwoners ervaart **droogte** in de eigen **tuin**.
- Voor melkvee- en akkerbouwbedrijven neemt de **gewasopbrengst** af in hete en droge periodes.
- Inwoners zien afname in soortenrijkdom, zowel in **natuurgebieden** als in **openbaar groen**. Specifiek wordt de afname van insectensoorten en vogels genoemd.
- Inwoners zijn bezorgd over de toenemende kans op **bosbranden** in de natuurgebieden.

- Ongeveer 30% van de inwoners ervaart **gezondheidsproblemen** bij hitte.
- Inwoners maken zich zorgen over afname in soortenrijkdom en opkomst van **insectenplagen**, zoals teken.

- Inwoners ervaren overlast van **stof bij harde wind** (stofhozen).
- Hevige stormen komen in de zomer vaker voor en geven overlast door **afwaaiende boomtakken**.

- Inwoners ervaren overlast van **water in kelders en kruipruimten** bij langdurige natte periodes.
- Ook voor **melkvee- en akkerbouwbedrijven** zijn deze natte periodes lastig; ze kunnen pas later het land op.
- Bij hevige buien ervaren inwoners overlast van water dat **omhoog komt bij douche en wc**.
- Inwoners ervaren overlast bij de sloten met **riooloverstorten**.

Ruim 70% van de inwoners maakt zich zorgen over klimaatverandering.

1. Bijlage ii bevat een volledig overzicht van de resultaten van het Inwonerspanel.

3.2 WAT WILLEN INWONERS ZELF DOEN?

We vroegen het inwonerspanel naar wat zij zelf zouden willen doen. Bijna 9 op de 10 inwoners zou binnen nu en 2 jaar maatregelen voor klimaatadaptatie willen treffen.

Wat inwoners het vaakst zelf willen doen:	 HITTE	 DROOGTE	 WATER OVERLAST
Regenwater opvangen		✓	✓
Woning beschermen tegen hitte (zonwering, isolatie, lichte gevelkleur)	✓		
Minder stenen en meer groen in de tuin	✓		✓
Regenpijp doorzagen en regenwater in tuin laten lopen		✓	✓
Waterdoorlatende “verharding” in tuin		✓	✓
Groen dak aanleggen	✓		✓

Belangrijkste beweegredenen voor inwoners:

- *Positieve bijdrage aan natuur en milieu (4 op de 5 inwoners)*
- *Prettiger wonen (2 op 3 inwoners)*
- *Voorkomen schade (1 op 3 inwoners)*

Enkele inwoners noemen het **verhogen van de drempel** om wateroverlast te voorkomen. Ook een **groene gevel** en **planten op het balkon** worden genoemd. Andere maatregelen die werden genoemd: het vaker aanplanten van **inheemse planten** en **hergebruik van regenwater**.

Inwoners die geen maatregelen willen nemen zijn vaak al tevreden met hun huidige tuin, of vinden dat ze al veel maatregelen hebben genomen.

3.3 WAT WORDT VAN DE GEMEENTE VERWACHT?

We vroegen wat men verwacht van de gemeente bij het klimaatbestendig maken van Ooststellingwerf. Niet bij alle verwachtingen is de gemeente aanzet. Wel kunnen we samenwerken met regionale partners om de verwachtingen waar te maken.

Bijna 8 op de 10 inwoners verwacht dat de gemeente de **regie** neemt en ondersteunt bij klimaatbestendigheid rondom de eigen woning.

Men **verwacht vooral van de gemeente** dat zij:

- inspireert met goede voorbeelden,
- bijdraagt in de kosten,
- buurtinitiatieven faciliteert,
- informatie verstrekt over mogelijke klimaatadaptieve maatregelen,
- advies aan huis levert.

Ongeveer 40% van de inwoners zou sneller aan de slag gaan als de gemeente zou bijdragen in de **kosten** van klimaatadaptieve maatregelen.

Men noemt vooral de gemeente, Wetterskip, provincie, rijksoverheid en zichzelf als **degenen die aan de slag moeten** met klimaatadaptatie. In tweede instantie noemt men bedrijven, woningbouwcorporaties, scholen en de agrarische sector.

Bijna 6 op de 10 inwoners weet niet of de gemeente momenteel **voldoende maatregelen** neemt voor klimaatadaptatie.

Andere verwachtingen zijn:

Inwoners zien graag meer water en/ of groen op de volgende locaties:

→ **Centrum Oosterwolde**, vooral op pleinen en in winkelstraten

→ **Parkeerterreinen**, die grotendeels versteend zijn, kunnen benut worden

→ **Schoolpleinen**, zodat dit ten goede komt aan de kinderen

→ **Bermen en openbare groene ruimte**: deze bloemrijker maken met meer biodiversiteit en ruimte voor bijen en andere insecten

Daarnaast hebben inwoners behoefte aan meer voorlichting en subsidies vanuit de gemeente. Ook vindt men dat de gemeente moet zorgen voor een goede waterafvoer en waterbeheer.

4. VISIE EN AANPAK

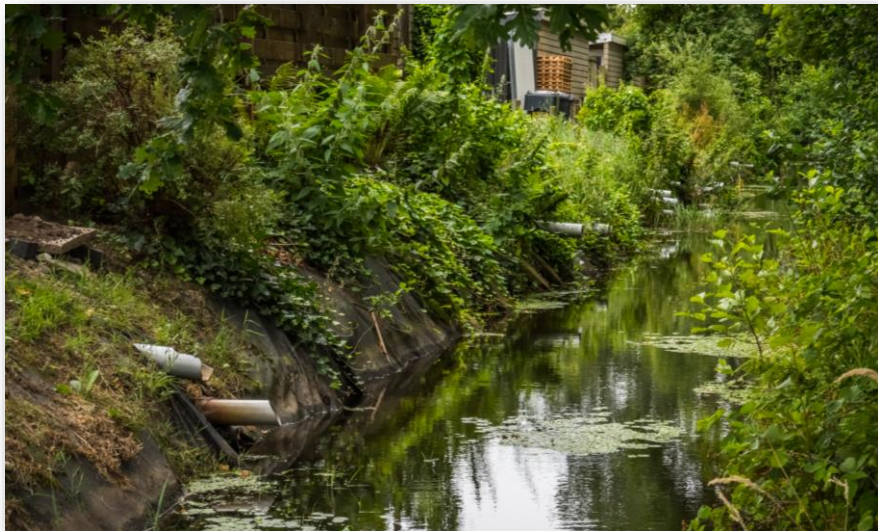
4.1 VISIE OP KLIMAATBESTENDIGHEID

Klimaatbestendig Ooststellingwerf in 2030

Vanuit het Programma Duurzaam Ooststellingwerf werken we aan het thema Klimaatadaptatie met als doel: een klimaatbestendig Ooststellingwerf in 2030. Om dit doel te halen hebben we drie opgaves geformuleerd:

1. Het vergroten van de klimaatbestendigheid;
2. Het verbeteren van de bodemgezondheid;
3. Het vergroten van de biodiversiteit.

De focus van dit uitvoeringsplan ligt op het vergroten van klimaatbestendigheid. Met de maatregelen die we daarvoor nemen werken we ook aan het verbeteren van de bodemgezondheid en het vergroten van de biodiversiteit.

Onze visie op een klimaatbestendig Ooststellingwerf in 2030

In 2030 zijn onze dorpen leefbaar en biodivers. Er is ruimte voor waterberging, groen en koelte gecreëerd. De leefomgeving is groen en nodigt uit tot gezonde buitenactiviteiten. De soortenrijkdom op gemeentelijk grondgebied is toegenomen. Met gelaagd en divers groen en het stimuleren van het bodemleven is onze bodem klimaatrobuust.

Nieuwbouw wordt klimaatbestendig en natuurinclusief gebouwd, waarbij in locatiekeuze en inrichting rekening is gehouden met het bodem- en watersysteem.

In 2030 wordt het water in het landelijk gebied langer vastgehouden in sloten en beken. Regenwater infiltreert in de bodem op plekken waar dat mogelijk is. Grondwaterstanden in natuurgebieden zijn gericht op natuurbehoud.

4.2 ONZE LOKALE AANPAK

Vanuit onze visie werken we vanuit het uitvoeringsplan klimaatadaptatie de komende vijf jaar aan de volgende onderwerpen:

Vergroten klimaatbestendigheid

Leefbare dorpen

- We creëren en behouden ruimte voor waterberging, groen en koelte in onze dorpen.
- We creëren een groene en biodiverse leefomgeving met klimaatrobuuste bodem die uitnodigt tot gezonde buitenactiviteiten.

Adaptief landelijk gebied

- We houden water langer vast in sloten en beken.
- We faciliteren passende grondwaterstanden in natuurgebieden, gericht op natuurbehoud.

Klimaatbestendige nieuwbouw

- Bodem en watersysteem zijn leidende principes in locatiekeuze en inrichting van nieuwbouw.
- We hanteren de landelijke maatlat klimaatbestendigheid bij nieuwbouw.

Wat hebben we nodig om onze lokale aanpak te realiseren?

Een overkoepelende succesfactor om ons doel te halen zijn betrokken en actieve mensen. Daarmee bedoelen we een goede samenwerking tussen overheden en inwoners. We geven als overheid het goede voorbeeld en wijzen instellingen en bedrijven op hun eigen verantwoordelijkheid. We stimuleren en verleiden onze inwoners tot klimaatadaptief gedrag en klimaatadaptieve en biodiverse inrichting van hun tuinen.

4.3 MEETBARE DOELEN: OPENBARE RUIMTE

Om te meten of de klimaatbestendigheid van de openbare ruimte wordt vergroot, stellen we meetbare doelen op waarbij we rekening houden met onze invloed als gemeente en de rol die we hebben. We formuleren daarom alleen meetbare doelen voor de onderwerpen waarbij we zelf maatregelen kunnen uitvoeren en dus zelf aan het roer staan. Deze doelen helpen ons om in de looptijd van deze uitvoeringsstrategie te evalueren of we op koers liggen. In het volgende hoofdstuk geven we een toelichting op de verschillende rollen die de gemeente heeft in het klimaatbestendig maken van Ooststellingwerf.

WATEROVERLAST bij korte hevige bui

(o.b.v. modelstudie 60 millimeter in 1 uur)³

Geen water in panden

Toetsing: de maximale waterstand op maaiveld (openbaar gebied) is lager dan de aangenomen vloerpeilen van woningen.

Hoofdwegen en wijkontsluitingswegen blijven toegankelijk voor calamiteitenverkeer

Toetsing: de maximale waterdiepte op deze wegen is minder dan 10 cm.

De overlast op alle overige wegen binnen de bebouwde blijft beperkt.

Toetsing: de duur van water op straat is minder dan 12 uur.

HITTE op een extreem hete dag

(o.b.v. modelstudie scenario 1 juli 2023, 15:00 uur)⁴

Voldoende koele, biodiverse openbare verblijfsplekken

Toetsing: gebouwen in de bebouwde kernen hebben een koele plek in de openbare ruimte van minstens 200 m² binnen een loopafstand van 300 m.

Voldoende schaduw op doorgaande fiets- en wandelroutes

Toetsing: er is minstens 40% schaduw op deze routes

DROOGTE bij lange periode van neerslagtekort

(o.b.v. openbare data en beheerdata van de riolering)

Voldoende onverhard oppervlak voor infiltratie van regenwater

Toetsing: minimaal 30% van de openbare ruimte per wijk is onverhard.

Regenwater is voor groter deel afgekoppeld van de riolering en kan infiltreren in de bodem tijdens perioden van droogte. Vuile riooloverstortingen naar het oppervlaktewater nemen af, met positief effect voor de waterkwaliteit. Toetsing: 50% van het openbaar areaal is gescheiden gerioleerd.

3. Dit is in lijn met de klimaatbui waarop het bebouwde gebied is getoetst in de Friese Klimaatatlas (Geodienst Rijksuniversiteit Groningen). Schade bij heviger buien is niet uitgesloten.

4. Bron: de gevoelstemperatuur (PET) o.b.v. de landelijke standaard werkwijze

5. UITVOERINGSAGENDA 2025-2030

5.1 ROLLEN GEMEENTE

De gemeente maakt werk van een klimaatbestendige openbare ruimte en stelt hiervoor meetbare doelen. Daarnaast zijn ook andere partijen aan zet: inwoners, bedrijven en woningcorporaties kunnen hun eigen gebouwen of terreinen klimaatadaptief inrichten. Als gemeente stimuleren we hierin. Samenwerking met het Wetterskip en de provincie is van belang om het watersysteem en landelijk gebied klimaatbestendig in te richten. De gemeente kiest dus verschillende rollen als het gaat om het klimaatbestendig maken van gemeente Ooststellingwerf.

In de uitvoeringsagenda onderscheiden we de volgende rollen voor de gemeente:

- **Realiserend:** de gemeente voert zelf de maatregelen uit in haar eigendom (openbare ruimte en maatschappelijk vastgoed).
- **Regulerend:** de gemeente stelt regels vast vanuit haar rol als bevoegd gezag.
- **Samenwerkend:** de gemeente werkt samen met inwoners, organisaties en andere overheden aan maatregelen. De gemeente maakt daarbij gebruik van netwerken om regionale thema's aan te kaarten op provinciaal, landelijk en Europees niveau.
- **Stimulerend:** de gemeente stimuleert door communicatie richting inwoners en bedrijven over klimaatadaptatie, werkt aan bewustwording om inwoners en organisaties te stimuleren maatregelen te nemen en stelt subsidie beschikbaar om initiatieven te realiseren.

5.2 PRIORITERING MAATREGELEN 2025-2030

In het Uitvoeringsplan maken we een start met maatregelen voor een klimaatbestendig Ooststellingwerf. Dit doen we vanuit onze visie en lokale aanpak.

We kunnen echter niet alle uitdagingen vanuit klimaatstresstesten, risicodialogen en inwonerspanel aanpakken en oplossen. In onze communicatie over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, ondernemers en organisaties is hier aandacht voor.

Vanuit onze gemeentelijke rol kunnen we zelf maatregelen nemen in de openbare ruimte in het bebouwde gebied. In het landelijk gebied hebben we als gemeente een beperkte rol en zijn de provincie en het Wetterskip samen met de grondeigenaren aan zet.

In de uitvoeringsagenda hebben we de maatregelen voor de komende 5 jaar geprioriteerd.

5.3 UITVOERINGSAGENDA KLIMAATADAPTATIE 2025-2030

De uitvoeringsagenda bevat de geprioriteerde maatregelen voor de komende 5 jaar, inclusief de rol die we als gemeente vervullen, de betrokken afdeling van de gemeente, de samenwerkingspartners en planning.

Thema	Acties en maatregelen	Rol van de gemeente	Afdeling gemeente	Samenwerkingspartners	Planning
Leefbare dorpen	Fysieke maatregelen nemen voor 12 geprioriteerde wateroverlastlocaties uit de klimaatstresstest (zie Bijlage iii, uitvoering binnen WRP).	Realiserend	Openbare ruimte	Wetterskip	2025-2027
	Het klimaatbestendig ontwerp vastleggen in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte.	Regulerend	Openbare ruimte en ruimte en economie	Wetterskip	2026
	Het in kaart brengen van de opgave hitte en droogte in de openbare ruimte door middel van risicodialogen per dorp. De uitkomsten worden verwerkt in de omgevingsplannen.	Regulerend en samenwerkend	Programma duurzaamheid, ruimte en economie en samenleven	GGD, inwoners, drinkwaterbedrijf	2026-2027
	Het uitvoeren van maatregelen tegen hitte en droogte. We stimuleren inwoners met acties voor klimaatadaptieve maatregelen zoals het verwijderen van tegels, het plaatsen van regentonnen, het aanleggen van geveltuinen en een bomenchallenge.	Stimulerend	Programma duurzaamheid	Steenbreek	2027-2030
	Het uitvoeren van de subsidieregeling Groene schoolpleinen.	Stimulerend	Programma duurzaamheid	Scholen	2025-2026
	Bij alle rioolvervangingen streven we naar het volledig afkoppelen van de openbare ruimte zodat dit regenwater niet meer afvoert naar de gemengde riolering (uitvoering binnen WRP).	Realiserend	Openbare ruimte	Wetterskip	2025-2028
Adaptief landelijk gebied	We werken mee aan de aanpak droogte in natuurgebieden.	Ondersteunend	Ruimte en economie	Wetterskip, SBB, Natuurmonumenten	2025-2030
	Vasthouden regenwater in haarvaten (kleinere sloten) watersysteem, ter bestrijding van droogte voor agrariërs.	Samenwerkend	Ruimte en economie	Wetterskip	2025-2030
Klimaat-bestendige nieuwbouw	Het verankeren van de regels Landelijke Maatlat Klimaatadaptieve Nieuwbouw in het omgevingsplan.	Regulerend	Ruimte en economie	Wetterskip	2025-2030
Betrokken en actieve mensen	Het opstellen en uitvoeren van een communicatieplan over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, bedrijven en instellingen.	Ondersteunend en stimulerend	Programma duurzaamheid en communicatie	Wetterskip, Provincie, Drinkwaterbedrijf, woningbouwcorporaties, veiligheidsregio	Opstellen in 2025
	Het opstellen van een subsidieregeling groen en blauwe maatregelen waarmee we inwoners stimuleren om zelf maatregelen te nemen op het gebied van bijvoorbeeld waterbesparing, wateropslag en groene daken.	Ondersteunend en stimulerend	Programma duurzaamheid	Wetterskip, Provincie	2025

6. BENODIGDE FINANCIËN 2025-2030

6. BENODIGDE FINANCIËN 2025-2030

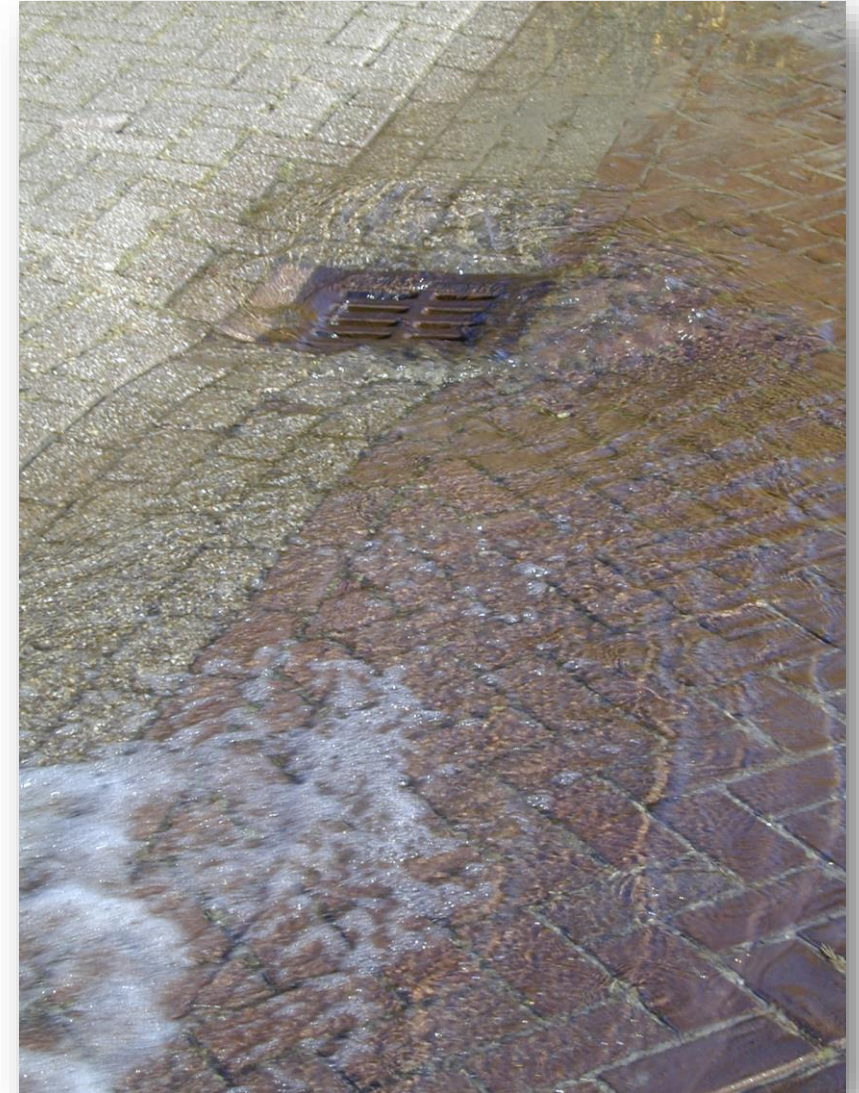
De fysieke maatregelen voor de aanpak van de wateroverlastlocaties financieren we vanuit de tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie van het Rijk en een gemeentelijke investering, die binnen het huidige Gemeentelijke Rioleringsplan 2020-2024 (GRP) beschikbaar is.

In het nieuwe Water- en Rioleringsprogramma 2025-2030 dat begin 2025 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd zijn aanvullende middelen opgenomen voor maatregelen op het gebied van wateroverlast en droogte.

Naast fysieke maatregelen voor wateroverlast hebben we budget nodig voor onderzoek, communicatie en subsidieregelingen. Onderzoek is nodig om de opgave voor hitte, droogte en groen scherper in beeld te brengen en om klimaatadaptatie te verankeren bij nieuwbouw en in de openbare ruimte. We willen een communicatieplan over klimaatrisico's en handelingsperspectieven voor inwoners, bedrijven en instellingen opstellen en gaan uitvoeren. We hebben al een subsidieregeling voor groene schoolpleinen. Naast deze subsidieregeling willen we een subsidieregeling groene en blauwe maatregelen gaan opstellen om inwoners te stimuleren om zelf maatregelen te nemen op het gebied van bijvoorbeeld waterbesparing, wateropslag en groene daken.

De subsidieregeling voor groene schoolpleinen wordt gedekt via het extra budget Programma Duurzaamheid. Ook de lasten voor onderzoek, communicatie en een subsidieregeling groene en blauwe maatregelen verwachten we tot en met 2026 te kunnen dekken uit het extra budget Programma Duurzaamheid. Dit extra budget van € 250.000 per jaar is beschikbaar gesteld tot en met 2026.

Vanaf 2027 verwachten we aanvullend budget nodig te hebben. Dit vragen we op tijd via de kaderbrief aan. Personele inzet vangen we op binnen de bestaande bezetting.

BIJLAGEN

i. BIJLAGE: BEGRIPPENKADER

Biodiversiteit omvat de totale verscheidenheid van alle levende planten en dieren op aarde. Biodiversiteit betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen (CLO, 2024).

Bodemgezondheid gaat over meer dan voedselproductie alleen. Een gezonde bodem levert veel verschillende ‘diensten’. Andere belangrijke diensten zijn bijvoorbeeld waterberging en klimaatregulatie. Het is belangrijk om je bodems zo te beheren dat de bodemkwaliteit ook voor de langere termijn in stand wordt gehouden, of liever nog verbeterd. Hoe dit te doen is maatwerk en begint bij het krijgen van een goed inzicht in je bodemgesteldheid (Leer- en Kenniscentrum Bodem, 2020).

Klimaatadaptatie is het aanpassen aan klimaatverandering door de negatieve gevolgen ervan te beperken (RIVM, 2024).

Klimaatbestendigheid treedt op wanneer de inrichting zodanig is dat de effecten van klimaatverandering opgevangen kunnen worden (Rijksoverheid, 2024).

Water-/Klimaatrobuustheid is de mate waarin de omgeving bestand is tegen extreme gebeurtenissen en voldoet bij verschillende toekomstige ontwikkelingen (Nationaal Waterplan, 2009).

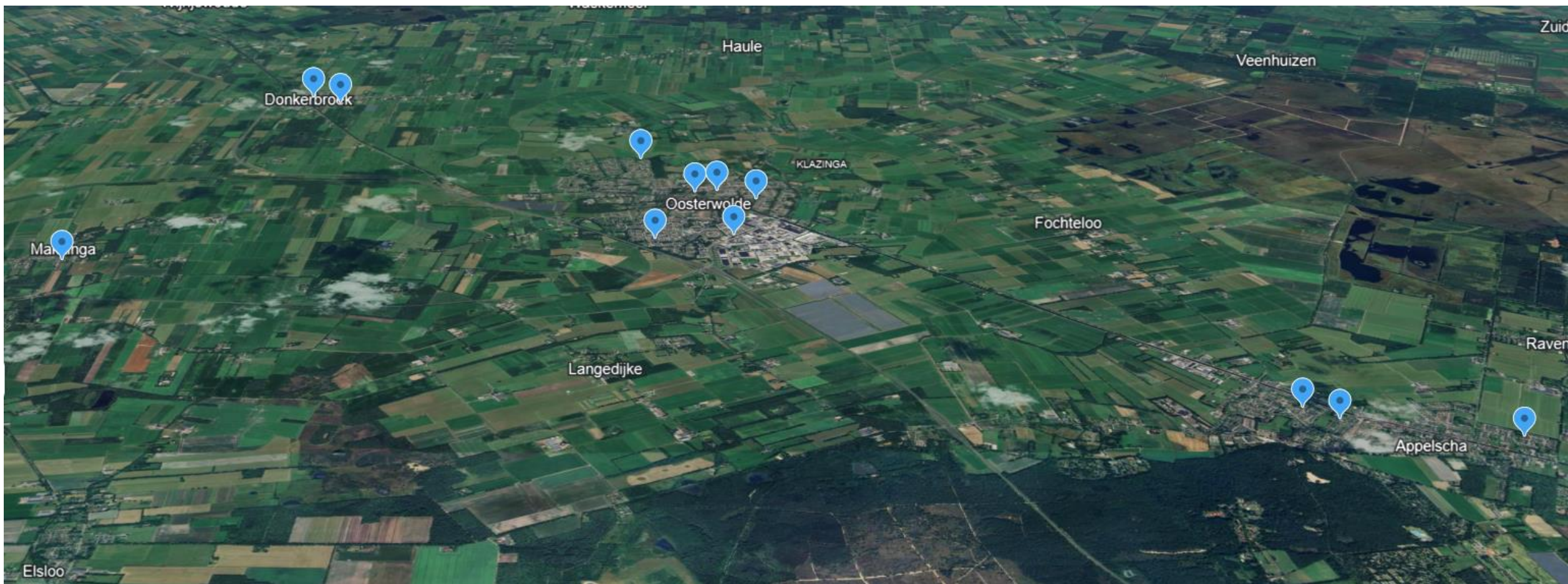
Risicodialogen zijn onderdeel van een proces dat bestaat uit meerdere gesprekken met allerlei partijen. De risicodialog is één van de zeven ambities uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Het is de stap tussen de stresstest en het maken van een uitvoeringsprogramma voor klimaatadaptatie. Tijdens een risicodialog komen de kwetsbaarheden aan bod voor wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingsrisico's (DPRA, 2024).

Riooloverstorten zijn een noodvoorziening om te voorkomen dat water op straat komt te staan. Water op straat is niet wenselijk in verband met gezondheidsrisico's en schade aanricht aan gebouwen, wegen en andere plekken in de openbare ruimte. Tijdens extreme neerslag kan het overtollige water over de overstort stromen en uitwisselen met het oppervlaktewater (externe overstort) of een ander rioolstelsel (interne overstort) (Stichting RIONED, 2024).

Transitie betekent een fundamentele verandering (Erasmus University (DRIFT), 2024).

Link naar resultaten inwonerspanel: [Resultaten – Panelinwoners](#)

ii. BIJLAGE: ENQUÊTERESULTATEN INWONERSPANEL

iii. BIJLAGE: GEPRIORITEERDE WATEROVERLASTLOCATIES KLIMAATSTRESSTEST

iii. BIJLAGE: KENMERKEN WATEROVERLASTLOCATIES

Maatregelcategorie	Maatregel	Binnen welk project wordt deze maatregel uitgevoerd?	Op welke locatie wordt deze maatregel uitgevoerd?
Vergroten van de afvoercapaciteit	Vergroenen en naar voren halen scheiden deel van het riool	Bovensteegde. scheiden stelsel. Appelscha	Appelscha. gemeente Ooststellingwerf
Vergroten van de afvoercapaciteit	Aanleggen HWA-riool/ aansluiting op gescheiden stelsel	Scheiden stelsel. Herenweg. Donkerbroek	Donkerbroek. gemeente Ooststellingwerf
Vergroten van de afvoercapaciteit	Aanleggen van HWA-riool/ aansluiting op gescheiden stelsel	Scheiden stelsel. Nijhof. Donkerbroek	Donkerbroek. gemeente Ooststellingwerf
Vergroten van de afvoercapaciteit	verlagen weg t.b.v. afvoer	verlagen Tilmaad. Oosterwolde	Oosterwolde. gemeente Ooststellingwerf
Vergroten van de afvoercapaciteit	Verlagen weg en berm t.b.v. afvoer	verlagen Wemeweg. Makkinga	Makkinga. gemeente Ooststellingwerf
Vergroten van de afvoercapaciteit	Aanleggen HWA-buis	draineren Kloksveen. Appelscha	Appelscha. gemeente Ooststellingwerf
Water bergen (capaciteitsvergroting)	Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Kringgreppelstraat	Oosterwolde. gemeente Ooststellingwerf
Water bergen (capaciteitsvergroting)	Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Brinkstraat & Groote Singel	Oosterwolde. gemeente Ooststellingwerf
Water bergen (capaciteitsvergroting)	Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken. Oppervlaktewater aanleggen.	Prakkenlaan	Oosterwolde. gemeente Ooststellingwerf
Water bergen (capaciteitsvergroting)	Bergingscapaciteit creëren en vergroening met als doel water vasthouden	Venekoterweg	Oosterwolde. gemeente Ooststellingwerf
Water bergen (capaciteitsvergroting)	Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Slotemaker de Bruïneweg	Haulerwijk. gemeente Ooststellingwerf

MOTIE

M-019

De raad van de gemeente Ooststellingwerf, in vergadering bijeen d.d. 8 november 2022

Agendapunt 6: Programmabegroting 2023-2026

Thema 3.3.1. Duurzaam

Onderwerp motie: Klaar voor klimaatverandering

Ondergetekenden, leden van de raad van de gemeente Ooststellingwerf,

Constaterende dat:

- Klimaatverandering zich uit in droogte, wateroverlast en hittestress;
- Hittestress een negatieve impact heeft op de gezondheid van inwoners en bij extremiteiten zelfs kan leiden tot sterfte van kwetsbare inwoners;
- Droogte en wateroverlast leiden tot economische schade voor onder andere agrariërs, door teruglopende oogsten;
- Klimaatadaptatie als speerpunt is geformuleerd in het collegeakkoord en de samenwerkingsagenda;
- De gemeente geen specifiek beleid heeft op het gebied van klimaatadaptatie.

Overwegende dat:

- Er zo snel mogelijk actie ondernomen moet worden om klaar te zijn voor de gevolgen van klimaatverandering;
- De toekomstbestendigheid van onze agrarische sector onder druk staat door klimaatverandering en klimaatadaptatieve maatregelen enorm kunnen helpen;
- Een klimaatadaptatieplan meer focus kan brengen op hoe we als gemeente om gaan met klimaatverandering.

Verzoeken het college:

- In het jaar 2023 een klimaatadaptatieplan op te stellen, met daarin aandacht voor de agrarische sector en de inwoners van onze gemeente;
 - Het benodigde budget uit het 'extra budget duurzaamheid' van 250.000 euro te halen;
 - Dit klimaatadaptatieplan voor te leggen aan de raad.
-

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening en naam:

GroenLinks; Henk Vos

CDA, Thomas Wiebe Swart

De motie is ^{overgenomen}
aangenomen in de vergadering van 8 november 2022
^{verworpen}

Mevr. M. van Bergen, griffier

MOTIE

ChristenUnie
Ooststellingwerf

M-020b

De raad van de gemeente Ooststellingwerf, in vergadering bijeen d.d. 8 november 2022

Agendapunt 6: Programmabegroting 2023-2026

Thema 3.3.1: Duurzaamheid

Onderwerp Motie: Duurzaamheid door waterbesparing

Ondergetekenden, leden van de raad van de gemeente Ooststellingwerf,

Constaterende dat;

- Er reeds vele jaren watertekorten ontstaan die progressief erger worden;
- Er een mogelijkheid is om woningen waterbesparend en kostenbesparend te maken door gebruik te maken van regenwater en door middel van aanvullende betaalbare voorzieningen;
- Deze succesvolle voorzieningen in België reeds een verplichting zijn bij nieuwbouw.

Van mening zijnde dat;

- Deze waterbesparende voorzieningen zeker passend zijn in onze gemeentelijke duurzame doelstellingen;
 - Het probleem van watertekorten en de daarmee samenhangende problematiek hiermee kan worden verminderd;
 - Het aanschaffen van een dergelijke installatie betaalbaar is.
-

Verzoeken het college;

- Te onderzoeken of er een pilot kan worden gestart of deze installaties mee kunnen worden genomen in de duurzaamheidsdoelstelling;
 - De mogelijkheid te onderzoeken van het verstrekken van subsidies om een dergelijke installatie te kunnen plaatsen bij zowel nieuwbouw dan wel bestaande bouw;
 - Te onderzoeken of door middel van lagere leges de kosten gecompenseerd kunnen worden.
-

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening en naam:

Vrije Partij Ooststellingwerf, Ben Oostra

ChristenUnie, Berend Leistra

De motie is ^{overgenomen} aangenomen in de vergadering van 8 november 2022
verworpen

Mevr. M. van Bergen, griffier

Notitie

Samenvatting

In deze studie is onderzocht wat hemelwaterhergebruik voor effect heeft op drinkwaterbesparing en droogte in de gemeente Ooststellingwerf. Voor nieuwbouwwoningen kan een ondergrondse watertank gerealiseerd worden, waarmee hemel- en afvoerwater kan worden opgevangen. Dit water kan weer worden hergebruikt voor de tuin of het toilet. Om inzicht te krijgen in de effecten is voor verschillende scenario's gekeken naar de wateraanvoer en het watergebruik (waterbalans). Hieruit komt naar voren dat met het hergebruik van hemelwater voor de tuin of het toilet tot 25% drinkwater kan worden bespaard op jaarbasis. Als naast hemelwater ook al het afvalwater uit de eigen woning wordt opgevangen voor hergebruik, kan de drinkwaterbesparing oplopen tot circa 50%.

De drinkwaterbesparing die met deze maatregelen behaald kan worden sluit aan bij de doelstelling van het kabinet om 20% minder drinkwater te gaan gebruiken¹.

Om een effect te hebben op het beperken van droogte dienen de maatregelen bij te dragen aan het verhogen van de grondwaterstand. Door hemelwaterhergebruik verandert het watergebruik voor de tuin of het toilet niet, er wordt slechts ander water gebruikt. Het realiseren van watertanks heeft voor de directe omgeving een beperkt negatief effect op het beperken van droogte. Als op grote schaal watertanks worden geplaatst, kan dit wel effect hebben op de hoeveelheid water dat door drinkwaterbedrijven wordt opgepompt. In de directe omgeving van drinkwaterwinningen kunnen de onttrekkingseffecten afnemen en daarmee droogte beperkt worden. Echter zijn de effecten nihil, als watertanks op kleine schaal worden aangelegd.

De afvalwaterstroom die nu via het riool worden afgevoerd naar een rioolwaterzuivering van het waterschap, is onder te verdelen in meerdere stromen met elk een eigen debiet, variatie in debiet en samenstelling. Op volgorde van vervuilingconcentraties:

- Hemelwater: relatief schoon, niet dagelijks beschikbaar.
- Douche en badwater (lichtgrijs water): relatief schoon (voornamelijk verzorgingsproducten), dagelijks beschikbaar veelal in ochtend en avond, en relatief groot aandeel in debiet (circa 50 van de in totaal 120 l/pp/dag).
- Overig grijs water: komt vrij vanuit wasmachine, wastafel, keuken etc. De samenstelling varieert.
- Toilet water (zwart water): vuil water met bacteriën vanuit de fecaliën, dagelijks beschikbaar in wisselende hoeveelheden over de dag.

Met name hemelwater en lichtgrijs water zijn interessante bronnen voor waterhergebruik; hemelwater vooral gezien de kwaliteit en lichtgrijs water ook door het hoge dagelijks debiet en dus de continue beschikbaarheid. Lokale

¹ Kamerbrief, 25 november 2022, water en bodem sturend

zuivering van dit water voor hergebruik als huishoudwater is hierdoor interessant.

21-07-2023

Versie C1

Projectnummer 51016524

Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

Het op huishoudens niveau zuiveren van zwart water geeft uitdagingen, vooral de te realiseren hoge waterkwaliteit inclusief de benodigde desinfectie vraagt een zuiveringssysteem met meerdere zuiveringsstappen. Bij grote variatie in de lozing of wanneer ongewenste stoffen door het toilet worden gespoeld, kan dit gelijk leiden tot verstoring van het zuiveringsproces en is de benodigde kwaliteit niet meer gewaarborgd. Ook is dit vaak gekoppeld aan het gebruik van een vacuümtoilet. Op wijkniveau wordt het lokaal zuiveren van zwart water (na vacuüm toilet) al beperkt toegepast. Indien meerdere huishoudens zijn aangesloten, is de invloed van verstoring via een enkel huishouden beperkter.

Het slim verankeren van het beleid is nog niet bepaald. Verschillende gemeenten pakken dit anders aan. De Rijksoverheid heeft recent een onderzoek ontvangen waarin staat wat de voor- en nadelen zijn van het hergebruik van hemel- en drinkwater in nieuwe gebouwen. Door de val van het kabinet is op dit moment niet duidelijk of en hoe deze inzichten vertaald worden naar uitvoerbaar beleid. De verwachting is dat in het najaar gekeken wordt of een dergelijke verplichting opgenomen kan worden in het Besluit bouwwerken leefomgeving.

1 Inleiding

In deze studie is onderzocht wat hemelwaterhergebruik voor effect heeft op drinkwaterbesparing en (grondwater)droogte in de gemeente Ooststellingwerf. Voor nieuwbouwwoningen kan een ondergrondse watertank gerealiseerd worden, waarmee hemel- en afvoerwater kan worden opgevangen. Dit water kan weer worden hergebruikt voor de tuin of het toilet. Om inzicht te krijgen in de effecten is voor vier scenario's gekeken naar de wateraanvoer en het watergebruik (waterbalans). Daarnaast is voor de vier scenario's gekeken naar voor- en nadelen ten aanzien van waterkwaliteit en juridische haalbaarheid.

2 Scenario's

De vier scenario's die in deze studie zijn geanalyseerd zijn:

1. Hemelwater van daken wordt opgevangen in een tank voor hergebruik in de tuin. De tank bevat geen zuivering.
2. Hemelwater van daken wordt opgevangen in een tank. Het water wordt na een kleine zuivering gebruikt voor het doorspoelen van het toilet.
3. Hemelwater van daken en licht grijs (douche en bad) water wordt opgevangen in een tank. Het water wordt gezuiverd met een helofytenfilter en wordt gebruikt voor de tuin en het doorspoelen van het toilet.
4. Hemelwater van daken, lichtgrijs (Douche en bad) en zwart water (toilet, keuken, wasmachine en vaatwasser) worden opgevangen in twee tanks. Dit gebeurt in twee losse tanks zodat het hemelwater niet vervuild raakt door het afvoerwater. Het afvoerwater wordt gezuiverd met diverse zuiveringsschappen en uiteindelijk nanofiltratie. Het gezuiverde water wordt samen met het hemelwater gebruikt voor de tuin en het doorspoelen van het toilet.

3 Kentallen wateraanvoer en watergebruik

Voor het opstellen van de waterbalans is per dag gekeken naar de wateraanvoer en het watergebruik. De wateraanvoer is in de scenario's verschillend en bestaat uit hemelwater, lichtgrijs water en zwart water van een woning.

Voor bepalen van de hemelwateraanvoergegevens is de data van het KNMI weerstation van Hoogeveen gebruikt. Op basis van de gegevens van dit station van de afgelopen 20 jaar is een gemiddeld en droog jaar bepaald. Voor het gemiddelde en droge jaar worden respectievelijk 2012 en 2018 genomen

Voor de wateraanvoer vanuit het lichtgrijze en zwarte water is gebruik gemaakt van kentallen van het CBS en drinkwaterbedrijf Vewin. Zie hiervoor Tabel 1. Op warme dagen ligt het waterverbruik zo'n 20% hoger dan gemiddeld². Dit heeft invloed op het douchewatergebruik en daarmee de wateraanvoer naar de tank.

² <https://www.vitens.nl/Over-water/Klimaatverandering#:~:text=Piekbelasting%20op%20warme%20dagen&text=Normaal%20verbruiken%20we%20gemiddeld%20120,miljoenen%20liters%20extra%20water%20leveren.>

Daarom is voor dagen waar de temperatuur boven de 28 graden komt, gerekend met een hoger douchewatergebruik (toename 20%).

Het zwarte water dat wordt aangevoerd naar de tank dient, voordat het kan worden hergebruikt, te worden gezuiverd. Dit kan met nanofiltratie. Door nanofiltratie gaat ongeveer 20% aan water verloren³. Voor scenario 4, waar zwart water wordt aangevoerd naar de tank, is daarom gerekend met 80% van het aangevoerde zwarte water.

Tabel 1 Wateraanvoer tank

Onderdeel	wateraanvoer [l/pp/dag]
Toilet	30,2
Douche + Bad (gemiddeld)	51,4
Douche + Bad (zomerse dag)	61,7
Overig afvoerwater	39,9
<i>Totaal</i>	<i>121,5</i> <i>(131,8 op zomerse dagen)</i>

In de verschillende scenario's kan het water uit de watertank worden hergebruikt voor de tuin, het toilet of beide. Het watergebruik voor het toilet is opgenomen in Tabel 1 (circa 30 l/pp/dag). Het tuinwatergebruik is variabel. Planten hebben ongeveer 20 l/m² per week⁴ nodig. Voor deze studie is ervan uitgegaan dat de tuin vier maanden van het jaar gespreid wordt (juni-september), op dagen dat het niet harder regent dan dat de tuin aan water nodig heeft.

Voor het opstellen van de waterbalans zijn de volgende aanvullende uitgangspunten gebruikt:

- In de gemeente Ooststellingwerf wonen gemiddeld 2,25 personen per huishouden⁵.
- In de gemeente Ooststellingwerf hebben naar schatting tuinen een gemiddeld oppervlak van 180 m², waarvan ongeveer 1/3 verhard is. Dit houdt in dat circa 2.400 l beregeningswater nodig is op droge zomerdagen.
- Het gemiddeld dakoppervlak van een nieuwbouwwoning in de gemeente Ooststellingwerf is naar schatting 100 m². Bij het opstellen van de waterbalans wordt uitgegaan dat 80% van het gevallen water opgevangen wordt. In de praktijk zal namelijk een deel van het gevallen hemelwater (first flush) afgevoerd worden vanwege de vuillast.
- Voor de waterbalans is gerekend met een watertank van 5.000 L per woning.

³ Expert judgement Sweco

⁴ <https://www.milieucentraal.nl/huis-en-tuin/tuinonderhoud/water-besparen-in-de-tuin/#:~:text=Planten%20hebben%20ongeveer%2020%20liter,geven%20is%20de%20milieuvriendelijkste%20methode.>

⁵ <https://allecijfers.nl/gemeente/ooststellingwerf/>

4 Waterbalans

Hieronder worden per scenario de resultaten van de waterbalans beschreven. Voor de berekeningen verwijzen we naar bijlage 1. Voor de figuren met de resultaten verwijzen we naar bijlage 2 en 3.

4.1 Scenario 1

In scenario 1 wordt de watertank aangevoerd met hemelwater. Het water uit de tank wordt gebruikt voor de tuin. In dit scenario kan per huishouden in een gemiddeld jaar circa 20 m³ en in een droog jaar ongeveer 13 m³ water per jaar bespaard worden. Dit is 13-20% van het totale waterverbruik per huishouden.

Het hemelwater wordt voornamelijk in de winter opgevangen, terwijl de tuin in de zomer het meeste water nodig heeft. De watertank is daardoor in de winter altijd vol. In een droog jaar is de watertank onvoldoende groot om de tuin te kunnen sproeien. Twee van de vier maanden is de watertank leeg op dagen dat wel water nodig is voor de tuin. In dit scenario is de watervraag en wateraanbod niet in balans. Om de watervraag en aanbod in balans te krijgen is een watertank 26 m³ nodig.

4.2 Scenario 2

In scenario 2 wordt de watertank gevuld met hemelwater. Het water uit de tank wordt gebruikt voor het toilet en niet voor de tuin. In dit scenario kan per huishouden in een gemiddeld en droog jaar circa 25 m³ water per jaar bespaard worden. Dit is 25% van het totale waterverbruik per huishouden.

Er wordt in de watertank voldoende water opgevangen om het hele jaar door het toilet te kunnen doorspoelen. De watertank valt ook in een droog jaar niet droog in de zomer. Het wateraanbod is groter dan de watervraag. Ook met een watertank van 3 m³ is er voldoende water om elke dag het toilet door te spoelen. Een voordeel van dit scenario is dus dat er geen grote watertank nodig is.

Nadeel van dit scenario is dat het hemelwater niet beschikbaar is voor de tuin en voor aanvulling van het grondwater. In droge zomers is dus meer drinkwater nodig om in de watervraag van de tuin te voorzien. Dit is juist op de momenten dat het aanbod drinkwater beperkt kan zijn. Het doel van de drinkwaterbedrijven is met name in droge perioden het gebruik te beperken.

Conclusie is dat op jaarbasis deze opzet drinkwater bespaard, maar juist op de momenten dat besparing belangrijk is, deze besparing beperkt is.

4.3 Scenario 3

In scenario 3 wordt de watertank aangevoerd met hemelwater en lichtgrijs water (douche en badwater). Het water uit de tank wordt gebruikt voor de tuin en het toilet. In dit scenario kan per huishouden in een gemiddeld jaar zo'n 57 m³ en in een droog jaar ongeveer 47 m³ water per jaar bespaard worden. Dit is 47-57% van het totale waterverbruik per huishouden.

Omdat lichtgrijs water wordt aangevoerd naar de tank, is het hele jaar wateraanvulling in de tank. Echter is de hoeveelheid douchewater die beschikbaar is niet voldoende om de tuin en het toilet in de zomer elke dag te kunnen voorzien van water. In een droge zomer is de watertank bijna twee van de vier maanden leeg, op dagen dat wel water nodig is voor de tuin. In dit

scenario is de watervraag en wateraanbod niet in balans. Om de watervraag en aanbod in balans te krijgen is een watertank 20 m³ nodig.

21-07-2023

Versie C1

Projectnummer 51016524

Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

4.4 Scenario 4

In scenario 4 wordt de watertank aangevoerd met hemelwater en zwart water. Het water uit de tank wordt gebruikt voor de tuin en het toilet. In dit scenario kan per huishouden in een gemiddeld en droog jaar zo'n 57 m³ water bespaard worden. Dit is 57% van het totale waterverbruik per huishouden.

Doordat het gehele jaar een constante wateraanvoer van afvalwater is naar de watertank is de watervraag en -aanbod beter in balans dan bij scenario 1 en 3. Echter kan ook de aanvoer van hemelwater en zwart water gecombineerd er niet voor zorgen dat de watertank in de zomer niet droogvalt. In een droog jaar is de watertank circa één van de vier maanden leeg op dagen dat er wel water nodig is voor de tuin. Met een watertank van 11 m³ wordt voorkomen dat deze droogvalt in een droge zomer.

5 Waterkwaliteit

In de scenario's wordt hemelwater, lichtgrijs (bad en douchewater) en zwart water (overige afvalwater) aangevoerd naar de watertank. Het water wordt daarna uit de tank gebruikt voor het toilet of de tuin. Hemelwater is schoon genoeg om zonder zuivering gebruikt te worden voor de tuin en het toilet. Maar lichtgrijs en zwart water dient voor hergebruik gezuiverd te worden. Omdat het water niet wordt hergebruikt als drinkwater zijn de waterkwaliteitseisen wel lager. Echter is het op dit moment nog onduidelijk aan welke kwaliteitseisen dit water wel moet voldoen.

lichtgrijs water is relatief schoon en kan gezuiverd worden met een helofytenfilter. Het water bevat zeepresten, parabenen en plastics welke (gedeeltelijk) worden verwijderd in een helofytenfilter. Voor deze stoffen zijn vooralsnog geen kwaliteitseisen gedefinieerd en of helofytenfilters voldoende verwijderen voor toekomstige normen is onbekend. Aanvullend onderzoek is gewenst. Na zuivering met een helofytenfilter wordt het gezuiverd met actief kool (verwijderen kleur) en waterstofperoxide (desinfectie).

Het zuiveren van het zwarte water op huisniveau brengt grote uitdagingen met zich mee. Het afvalwater uit de huishoudens kan gezuiverd worden met een trein van zuiveringstechnologieën waaronder een filtratie stap (bv nanofilter), waarbij een geconcentreerde reststroom afgevoerd dient te worden op het riool. De grootste uitdaging voor zuivering op huisniveau is de grote fluctuatie in wateraanvoer. 's Ochtends en 's avonds wordt veel water gebruikt en overdag, als de meeste mensen weg zijn, veel minder. Een biologisch zuiveringssysteem kan in deze situaties niet optimaal werken of verstoord raken.

Wanneer het water op wijkniveau verzamelt zou worden fluctuaties in de wateraanvoer kleiner. Echter heeft inzameling op wijkniveau het nadeel dat je aan strengere waterkwaliteitseisen moet voldoen voor het hergebruik.

Bij scenario 4 wordt toiletwater opgevangen, gezuiverd en daarna weer gebruikt voor het toilet. Door continu hergebruik voor hetzelfde proces, kan de waterkwaliteit steeds verder afnemen. Volledig hergebruik voor hetzelfde proces is daarmee niet wenselijk.

Het toepassen van scenario 4 lijkt niet gewenst op huishouden niveau. Dit op basis van risico's over het niet altijd behalen van voldoende waterkwaliteit.

Kwaliteit van het drinkwater

Een ander probleem is dat langere periodes van droogte kunnen voorkomen, waardoor een centraal leidingnet waarschijnlijk toch noodzakelijk blijft om altijd voldoende water te kunnen garanderen. Bij een sterk afnemende vraag naar drinkwater zullen de verblijftijden in het leidingnet langer worden, wat de kwaliteit niet ten goede komt. Een kleiner leidingnet is waarschijnlijk niet mogelijk vanwege wettelijke leveringseisen.

6 Juridisch

6.1 Lopende pilots

In Nederland worden op verschillende locaties pilots uitgevoerd naar hergebruik van (licht)grijs en zwart water. Bij deze pilots wordt drinkwater (na gebruik) hergebruikt. Het gaat hierbij vooral om grijs en zwart water. Voorbeelden van lopende pilots zijn:

Reitdiep (Groningen) – een systeem op wijkniveau waarbij hemelwater en grijswater lokaal wordt opgevangen en gezuiverd en vervolgens wordt afgevoerd naar het grond- of oppervlaktewater. Zwart water wordt geconcentreerd ingezameld met een vacuümtoiletsysteem en gebufferd in een opslagtank. De inhoud van de opslagtank wordt periodiek geledigd en afgevoerd naar de gistinginstallatie van de nabij gelegen rioolwaterzuiveringsinstallatie Garmerwolde

SuperLocal (Kerkrade) – in dit concept wordt hemelwater lokaal gezuiverd tot drinkwater waarna het in de woningen gebruikt wordt. Grijs water wordt gezuiverd om vervolgens nogmaals gebruikt te worden.

Nieuwegein – In deze pilot wordt het overvloedige hemelwater, lichtgrijs en mogelijk zwart water gezuiverd en geïnfilterd in de bodem (Urban WaterBuffer). In droge perioden wordt dit water vervolgens onttrokken om gebruikt te worden als beregeningswater, toiletwater en mogelijk zelfs drinkwater. Deze pilot zit nog in de ontwerp en realisatiefase.

De grootste uitdaging bij dergelijke projecten is het aanvoersysteem van het hergebruikte water. Dit water is niet van drinkwaterkwaliteit, dit moet duidelijk zichtbaar zijn. Niet alleen bij de realisatie van de woningen, maar ook nadat de woning is verkocht en bij doe-het-zelf aanpassingen.

Een andere uitdaging is het borgen van de kwaliteit van het drinkwater. Er zijn verschillende praktijk voorbeelden waarbij drinkwater is besmet met huishoudwater. Zowel nationaal (Leidsche Rijn) als op verschillende locaties in Vlaanderen. Dit kan leiden tot gezondheidsklachten.

Daarnaast is het op dit moment wettelijk niet toegestaan dat drinkwatermaatschappijen huishoudwater vervoeren en aanbieden. Dit houdt in dat lokaal nieuwe bedrijven opgezet moeten worden om het huishoudwater te zuiveren en te vervoeren.

6.2 Verankering in beleid

Daarnaast zijn enkele gemeenten op dit moment bezig met het vastleggen van het verplicht opslaan van hemelwater bij nieuwbouw. De resultaten van het vastleggen in het beleid zijn wisselend:

Tytsjerksteradiel – in deze gemeente is op verzoek van de inwoners en gemeente een proefproces gestart. De conclusie was dat de manier waarop de

gemeente het afnemen van een regenwatersysteem verplicht stelde, via artikel 122 van de Woningwet, onrechtmatig was.

Renkum – De gemeente Renkum heeft aangegeven te onderzoeken waar en hoe in gemeentelijk beleid opgenomen kan worden dat bij nieuwbouw een regenwateropslag van minimaal tien kubieke meter verplicht wordt, zodat er minder schoon leidingwater wordt verspild.

21-07-2023

Versie C1

Projectnummer 51016524

Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

6.3 Beleid Rijksoverheid

Op dit moment is het al dan niet verplicht opnemen van een huishoudwatersysteem een belangrijk discussiepunt in de waterwereld. Recent heeft Witteveen+Bos in opdracht van het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties een onderzoek afgerond naar het mogelijk verplicht stellen van hemelwater- en grijswatergebruik in nieuwe gebouwen⁶. Het ministerie overweegt deze verplichting op te nemen in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl).

Een van de conclusies is dat de inzet van hemelwater lokaal een beperkt verdrogend effect kan hebben. En tegelijk kan een dergelijk systeem een drinkwaterbesparing opleveren van 30 tot 50 l/pp/dag. Wel zijn er zorgen over de kwaliteit van het water, de mogelijke gezondheidsrisico's en de kans op verkeerde aansluitingen.

Het rapport van Witteveen+Bos is voor het zomerreces (en de val van het kabinet) naar de kamer opgestuurd met daarbij de melding dat Ministers De Jonge, Harbers en Kuipers werken aan een beleidsreactie. Hoe dit verder opgepakt wordt nu het kabinet is gevallen, is onbekend.

7 Conclusie

7.1 Conclusie

Het besparen van drinkwater wordt steeds noodzakelijker. De droge zomers zorgen voor een hoger drinkwatergebruik en voor minder grondwateraanvulling. Om als gemeente eisen te stellen aan het verminderen van drinkwatergebruik voor nieuwbouw is een eerste stap. De vraag is echter welke methode de meeste impact heeft. Deze notitie heeft gekeken naar het gebruik van regenwater en hergebruik van huishoudelijk water voor de tuin of het toilet als vervanger van drinkwater.

Drinkwaterbesparing

In Tabel 2 zijn de percentages drinkwaterbesparing per scenario op een rij gezet. Met alle scenario's kan een drinkwaterbesparing worden bereikt. Bij enkele scenario's kan de besparing vergroot worden als de watertank groter is dan 5.000 l. Met een grotere tank sluiten de watervraag en -aanbod beter op elkaar aan.

In Tabel 2 is ook de zuiveringsinspanning, inschatting van de aanlegkosten en terugverdientijd en het effect op de grondwaterstand (droogte) opgenomen.

⁶ <https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/onderzoek-flinke-drinkwaterbesparing-mogelijk-door-hemel-en-grijswatersystemen-maar-nodige-voetangels>

Deze getallen zijn op basis van expert judgement bepaald en dienen nader uitgewerkt te worden.

21-07-2023

Tabel 2 procentuele drinkwaterbesparing per huishouden

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Gemiddeld jaar	20%	25%	57%	58%
Droog jaar	13%	25%	47%	56%
Zuiveringsinspanning	++	++	+/-	--
Inschatting aanlegkosten	+	+/-	-	--
Inschatting terugverdientijd	+/-	+/-	+/-	--
Aanvulling grondwater (droogtevermindering)	+	-	+/-	+/-

Versie C1

Projectnummer 51016524

Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

Waterkwaliteit

De zuiveringsinspanning is een belangrijk onderdeel bij het bepalen van het meest ideale scenario. Bij scenario 1 en 2 zijn de inspanningen zeer gering, scenario 3 heeft met een biologisch (helofytenfilter) een grotere inspanning. Bij scenario 4 zijn meerdere stappen nodig om het water te zuiveren zodat het geschikt is voor hergebruik.

Gezien de mogelijke besparing en de zuiveringsinspanning in scenario 4 lijkt deze minder geschikt als oplossing voor nieuwbouw. De zuiveringsinspanning bij scenario 3 is groter dan bij scenario 1 en 2, maar ook de drinkwaterbesparing verdubbeld.

Het is op dit moment nog lastig om te bepalen wat de exacte zuiveringsinspanning is, omdat nog geen eisen aan huishoudwater vastgesteld zijn. Daarnaast kan de kwaliteit van het drinkwater ook afnemen door de grote afname in drinkwatergebruik.

Juridische verankering

De beste methode om dergelijk beleid te verankeren is op dit moment niet duidelijk. Verschillende gemeenten pakken dit op verschillende manieren aan. Uit Jurisprudentie blijkt dat het opnemen in art. 122 van de woningwet niet verstandig is.

Daarnaast denkt de Rijksoverheid op dit moment ook na over het verankeren van hergebruik van hemel- en drinkwater. Het lijkt daarom verstandig op dit moment niet als gemeente beleid vast te stellen, maar af te wachten hoe de Rijksoverheid dit vormgeeft.

7.2 Andere methoden

Naast het gebruik van regenwater als vervanger van drinkwater kan ook gekeken worden naar het verminderen van het watergebruik in een woning. Vooral de hoeveelheid douchewater kan met andere methoden beperkt worden. Denk hierbij aan methoden als:

- Hydroloop: Met dit apparaat kan huishoudelijk afvalwater opnieuw gebruikt worden. Een kast ter grootte van een koelkast filtert en zuivert het grijswater uit de wasmachine, bad en douche wat vervolgens

gebruikt kan worden als douchewater. Hiermee kan volgens de leverancier circa 95% van het douchewater gerecycled worden.

- Douche upfall; Dit systeem reinigt en hergebruikt het weggespoelde douchewater direct. Hierdoor is het in staat het waterverbruik terug te brengen van 15 l/minuut naar 2 l/minuut.

Ook zijn verschillende methoden op de markt om van douchewater naar toiletdoorspoelwater te gaan. Daarnaast kan de hoeveelheid doorspoelwater voor de toilet verminderd worden. Door gebruik te maken van een vacuümtoilet kan het doorspoelwater verminderd worden van 30 l/pp/dag naar 6 l/pp/dag.

7.3 Vervolg

Op dit moment is de Rijksoverheid bezig te bepalen of beleid nodig is op het verplichtstellen van hergebruik van hemel- en drinkwater. Dit sluit zeer goed aan op de wensen van de gemeente Ooststellingwerf. We adviseren af te wachten of de Rijksoverheid de komende maanden hun plannen verder uitwerkt, om zo te voorkomen dat dubbel, en mogelijk tegenstrijdig, beleid wordt vastgesteld.

Indien de Rijksoverheid niet verder gaat met het aanpassen van het beleid, dan kan de gemeente dit alsnog oppakken.

Bijlage 1 Waterbalans

21-07-2023

Versie C1

Projectnummer 51016524

Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

Voor de waterbalansen is ervan uitgegaan dat het water dat op een dag wordt aangevoerd ook diezelfde dag kan worden hergebruikt voor de tuin en/of het toilet.

Waterbalans scenario 1

Het volume water in de tank aan het eind van de dag ($V_{t=1}$) is het volume water in de tank op de dag ervoor ($V_{t=0}$) plus de hoeveelheid hemelwater ($H_{t=1}$) min de hoeveelheid water dat nodig is voor de tuin ($Tuin_{t=1}$).

$$V_{t=1} = V_{t=0} + H_{t=1} - Tuin_{t=1}$$

Waterbalans scenario 2

Het volume water in de tank aan het eind van de dag ($V_{t=1}$) is het volume water in de tank op de dag ervoor ($V_{t=0}$) plus de hoeveelheid hemelwater ($H_{t=1}$) min de hoeveelheid water dat nodig is voor het toilet ($Toilet_{t=1}$).

$$V_{t=1} = V_{t=0} + H_{t=1} - Toilet_{t=1}$$

Waterbalans scenario 3

Het volume water in de tank aan het eind van de dag ($V_{t=1}$) is het volume water in de tank op de dag ervoor ($V_{t=0}$) plus de hoeveelheid hemelwater ($H_{t=1}$) en het volume douche en bad water ($D_{t=1}$) min de hoeveelheid water dat nodig is voor de tuin ($Tuin_{t=1}$) en het toilet ($Toilet_{t=1}$).

$$V_{t=1} = V_{t=0} + H_{t=1} + D_{t=1} - Tuin_{t=1} - Toilet_{t=1}$$

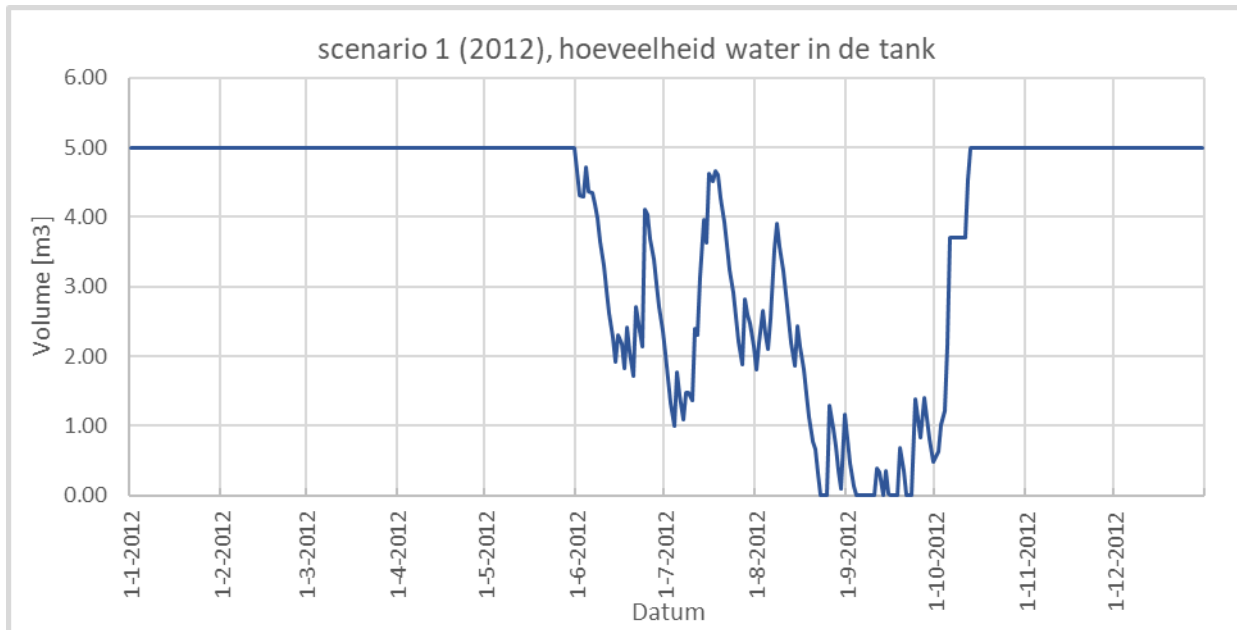
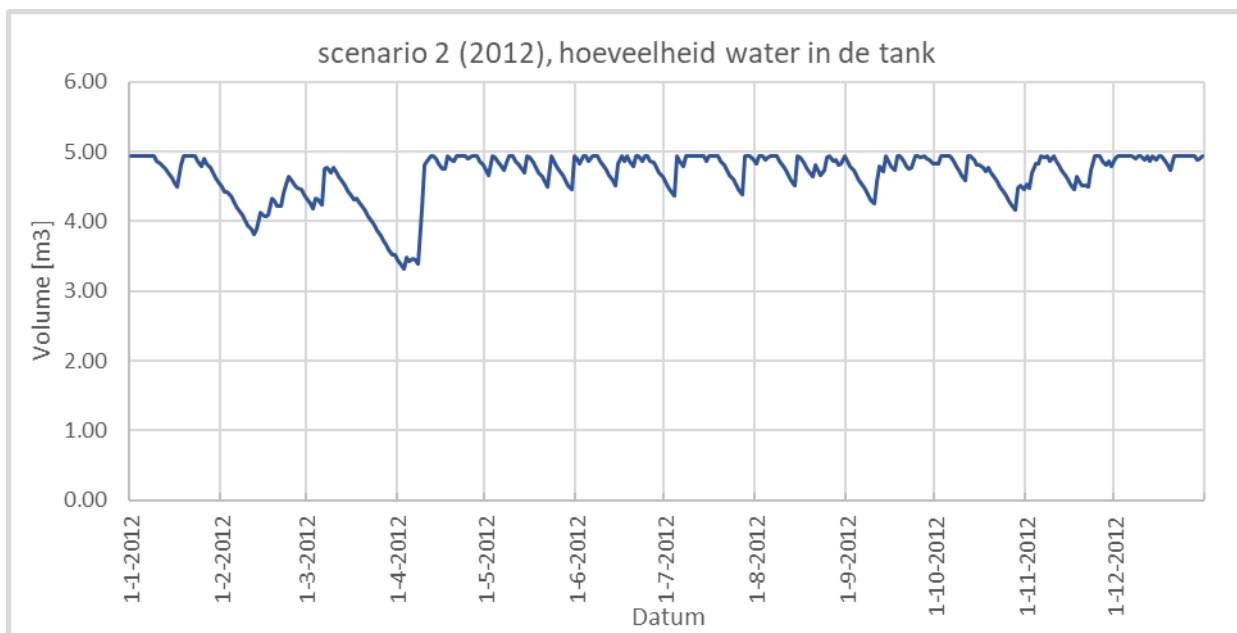
Waterbalans scenario 4

Het volume water in de tank aan het eind van de dag ($V_{t=1}$) is het volume water in de tank op de dag ervoor ($V_{t=0}$) plus de hoeveelheid hemelwater ($H_{t=1}$) en het en al het afvoerwater van een huishouden ($Afvoer_{t=1}$) min de hoeveelheid water dat nodig is voor de tuin ($Tuin_{t=1}$) en het toilet ($Toilet_{t=1}$).

$$V_{t=1} = V_{t=0} + H_{t=1} + Afvoer_{t=1} - Tuin_{t=1} - Toilet_{t=1}$$

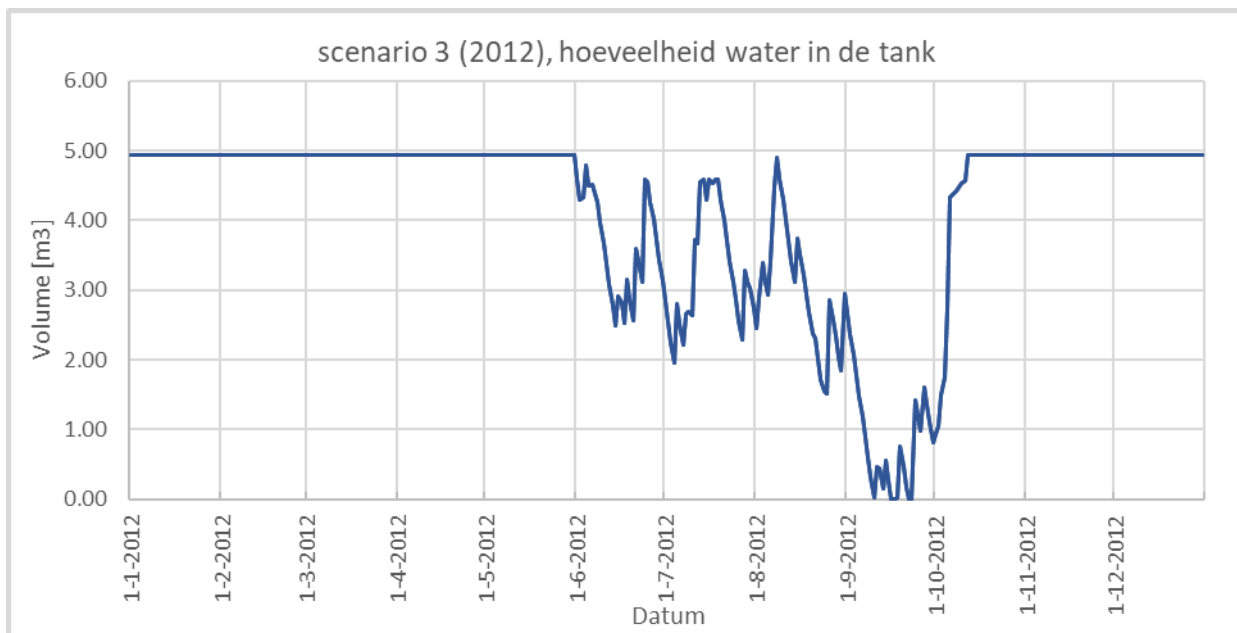
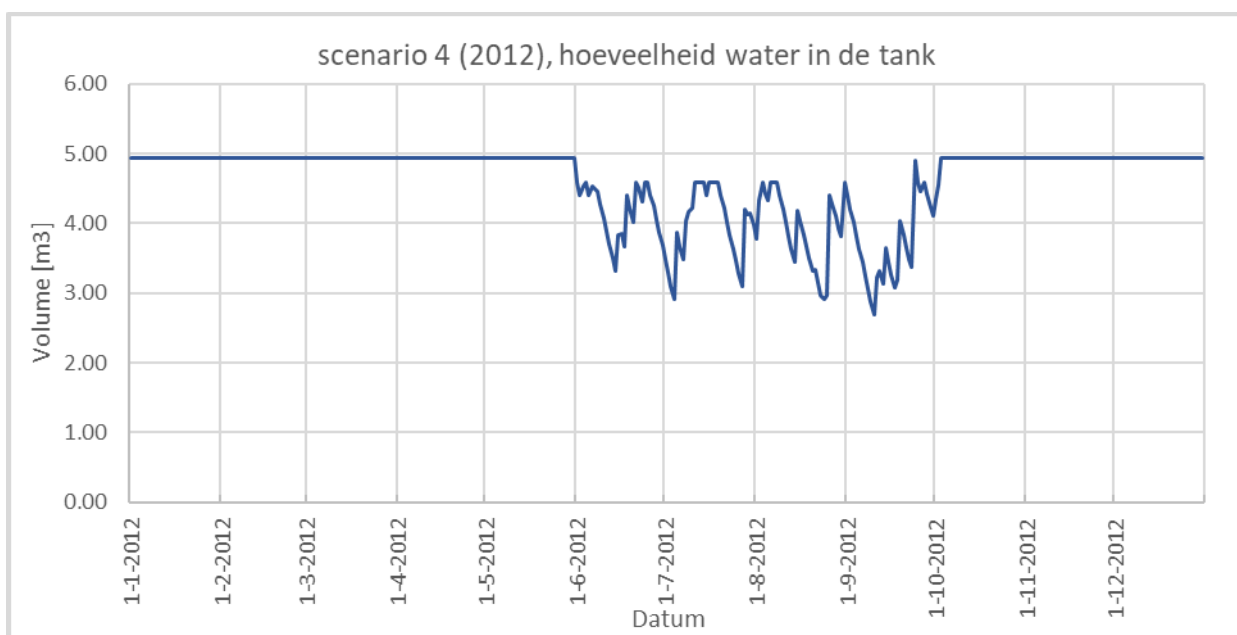
Bijlage 2 Resultaten scenario's normaal jaar

scenario's 2012

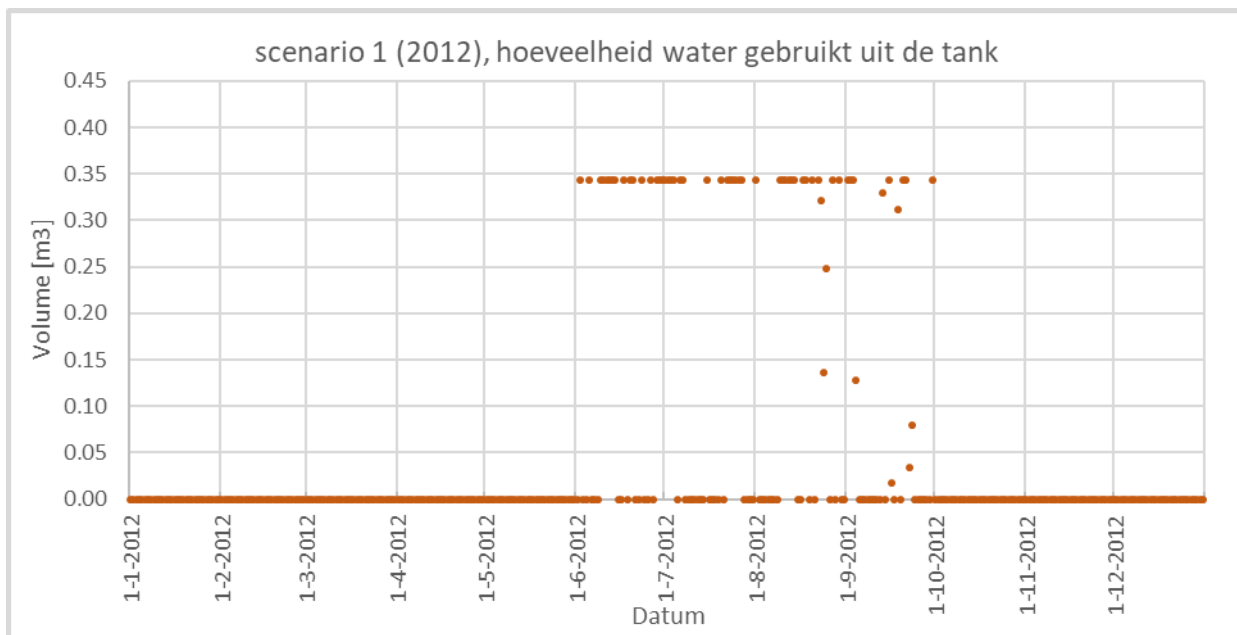
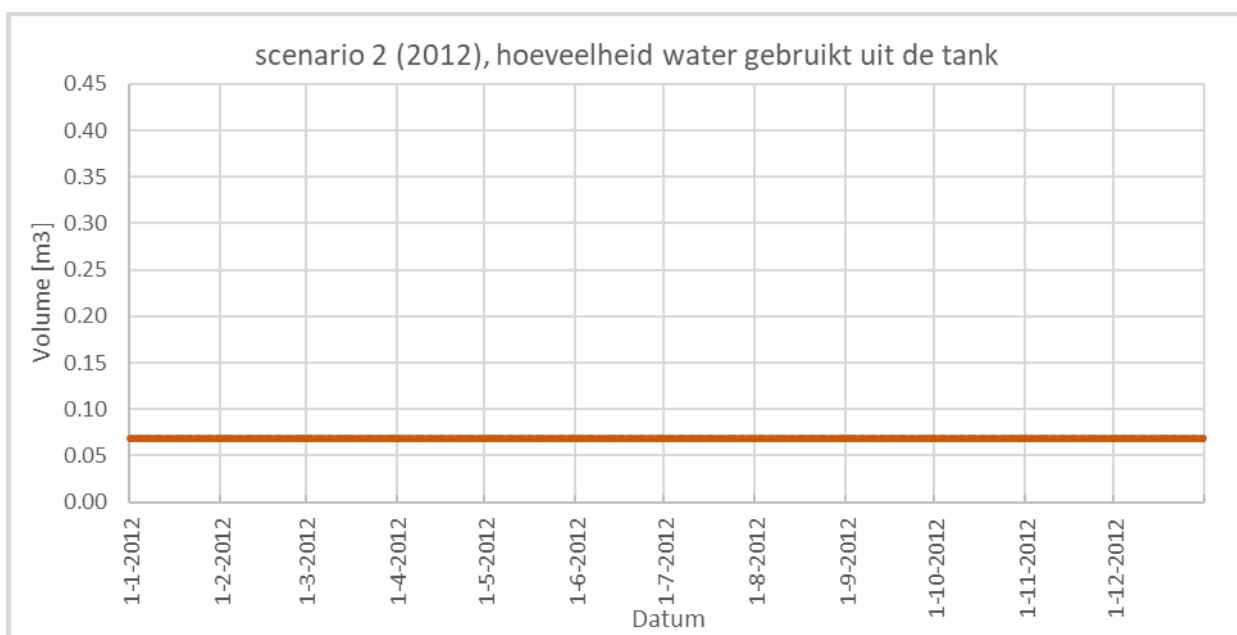
21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
drinkwaterbesparing
Ooststellingwerf

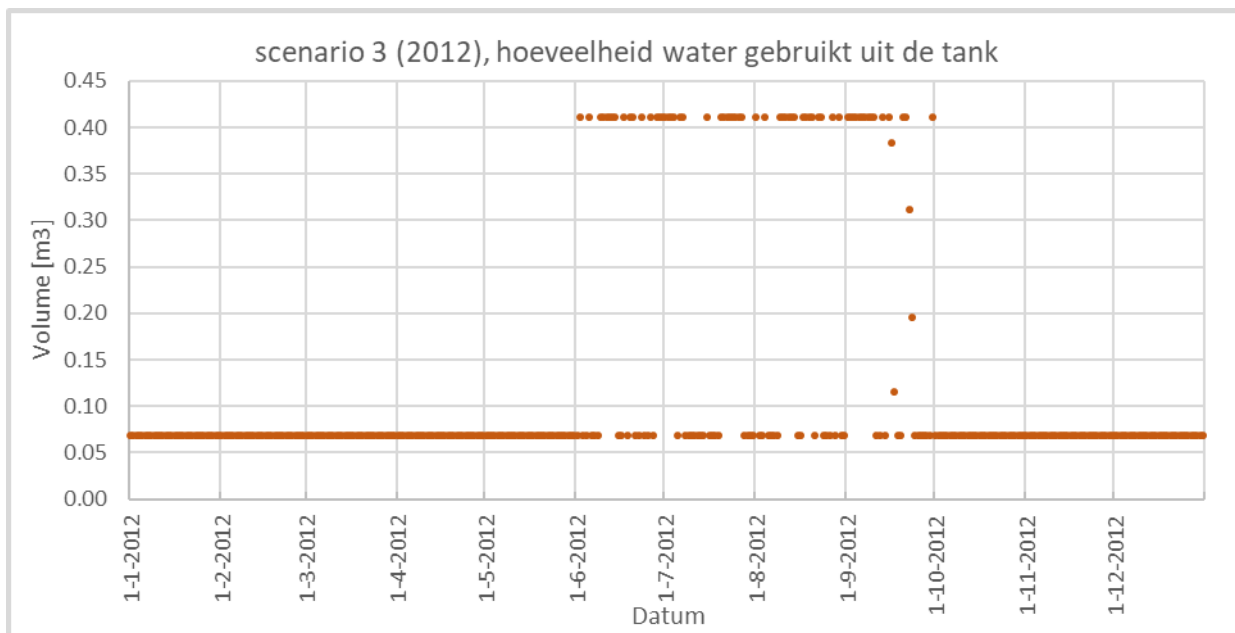
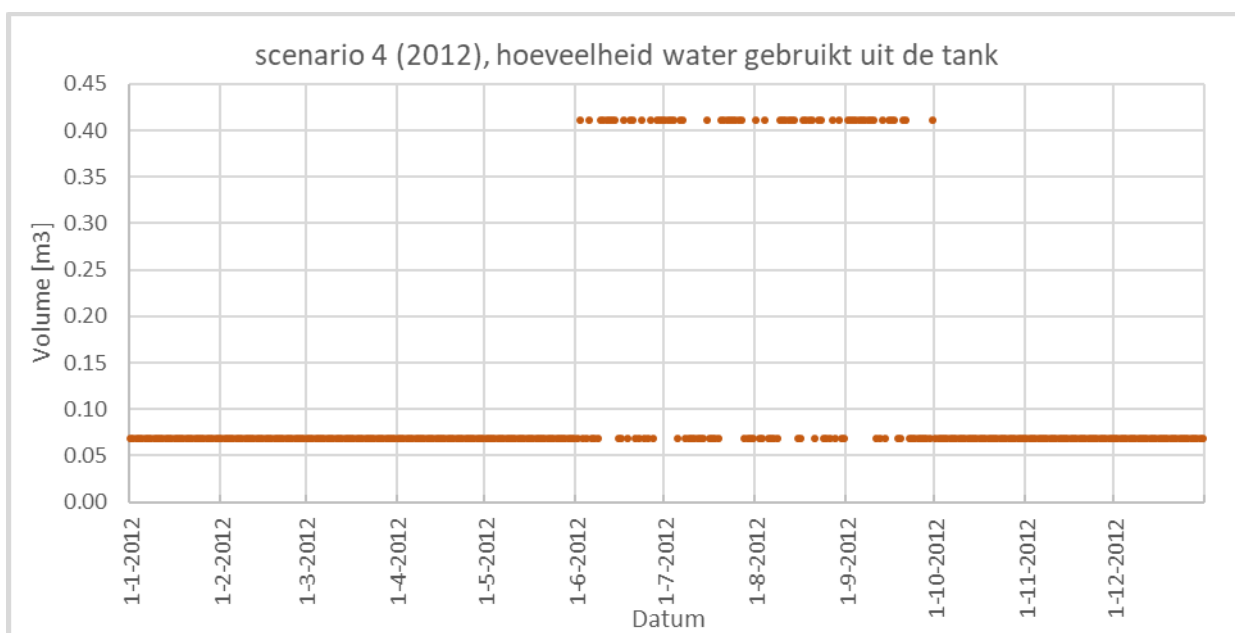
21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
Inkwaterbesparing
Ooststellingwerf

21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
drinkwaterbesparing
Ooststellingwerf

Bijlage 3 Resultaten scenario's droog jaar

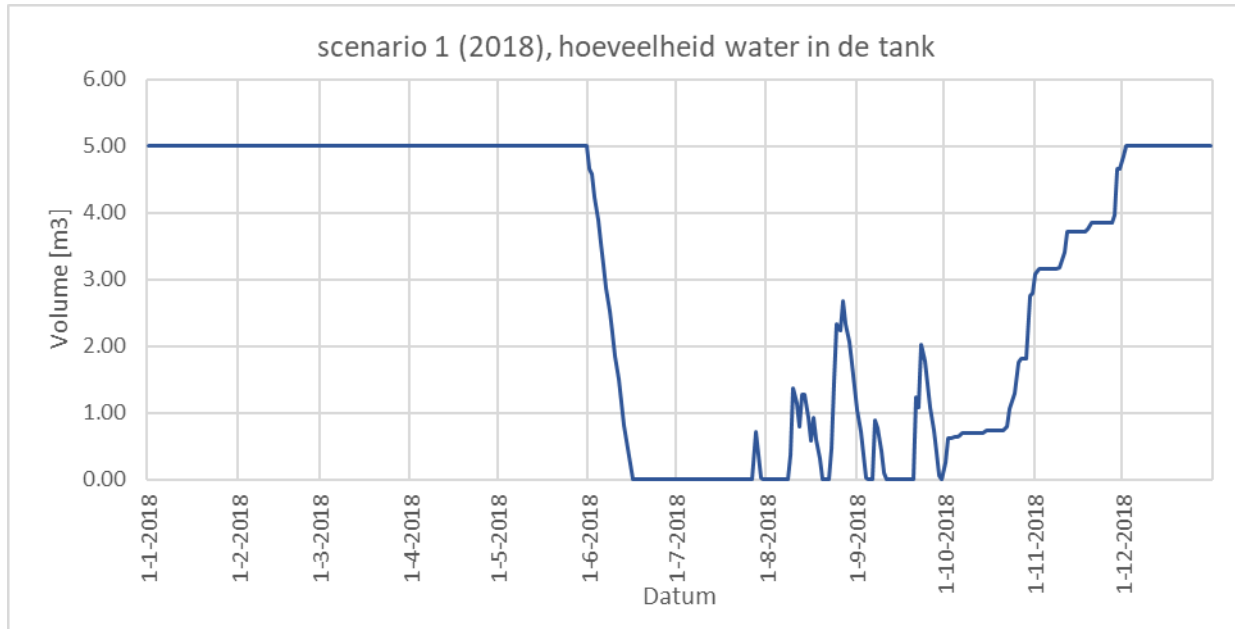
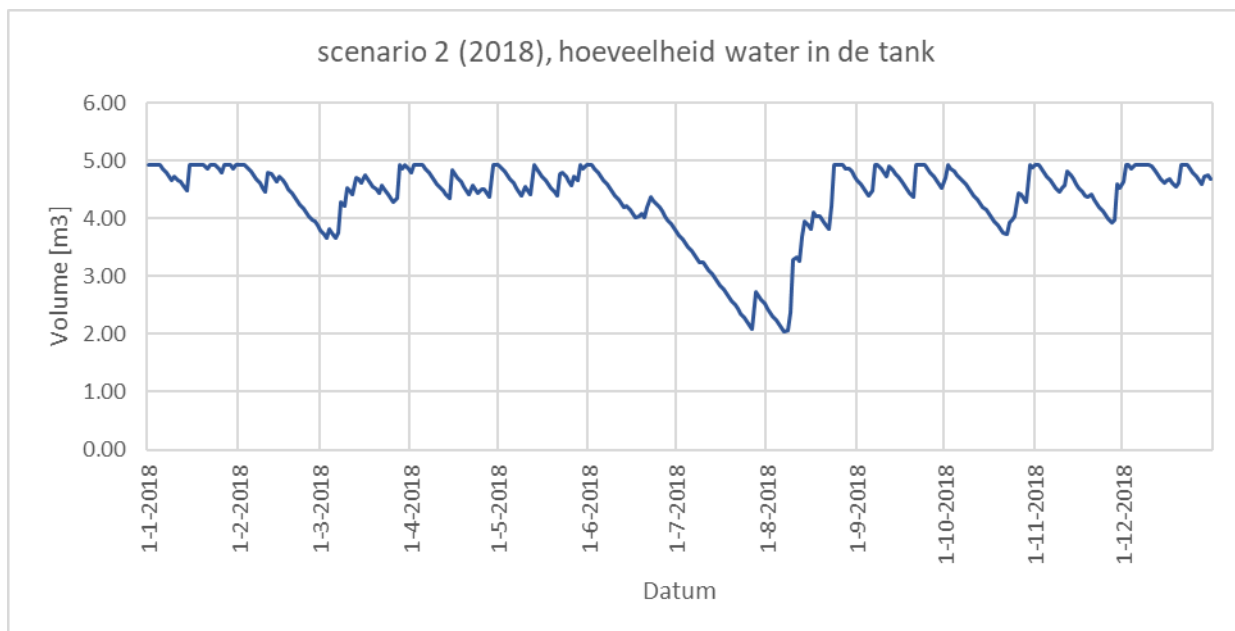
Scenario's 2018

Versie C1

Projectnummer 51016524

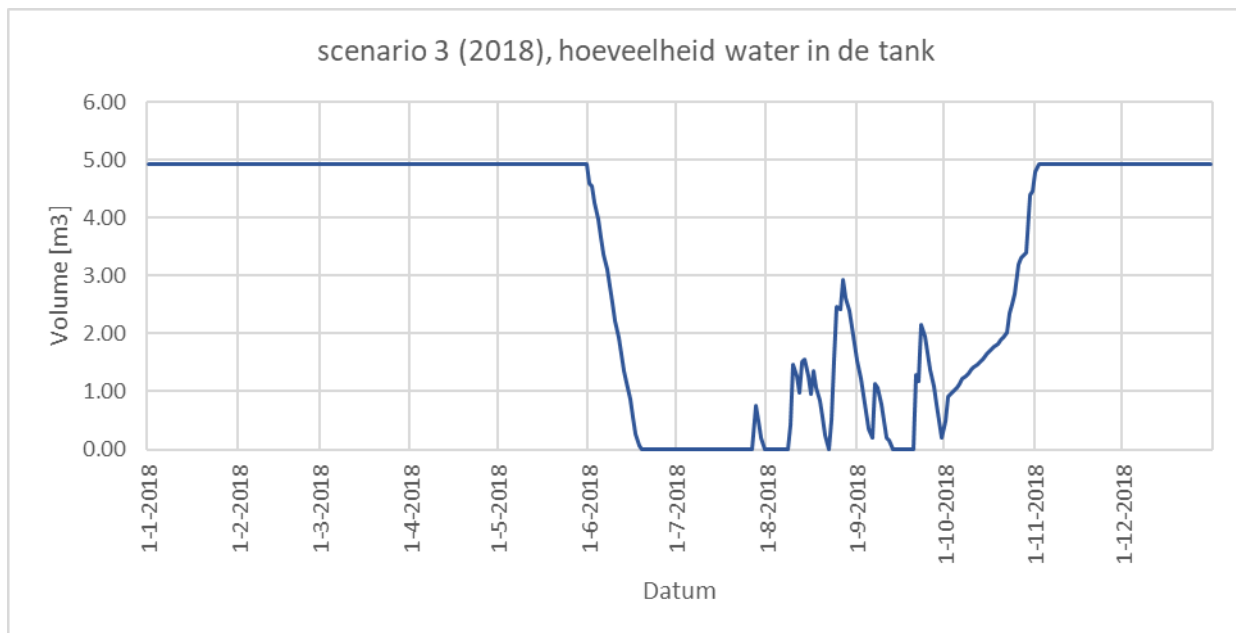
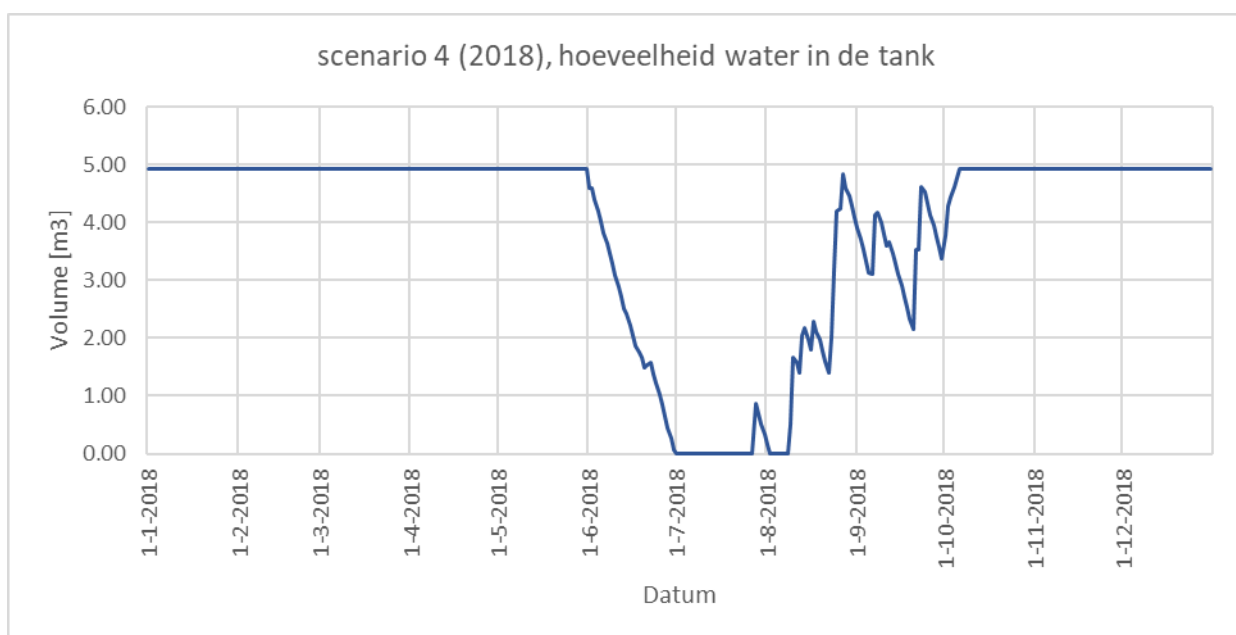
Onderwerp Motie drinkwaterbesparing

Ooststellingwerf

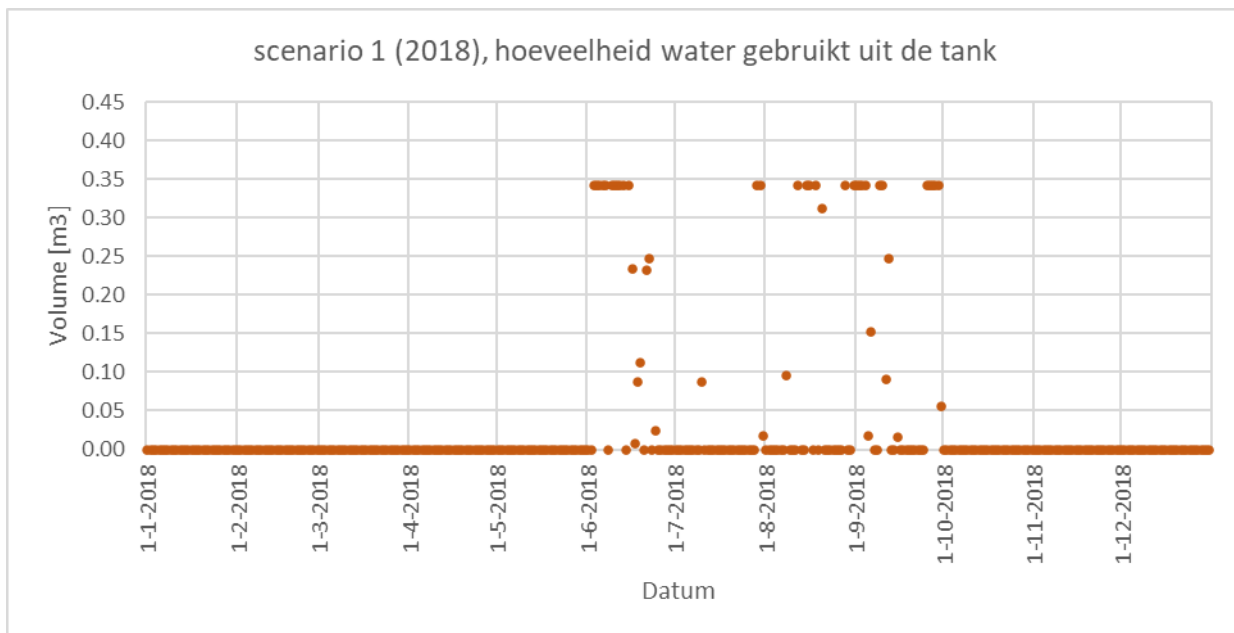
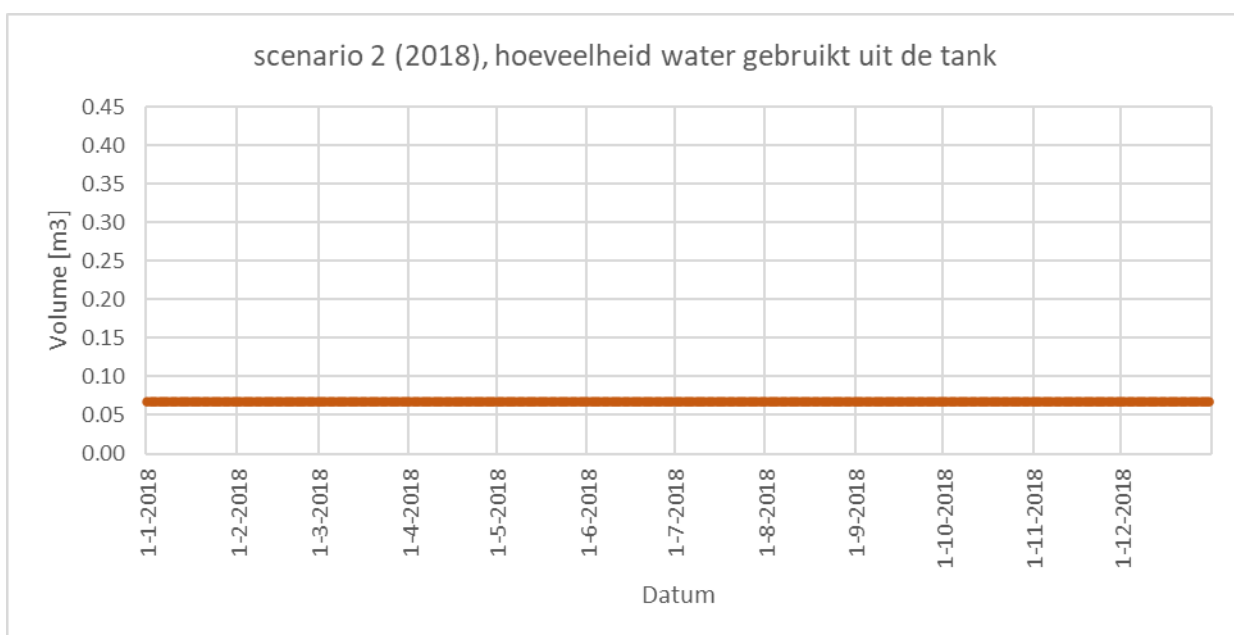
21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
nkwatbesparing
Ooststellingwerf

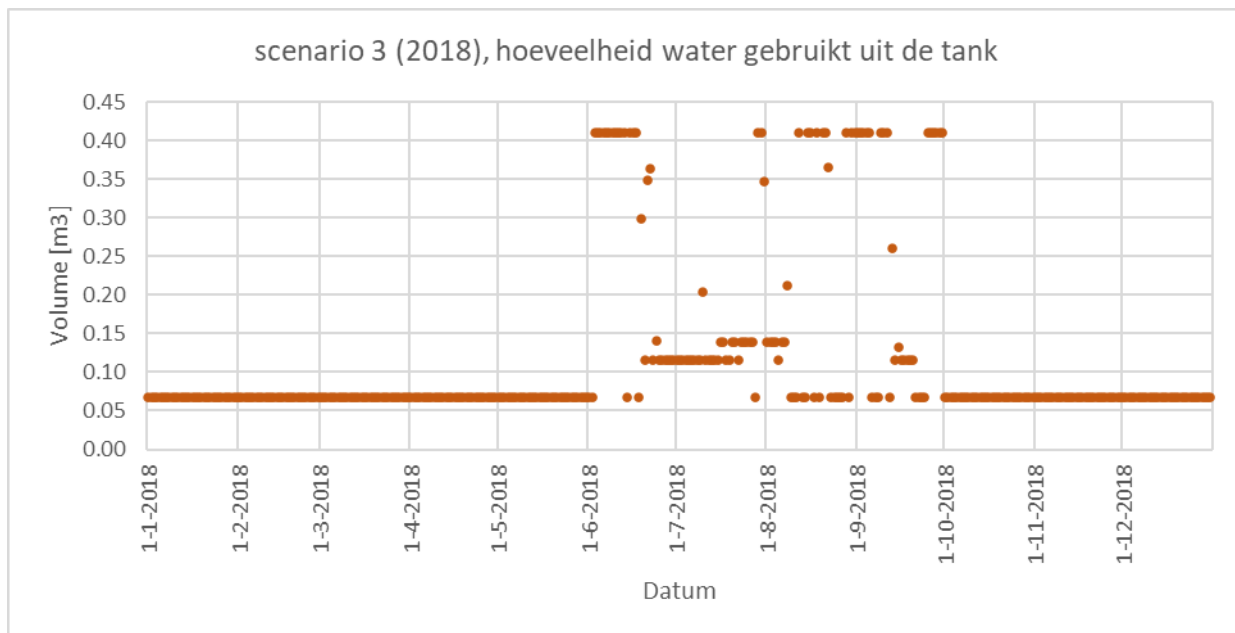
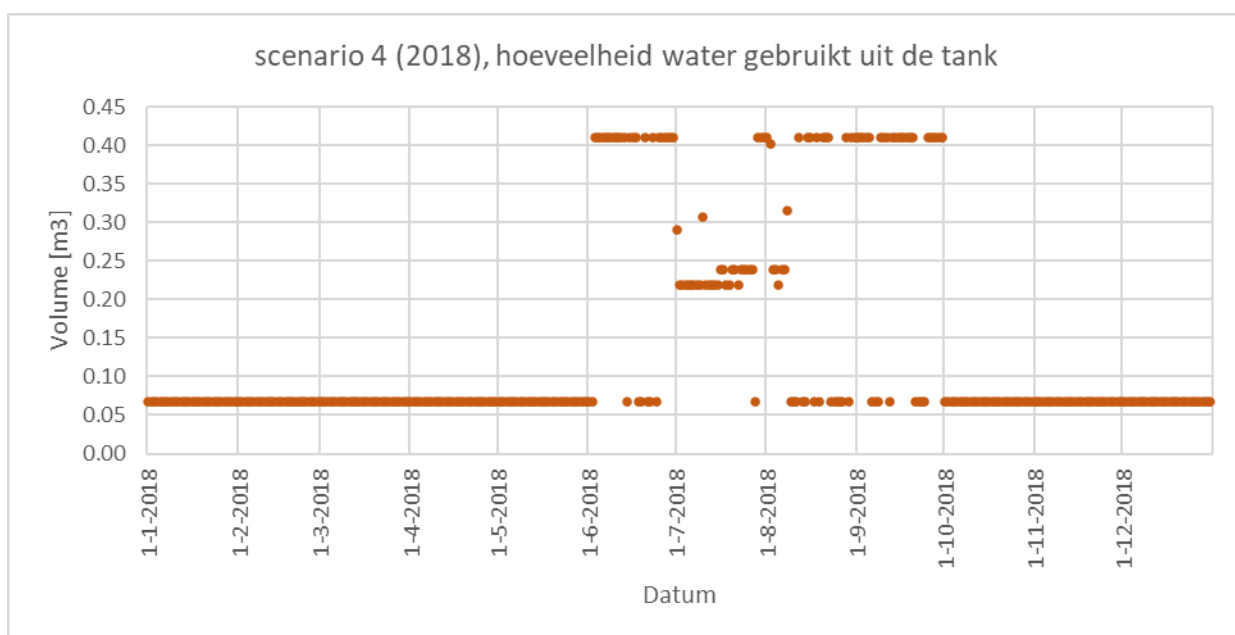
21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
inkwaterbesparing
Ooststellingwerf

21-07-2023

Versie C1
nummer 51016524
Inkwaterbesparing
Ooststellingwerf

CO2-NEUTRAAL IN 2030

Programma Duurzaam Ooststellingwerf 2025 - 2030

ENERGIETRANSITIE

doel: Energieneutraal 2030

- energie besparen
- duurzame energieopwekking
- duurzame mobiliteit

Uitvoeringsplan
Energietransitie
2025-2030

KLIMAATADAPTATIE

doel: Klimaatbestendig 2030

- vergroten klimaatbestendigheid
- vergroten bodemgezondheid
- vergroten biodiversiteit

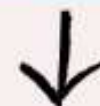

Uitvoeringsplan
Klimaatadaptatie
2025-2030

CIRCULAIRE ECONOMIE

doel: Meer gesloten kringlopen
2030

- meer biobased produceren
- afvalstoffen en grondstoffen
- kringloop landbouw en voedsel

Circulaire
Uitvoeringsstrategie
2025-2030

Raadsvoorstel

Commissievergadering	: Ruimte
Titel	: Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie
Onderwerp	: Vaststellen startnotitie duurzame mobiliteitsvisie
Portefeuillehouder/Teamleider	: Gerben But / Jeroen Sikkens, Anette Oosterhoff
Extern zaak ID (zaakcode)	: 0085222053

Datum collegevergadering

15 oktober 2024

Voorgesteld besluit

1. De startnotitie duurzame mobiliteitsvisie vast te stellen
2. De werkgroep mobiliteit vanuit de raad mandaat te geven voor het meedenken in de vorm van een klankbordgroep richting een definitieve duurzame mobiliteitsvisie

Openbaar

Ja, passief via openbaar verslag

Inleiding

Het Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan 2013-2018 is vastgesteld in april 2013. Daarnaast is in 2022 door uw raad het Strategisch Plan Verkeersveiligheid gemeente Ooststellingwerf vastgesteld. In het Programma Duurzaamheid 2021-2025 is opgenomen dat we inzetten op duurzame mobiliteit. Vanuit deze drie documenten ontstaat de gezamenlijke ambitie voor het opstellen van een nieuwe duurzame mobiliteitsvisie.

Argumenten

1.1 In de startnotitie staan uitgangspunten die meegenomen worden in het opstellen van de uiteindelijke duurzame mobiliteitsvisie.

In mei 2024 is gestart met het inzichtelijk maken wat we vanuit mobiliteit kunnen bijdragen om onze duurzaamheidsdoelen te helpen bereiken. Ook is onderzocht welke raakvlakken er zijn tussen mobiliteit en andere beleidsthema's zoals (verkeers)veiligheid, economie, gezondheid, recreatie en wonen. Dit heeft geleid tot een startnotitie duurzame mobiliteit (zie bijlage). In deze startnotitie staan uitgangspunten voor het verder uitwerken van een duurzame mobiliteitsvisie. In de visie schetsen we de toekomstige inrichting van de openbare ruimte op het gebied van verkeer en vervoer zien. Maar ook stellen we vast hoe we omgaan met de thema's bereikbaarheid, (verkeers)veiligheid, duurzaamheid en gezondheid binnen de kaders van verkeer en vervoer. Hierbij wordt de raad betrokken.

1.2 Na vaststellen van de startnotitie kan verder gewerkt worden aan een definitieve duurzame mobiliteitsvisie.

De startnotitie geeft een eerste inventarisatie van belangrijke onderwerpen en thema's en geeft een aanzet voor inspanningen die gedaan kunnen worden. Door de startnotitie verder te brengen naar een duurzame mobiliteitsvisie, geven we onszelf handvaten bij keuzes rondom verkeer en vervoer. Een uitvoeringsprogramma maakt een belangrijk onderdeel uit van de visie. Het is daarom belangrijk dat de raad de startnotitie vaststelt.

2.1 Op deze manier kan de raadswerkgroep de in het symposium opgehaalde informatie delen en een plek geven in gemeentelijk mobiliteitsbeleid.

De raadswerkgroep mobiliteit heeft in mei 2024 een symposium georganiseerd. Tijdens dit symposium waren verschillende sprekers aanwezig met een breed publiek. Er zijn ideeën opgehaald rondom vervoer in onze gemeente. Om deze ideeën een plek te geven en de werkgroep betrokken te houden op het gebied van mobiliteit kan de werkgroep fungeren als klankbordgroep in het proces van opstellen van de duurzame mobiliteitsvisie.

Kanttekeningen

2.1 De werkgroep mobiliteit is op deze manier eerder op de hoogte van de inhoud van de mobiliteitsvisie dan de rest van de gemeenteraad.

De uitgangspunten voor de duurzame mobiliteitsvisie worden vastgesteld in de startnotitie. Dit is een besluit aan de gehele raad. We willen de werkgroep mobiliteit laten fungeren als klankbordgroep voor het opstellen van de visie. Dit strookt niet met het uitgangspunt dat de gehele raad gelijktijdig moet worden voorzien van dezelfde informatie. De raad moet een besluit nemen waarbij zij instemt met het instellen van een klankbordgroep vanuit de raad.

Financiële toelichting

Er is budget (€ 20.000,--) beschikbaar om de duurzame mobiliteitsvisie op te stellen. Er wordt nu geen aanvullend budget gevraagd.

Publicatie voor bekendmaking

De gemeente Ooststellingwerf werkt aan een duurzame mobiliteitsvisie. De raad heeft de startnotitie vastgesteld. Hierin staan de uitgangspunten die bij het opstellen van de duurzame mobiliteitsvisie verder worden uitgewerkt.

Vervolg

Na vaststellen van de startnotitie door de raad wordt gewerkt aan het opstellen van de duurzame mobiliteitsvisie. De definitieve duurzame mobiliteitsvisie wordt opnieuw aan college en raad aangeboden ter vaststelling.

Planning & communicatie

Een maatschappelijk breed gedragen duurzame mobiliteitsvisie is belangrijk. Er wordt een participatieproces opgestart om zoveel mogelijk partijen (inwoners, in- en externe belanghebbenden en organisaties) te betrekken bij de totstandkoming van de visie.

Evaluatie

Een evaluatie maakt onderdeel uit van de duurzame mobiliteitsvisie. Zo maken we inzichtelijk of de gestelde doelen gehaald worden en of er eventueel bijsturing nodig is.

Burgemeester en wethouders van Ooststellingwerf,

, secretaris

, burgemeester.

Bijlagen

Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie 1 oktober 2024

Extern zaak ID (zaakcode): 0085222053

De raad van de gemeente Ooststellingwerf;

nr.

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van; 15 oktober 2024

gelet op het collegeakkoord 2022-2026 'Duurzaam, ondernemend, dichtbij' waarbij de gemeente Ooststellingwerf ambitieuze duurzaamheidsdoelen heeft vastgesteld

Besluit

1. De startnotitie duurzame mobiliteitsvisie vast te stellen
2. De werkgroep mobiliteit vanuit de raad mandaat te geven voor het meedenken in de vorm van een klankbordgroep richting een definitieve duurzame mobiliteitsvisie

Besloten in de openbare vergadering van 26 november 2024

, griffier.

, voorzitter.

RAPPORT

Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie

Klant: Gemeente Ooststellingwerf
Status: Definitief
Datum: 1 oktober 2024

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV Groningen
Mobility & Infrastructure

+31 88 348 53 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Startnotitie duurzame mobiliteitsvisie

Status: Definitief

Datum: 1 oktober 2024

Projectnaam: Voorbereidende bijeenkomsten Mobiliteitsvisie

Projectnummer: BJ7034

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	2
1.1 Aanleiding	2
1.3 Toelichting op de gehanteerde aanpak	2
1.4 Leeswijzer	2
Hoofdstuk 2: Beleidsscan en trends en ontwikkelingen	3
2.1 Beleidsscan	3
2.2 Trends en ontwikkelingen	3
2.3 Thematische uitwerking	3
Hoofdstuk 3: Belangrijkste opgaven en inspanningen	9
3.1 Principes en opgaven	9
3.2 Inspanningenmatrix	10
Hoofdstuk 4: De inspanningen uitgewerkt	11
4.1 Versterken bestaande kernen helpt vervoersbewegingen voorkomen	11
4.2 Het inclusief inrichten van de openbare ruimte	12
4.3 Openbare ruimte inrichten vanuit perspectief voetganger en de fietser	13
4.4 Versterken van de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk	14
4.5 Versterken van het OV-netwerk	15
4.6 Bevorderen van autodelen en deelmobiliteit	16
4.7 Verschonen van mobiliteit door transitie naar duurzame brandstoffen	17
4.8 Aanpak knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid	18
4.9 Gedragscampagnes	19
4.10 Handhaven afgesproken verkeersregels	20
Hoofdstuk 5: Aanbevelingen voor het vervolg	21
5.1 Aanbevolen vervolgstappen	21
5.2 Verdere aanbevelingen	22

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Ooststellingwerf heeft ambitieuze duurzaamheidsdoelen vastgesteld. Zo staat in het *Coalitieakkoord 2022-2026 Duurzaam, Ondernemend en Dichtbij* dat de gemeente in 2030 volledig CO₂-neutraal wil zijn. Om dit te bereiken streeft de gemeente naar het verminderen van energiegebruik, het lokaal opwekken van duurzame energie en het stimuleren van duurzame mobiliteit.

Mobiliteitskeuzes worden door de gemeente gezien als een belangrijke knop om aan te draaien wil de gemeente haar doelstellingen op het gebied van duurzaamheid bereiken. Mobiliteit verwijst naar het vermogen van mensen en goederen om zich van de ene plaats naar de andere te verplaatsen, en bevat onder meer voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, personenauto's en vrachtverkeer. In het startgesprek met de programmamanager duurzaamheid is aangegeven dat ongeveer 20% van de fossiele uitstoot binnen de gemeente het gevolg is van mobiliteit.

Ook staat in dit coalitieakkoord dat de gemeente regie wil voeren op een veilige, toegankelijke, gezonde en schone leefomgeving. De juiste inspanningen op het gebied van mobiliteit kunnen hieraan bijdragen. Momenteel ontbreekt een strategisch kader om te kunnen bepalen welke inspanningen juist zijn. Een mobiliteitsvisie maakt dit inzichtelijk door ambities en opgaven voor de lange termijn vast te leggen en vervolgens inspanningen voor te stellen die deze ambities en opgaven helpen realiseren.

1.2 Bijdrage van deze startnotitie

In deze startnotitie geven we aan welke mogelijkheden de gemeente heeft om via mobiliteit bij te dragen aan een CO₂-neutraal Ooststellingwerf in 2030. We stellen inspanningen voor en geven aan hoe de gemeente hier mee aan de slag kan om dit uit te voeren.

Ook vormt de startnotitie de opmaat voor het opstellen van een mobiliteitsvisie. We geven in dit document aan:

- Welke trends en ontwikkelingen er landelijk, provinciaal en lokaal zijn op het gebied van mobiliteit
- Welke beleidsmatige uitgangspunten de gemeente heeft vastgesteld waar mobiliteit aan kan bijdragen
- Welke verdere ambities en opgaven de gemeente zal moeten stellen op het gebied van mobiliteit
- Welke inspanningen hierbij horen om deze ambities en opgaven te behalen.

1.3 Toelichting op de gehanteerde aanpak

De informatie in deze startnotitie is in drie stappen tot stand gekomen:

- Een desk-studie naar trends en ontwikkelingen
- Een desk-studie naar het al vastgestelde beleid van de gemeente Ooststellingwerf en de raakvlakken met mobiliteit
- Een drietal groepsbijeenkomsten met ambtenaren van de gemeente Ooststellingwerf om ambities en inspanningen op het gebied van duurzame mobiliteit te bepalen.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft bevindingen uit de desk-studie naar trends en ontwikkelingen en het vastgestelde beleid. Hoofdstuk 3 benoemt opgaven die bijdragen aan een CO₂-neutraal Ooststellingwerf in 2030. Vervolgens worden ook de overige opgaven toegelicht om te komen tot een bereikbaar, veilig en gezond Ooststellingwerf. Hoofdstuk 4 geeft inzicht in de belangrijkste inspanningen om deze opgaven te bereiken. In hoofdstuk 5 worden de vervolgstappen benoemd die de gemeente kan nemen om van een startnotitie tot een (duurzame) mobiliteitsvisie te komen en geven we een aantal aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Beleidsscan en trends en ontwikkelingen

2.1 Beleidsscan

De afgelopen jaren heeft de gemeente op verschillende beleidsvelden notities vastgesteld die raken aan het thema mobiliteit. Hierin zijn uitgangspunten vastgesteld welke toekomstige ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit gewenst zijn. Goed voorbeeld hiervan is het programma Duurzaam Ooststellingwerf 2021-2025 waarin duurzame mobiliteit benoemd staat als één van de drie opgaven op het gebied van energietransitie.

Voor de beleidsscan zijn de volgende stukken onderzocht, aangeleverd vanuit de gemeente:

- Coalitieakkoord 2022-2026 *Duurzaam, Ondernemend en Dichtbij*
- Omgevingsvisie Ooststellingwerf
- Handboek inrichting openbare ruimte Ooststellingwerf
- Programma Duurzaam Ooststellingwerf 2021-2025
- Visie op samenleven 2020-2024
- Doe agenda's 2021-2024 Ooststellingwerf en Doelenboom
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid gemeente Ooststellingwerf
- Gemeentelijk Verkeers en Vervoersplan gemeente Ooststellingwerf

2.2 Trends en ontwikkelingen

Een trends en ontwikkelingen studie geeft inzicht in de belangrijkste ontwikkelingen die op de gemeente Ooststellingwerf afkomen. Trends en ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit kunnen een bedreiging vormen voor de bereikbaarheid en veiligheid binnen de gemeente, of juist een kans om deze verder te verbeteren. Ook hebben trends en ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit effect op thema's als gezondheid, duurzaamheid en economie (denk bijvoorbeeld aan de opkomst van elektrisch rijden op de energietransitie, duurzaamheid), en hebben trends en ontwikkelingen op die thema's ook weer effect op mobiliteit (denk aan de afname van koopkracht bij kwetsbare doelgroepen op mogelijkheden tot verplaatsen, economie).

2.3 Thematische uitwerking

In paragraaf 2.3 zijn aan de hand van vier thema's (duurzaamheid, veiligheid, bereikbaarheid en gezondheid) de voornaamste raakvlakken uit het vigerende beleid met mobiliteit toegelicht. Elk thema sluit af met de belangrijkste trends en ontwikkelingen die horen bij dit thema.

2.3.1. Duurzaamheid

De gemeente Ooststellingwerf heeft een aantal beleidsstukken vastgesteld die richting geven aan het thema duurzaamheid. Het gaat hierbij onder meer over de omgevingsvisie, het coalitieakkoord, het programma Duurzaam Ooststellingwerf 2021-2025 en het handboek inrichting openbare ruimte. Hieronder staan de belangrijkste ambities en uitgangspunten toegelicht.

Terugdringen broeikasgassen en klimaatverandering

De gemeente wil verantwoordelijkheid nemen in het terugdringen van broeikasgassen en klimaatverandering. Dit wil de gemeente doen door in te zetten op de energietransitie, het vergroten van biodiversiteit en het stimuleren van een circulaire economie. De gemeente wil in 2030 volledig CO₂-neutraal zijn.

Klimaatadaptieve inrichting

De gemeente wil inzetten op behoud van natuur, rust en ruimte met aandacht voor het verder vergroenen van de openbare ruimte. Ook wil de gemeente de klimaatbestendigheid van de openbare ruimte vergroten. Om tot een klimaatbestendige inrichting te komen wil de gemeente meer plekken in de

openbare ruimte geschikt maken voor het vasthouden en bergen van water.

Mobiliteitstransitie

Bij de energietransitie is een centrale rol weggelegd voor het verminderen van energiegebruik. Eén van de pijlers die daaraan kan bijdragen is de mobiliteitstransitie. De gemeente wil dat het minder vanzelfsprekend wordt om de auto te pakken, en bij mobiliteitskeuzes meer inzetten op voetgangers en fietsers. Een aantal mobiliteitskeuzes die al in het programma worden voorgesteld zijn het zoeken naar slimme mobiliteitsoplossingen, zoals bijvoorbeeld:

- het bevorderen van het gebruik van deelmobiliteit,
- het beter benutten van bestaande infrastructuur
- het stimuleren van openbaar-vervoer
- het faciliteren van elektrisch rijden
- het verbeteren van de kwaliteit van de fietspaden voor inwoners, recreanten, en e-bikes.
- het stimuleren van duurzaam goederenvervoer en pakketbezorging.

Belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid

- **Groei elektrische fietsen**
De groei van het aantal elektrische fietsen verruimt de mogelijkheden om per fiets grotere afstanden (tot maximaal 30 kilometer) af te leggen. Hierdoor neemt de bereikbaarheid per fiets toe.
- **Groei elektrisch rijden**
Het aandeel elektrische auto's groeit gestaag. Ook in de logistiek is er toenemende aandacht voor nul-emissie aandrijving. De beschikbare netcapaciteit kan vertragend werken voor verder elektrificatie van het vervoer. Elektrisch rijden leidt ook tot een behoefte aan parkeerplekken met laadinsluitingen.
- **Opkomst alternatieve energiebronnen**
Naast elektrisch rijden worden er de komende jaren ook ontwikkelingen verwacht op het gebied van andere energiebronnen, zoals biomassa en waterstof. Het faciliteren van deze energiebronnen vraagt om het aanleggen van infrastructuur, zoals een waterstofnetwerk voor transport en waterstoftankstations.
- **Klimaatadaptatie**
Klimaatverandering zorgt voor wateroverlast en hittestress. In de zomer is er juist sprake van een tekort aan water waardoor de behoefte om water vast te houden stijgt. Bij gemeenten is er daardoor steeds meer aandacht voor het klimaatadaptief inrichten van de openbare ruimte.
- **Ontwikkeling van Europese en landelijke wet- en regelgeving**
Met het invoeren van Europese en landelijke wetgeving zoals de invoering van nul-emissiezones stuurt de overheid steeds actiever op de transitie van fossiel naar duurzame mobiliteit.

2.3.2 Bereikbaarheid

In de omgevingsvisie, het coalitieakkoord, de visie op samenleven en het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan is beleid vastgelegd dat raakt aan het thema bereikbaarheid. Hieronder worden de belangrijkste ambities en uitspraken toegelicht:

Behoud en versterken van bereikbaarheid

Goede bereikbaarheid draagt bij aan Ooststellingwerf als vestigingsplaats, en is een belangrijke reden voor inwoners en ondernemers om hier te komen wonen en werken. Behoud van bereikbaarheid van

zowel de kernen als het platteland is dan ook een speerpunt voor de gemeente. De gemeente geeft aan te willen investeren in goede en veilige wegen. Voor voorzieningen die de gemeente of het dorp zelf niet heeft, dienen er goede verbindingen te zijn naar plekken waar ze wel beschikbaar zijn.

De gemeente stelt dat de bereikbaarheid van dorpen kan worden versterkt door in te zetten op deelmobiliteit en sociaal-maatschappelijke concepten zoals vervoersdiensten door vrijwilligers. De gemeente benoemt de komst van een mobiliteitshub om de bereikbaarheid te verbeteren te willen ondersteunen.

Openbaar vervoer

De gemeente heeft vastgesteld in te willen zetten op een goed openbaar vervoersnetwerk en snelle verbindingen binnen de regio. Samen met OV-partners kijkt de gemeente hoe buslijnen zo comfortabel en aantrekkelijk mogelijk worden gemaakt voor inwoners. De gemeente ondersteunt de komst van de Lelylijn. Kwetsbare doelgroepen krijgen bij keuzes in het OV bijzondere aandacht. Zo wil de gemeente inzetten op toegankelijke haltevoorzieningen en doelgroepenvervoer.

Fiets

De gemeente voorziet voor de fiets een belangrijke verbindende rol. Het fietsnetwerk met het hoogste ambitieniveau verbindt voorzieningen zoals wonen, werken, onderwijs en openbaar vervoer onderling. Een basisfietsnetwerk met een iets lager ambitieniveau zorgt voor de verbindingen tussen de vijf grote kernen en omliggende gemeenten.

Belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van bereikbaarheid

- **Mobiliteitsgroei**
Mobiliteitsbehoefte groeit utilitair en recreatief. Hiermee neemt de druk op de bestaande infrastructuur toe. Ooststellingwerf zet in op de komst van nieuwe bedrijven(terreinen) en woningen. Mede hierdoor zet de mobiliteitsbehoefte de komende jaren verder door.
- **Bereikbaarheidsarmoede**
De tweedeling tussen mensen met toegang tot vervoer en zonder stijgt. Er ontstaat een steeds grotere groep inwoners zonder toegang tot vervoer van en naar voorzieningen. Dit wordt verder versterkt door het verdwijnen van het voorzieningenaanbod in kleinere kernen.
- **Vergrijzing**
Het aantal en aandeel senioren in de samenleving neemt toe. Hierdoor stijgt de vraag naar doelgroepenvervoer. Het groeiend aantal gepensioneerden leidt tot minder spitsverkeer en tot meer autobezit.
- **Deelmobiliteit**
Deelmobiliteit in Nederland groeit gestaag. Hoewel het aandeel deelauto's in de totale mobiliteit nog laag is, neemt het aanbod van deelauto's toe. Autodelen leidt tot minder autobezit en een beperkte daling van broeikasgasemissies per gebruiker.
- **Diverse logistieke stromen**
De opkomst van het internet leidt tot meer internetbestellingen en minder fysieke winkelaankopen. Deze aankopen worden vaak aan huis bezorgd. Dit zorgt voor meer logistieke stromen en meer logistiek verkeer in woonwijken.

2.3.3 Veiligheid

Ook op het gebied van verkeersveiligheid is al beleid vastgesteld. Onder meer in het coalitieakkoord, het Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan, het Strategisch plan verkeersveiligheid en het Handboek openbare ruimte staan uitspraken over verkeersveiligheid.

Veilige inrichting

De gemeente geeft aan het aantal verkeersslachtoffers te willen halveren, en vervolgens toe te willen werken naar een gemeente met nul verkeersslachtoffers in 2050. Daarmee volgt Ooststellingwerf de landelijk vastgestelde doelen op het gebied van verkeersveiligheid. In alle plannen van de gemeente dient rekening te worden gehouden met behoud en versterken van een omgeving die veilig en toegankelijk is voor alle verkeersdeelnemers. Hierbij hoort ook een veilig gevoel in de openbare ruimte.

Voetgangersvriendelijke inrichting

De gemeente heeft de ambitie vastgelegd om de veiligheid van fietsers en voetgangers centraal te stellen bij het opnieuw inrichten van wegen en voet-, fietspaden. Onderdeel hiervan is het inrichten van kwalitatief goede en veilige voet- en fietspaden en wegen.

Kwetsbare deelnemers

Bijzondere aandacht geeft de gemeente aan kwetsbare deelnemers. Hieronder vallen ouderen, mensen met een beperking en kinderen. Het continueren van permanente verkeerseducatie en gedragsbeïnvloedingsprojecten speelt een belangrijke rol in de verkeersaanpak van de gemeente. Het creëren van veilige schoolomgevingen is specifiek in het beleid benoemd als een aandachtspunt.

Belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van verkeersveiligheid

- **Meer en groter verkeer**
Toenemend vrachtverkeer, grotere voertuigen en landbouwvoertuigen zetten de verkeersveiligheid binnen de gemeente onder druk.
- **Snelle elektrische fietsen**
Nieuwe vormen van snelle elektrisch fietsen zoals Speed pedelecs en fatbikes halen steeds hogere snelheden en zorgen voor veiligheidsrisico's.
- **Elektrisch rijden**
Elektrische voertuigen maken geen geluid. Dit zorgt ervoor dat mensen niet bedacht zijn op hun aanwezigheid. Hierdoor neemt de verkeersveiligheid af.
- **Afleiding**
Gebruik van mobiele apparaten in het verkeer verlaagt de verkeersveiligheid
- **Vergrijzing**
Toename van het aantal senioren zorgt van een toename van het aantal kwetsbare deelnemers in het verkeer.

2.3.4 Gezondheid

In de omgevingsvisie, het coalitieakkoord, de doe-agenda en de visie op samenleven is beleid vastgelegd dat raakt aan het thema gezondheid. Hieronder worden de belangrijkste ambities en uitspraken toegelicht:

Gezonde leefomgeving

De gezondheid van inwoners is voor de gemeente een belangrijk speerpunt. De gemeente heeft vastgesteld in te willen zetten op een gezonde, beweegvriendelijke en dementievriendelijke fysieke leefomgeving, die het maken van gezonde keuzes vergemakkelijkt.

Het bevorderen van de milieukwaliteit speelt een belangrijke rol in het beschermen en bevorderen van de gezondheid van inwoners. Voor het beschermende aspect stuurt de gemeente op een leefomgeving die gezondheid geen schade doet; een goede milieukwaliteit, zoals lucht, geur, licht, bodem, water en geluid. Voor het bevorderende aspect stuurt de gemeente op een leefomgeving die uitnodigt tot gezond gedrag: bewegen, spelen, elkaar ontmoeten en zelfredzaamheid.

Toegankelijke openbare ruimte

De gemeente streeft een openbare ruimte die toegankelijk is voor iedereen en waar iedereen gebruik van kan maken. De gemeente ziet inclusie als belangrijke toetssteen bij alle uitdagingen waar de gemeente voor staat, zo ook op het gebied van mobiliteit.

Ontmoeten en recreëren

Om overgewicht, eenzaamheid en gezondheidsachterstanden tegen te gaan, wil de gemeente ontmoetingsplekken en recreatiemogelijkheden stimuleren. De openbare ruimte moet sporten en bewegen voor iedereen stimuleren. De gemeente ziet de openbare ruimte als één grote beweegomgeving. Overal: in het centrum, de woonwijken en op bedrijventerreinen.

De gemeente ziet recreatieve gebieden als belangrijke plekken voor de inwoners voor ontspanning en worden veel gebruikt om te wandelen en te fietsen. Ze bevorderen daarmee de positieve gezondheid van de inwoners. Positieve gezondheid is een benadering waarbij gezondheid niet alleen wordt gezien als de afwezigheid van ziekte, maar als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan. Het legt de nadruk op veerkracht, zelfredzaamheid en een betekenisvol leven.

Met het Fochteloërveen en het Drents-Friese Wold beschikt de gemeente over twee unieke Natura-2000 gebieden. De gebieden trekken veel bezoekers vanuit andere plekken in het land, wat positieve bijdraagt aan de lokale economie.

De regio Zuidoost Friesland beoogt een slimme groei van recreatie en toerisme in de regio. Daarbij heeft de gemeente de ambitie om:

- De kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk in stand te houden
- Ruimte te geven voor routes en attracties die passen in het landschap
- Beleving toe te voegen aan de openbare ruimte door het wandelknooppuntennetwerk uit te breiden en het fietsknooppuntennetwerk verder te verbeteren waar dit nodig is

Belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van gezondheid

- **Veranderende benadering gezondheid**

De aandacht verschuift van zorg achteraf naar preventie vooraf. Het besef groeit dat het stimuleren van actieve mobiliteit en de inrichting van de openbare ruimte een bijdrage kan leveren aan preventie van zowel fysieke als mentale klachten

- **Groei van het aandeel mensen met overgewicht**

Volgens cijfers van het CBS heeft inmiddels de helft van de Nederland overgewicht en groeit dit aandeel verder door. Steeds minder mensen voldoen aan de norm voor bewegen, en buitenspelen onder kinderen is de afgelopen jaren sterk afgenomen. Daarom zoeken gemeenten naar nieuwe manieren om bewegen in de openbare ruimte te stimuleren.

- **Sterkere verbinding mentale gezondheid en inrichting openbare ruimte**

Het aandeel Nederlanders dat zich emotioneel eenzaam voelt is de afgelopen jaren gestegen. Ook het aandeel Nederlanders dat zich sociaal onveilig voelt in de openbare ruimte is de afgelopen jaren toegenomen. De inrichting van de openbare ruimte kan een rol spelen in zowel het bevorderen van de beleving van de veiligheid op straat als het stimuleren van ontmoeting

- **Aandeel minder-mobiele inwoners neemt toe**

Door vergrijzing neemt het aandeel minder-mobiele inwoners toeneemt. Dit vraagt toenemende aandacht voor een inclusieve inrichting van de openbare ruimte.

- **Stikstof**

Zeker rondom Natura 2000 gebieden gelden striktere (Europese) eisen voor het beperken van de stikstofuitstoot. De komende jaren zal de stikstofuitstoot verder gereduceerd moeten worden. Dit heeft gevolgen voor de landelijke en regionale mobiliteitsontwikkeling.

Hoofdstuk 3: Belangrijkste opgaven en inspanningen

3.1 Principes en opgaven

Hoofdstuk 2.3 beschrijft de belangrijkste beleidsmatige ambities van de gemeente Ooststellingwerf. We hebben collega's van verschillende beleidsvelden binnen de gemeente Ooststellingwerf uitgenodigd om, rekening houdend met de nieuwste trends en ontwikkelingen, die mobiliteitsopgaven te bepalen die bijdragen aan het bereiken van deze beleidsambities. Mobiliteit is daarmee geen doel op zich maar is een middel om de ambities van de gemeente te bereiken. De uitkomsten van deze gesprekken kunnen worden samengevat in de volgende mobiliteitsprincipes en mobiliteitsopgaven.

No	Mobiliteitsprincipe	Mobiliteitsopgave	Gunstig effect op
1	Fossielvrij verkeer en vervoer	Door in te zetten op fossielvrij verkeer werken we toe naar nul schadelijke uitstootgassen voor het milieu. We dragen daarmee bij aan een CO ₂ -neutraal Ooststellingwerf in 2030.	Duurzaamheid, Gezondheid
2	Klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte	Mobiliteit heeft een belangrijke rol in de totstandkoming van de ruimtelijke inrichting van onze kernen. Door een inrichting na te streven die ruimte geeft voor waterberging en vergroening dragen we bij aan het tegengaan van klimaatverandering.	Duurzaamheid, Gezondheid
3	Een inclusieve openbare ruimte	We zetten in op een beweegvriendelijke en inclusieve inrichting van onze openbare ruimte.	Gezondheid
4	Een bereikbaar Ooststellingwerf voor alle vervoerstypes	We houden Ooststellingwerf bereikbaar voor alle vervoerstypes (lopen, fietsen, OV en auto). Goede bereikbaarheid van dagelijkse voorzieningen zoals zorg, scholing, wonen, werk en recreatie is essentieel voor de aantrekkingskracht van onze regio op bedrijven, inwoners en bezoekers.	Bereikbaar
5	Een bereikbaar Ooststellingwerf voor iedereen	We houden Ooststellingwerf bereikbaar voor iedereen. Door de beperkte beschikbaarheid van openbaar vervoer, de vergrijzing en het stijgend aandeel mensen zonder eigen vervoer vragen bepaalde specifieke doelgroepen zoals lage inkomens en ouderen daarin extra aandacht.	Bereikbaar
6	Zo min mogelijk verkeersslachtoffers in Ooststellingwerf	We zetten in op een halvering van het aantal verkeersslachtoffers in 2030 en streven naar nul verkeersslachtoffers in Ooststellingwerf in 2050	Veiligheid
7	Mobiliteit gebeurt zoveel mogelijk lopend en op de fiets	Met onze mobiliteitskeuzes zetten in op een toename van het aandeel mensen dat kiest voor een vorm van actieve mobiliteit (fiets of lopen). Actieve mobiliteit zorgt voor meer beweging en heeft een positief effect op de gezondheid van onze inwoners en bezoekers	Gezondheid, Veiligheid, Duurzaamheid

3.2 Inspanningenmatrix

Om te werken aan deze 7 principes en bijbehorende opgaven stellen we voor om in te zetten op 10 onderliggende inspanningen. In onderstaande maatregelen laten we zien aan welk principe de inspanning bijdraagt. Elk principe wordt door minstens twee maatregelen ondersteund.

No	Maatregel	Fossielvrij vervoer	Klimaatadaptieve inrichting	Inclusieve openbare ruimte	Bereikbaar voor alle vervoerstypen	Bereikbaar voor iedereen	Zo min mogelijk slachtoffers	Zoveel mogelijk lopen/fietsend
1	Inzetten op het versterken van bestaande kernen helpt vervoersbewegingen voorkomen							
2	Het inclusief inrichten van de openbare ruimte							
3	Openbare ruimte inrichten vanuit perspectief voetganger en de fietser							
4	Versterken van de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk							
5	Versterken van het OV-netwerk							
6	Bevorderen van autodelen en deelmobiliteit							
7	Het verschon en van mobilit eit door in te zetten op een transitie van fossiele naar duurzame brandstoffen							
8	Aanpak knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid							
9	Gedrag scampagnes veilig, duurzaam							
10	Handhaven afgesproken verkeersregels							

Hoofdstuk 4: De inspanningen uitgewerkt

In hoofdstuk 3 zijn 10 inspanningen benoemd die we kunnen uitvoeren om een bijdrage te leveren aan zeven mobiliteitsprincipes. Deze inspanningen worden in dit hoofdstuk verder toegelicht en uitgewerkt.

Strategie: ordening die bijdraagt aan behalen 7 principes

Om de 7 principes uit hoofdstuk 3 te bereiken kiezen we voor een strategie die bestaat uit voorkomen, veranderen en verschonen.

1. Eerst wordt gekeken naar de inrichting van de openbare ruimte, en hoe die onnodige vervoersbewegingen helpt voorkomen/verminderen. Dit is het meest efficiënt voor het beperken van fossiele uitstoot. Bijkomend voordeel is dat dit het meest bijdraagt aan een inclusieve samenleving voor alle doelgroepen.
2. Vervolgens wordt gekeken naar het veranderen van het type vervoersmiddel. Dit volgens het STOMP-principe. Dit zorgt ervoor dat als er vervoer nodig is, dit zoveel mogelijk duurzaam vervoer is en dat vervoersbewegingen bijdragen aan meer lichamelijke beweging.
3. **Waar gebruik van gemotoriseerd vervoer niet kan worden voorkomen, wordt ingezet op het verschonen van vervoer. Dit heeft de minste winst op een leefbare inrichting van de openbare ruimte, maar draagt wel bij aan het bereiken van de duurzaamheidsambities van de gemeente.**

In de beschrijving van de inspanningen vanaf hoofdstuk 4.1 tot en met hoofdstuk 4.7 wordt deze volgorde gehanteerd.

4.1 Inzetten op het versterken van bestaande kernen helpt vervoersbewegingen voorkomen

Aanpak: Voorkomen/verminderen van mobiliteit

Mobiliteit is een middel om twee plaatsen met elkaar te verbinden. Hoe korter deze verbinding, hoe minder vervoersbewegingen er nodig zijn. Kortere verbindingen bieden bovendien ook een kans om meer reizen per fiets of te voet af te leggen.

Het verminderen van vervoersbewegingen is de eerste strategie om mobiliteit te verduurzamen. Dit vraagt om het toepassen van het principe *kwantitatieve verdichting*. Dit houdt in dat bestaande kernen het uitgangspunt zijn bij nieuwe ontwikkelingen. Denk aan de komst van voorzieningen, woningen en bedrijfslocaties.

Hogere dichtheden hebben als bijkomstig voordeel dat het bestaande voorzieningen versterkt en in stand houdt. Hieronder ook de regionale openbaarvervoersverbindingen. Inzetten op versterken van bestaande kernen draagt daarmee positief bij aan de lokale en regionale bereikbaarheid en helpt preventief tegen bereikbaarheidsarmoede.

Door woningen voor ouderen en mensen met een beperking in het hart van bestaande kernen te plaatsen, blijven dagelijkse voorzieningen en contact ook voor deze doelgroep toegankelijk, wat de positieve gezondheid van deze kwetsbare groepen bevordert.

Aanbevelingen:

- Onderzoek hoe je bestaande kernen kunt nemen als uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. Dit voorkomt onnodige mobiliteit.
- Onderzoek of het mogelijk is om mensen met een beperking en ouderen in het hart van deze bestaande kernen te huisvesten. Dit kan worden opgepakt in samenhang met de regionale woonzorgvisie, die al uitgaan van het huisvesten van minder valide ouderen 'rondom de bestaande' zorginfrastructuur'.

4.2 Het inclusief inrichten van de openbare ruimte

Aanpak: Veranderen type vervoersmiddel

Om de openbare ruimte in te richten vanuit eenieder behoefte, zal de gemeente inspanningen moeten verrichten om de openbare ruimte inclusief in te richten. Er zijn diverse groepen mensen met een beperking te onderscheiden, die allen een eigen behoefte meebrengen:

- **Rolstoelgebruikers:** Voor rolstoelgebruikers is het essentieel dat trottoirs, paden en oversteekplaatsen breed genoeg zijn en geen obstakels bevatten.
- **Visueel beperkten:** Voor mensen met een visuele beperking zijn geleidelijnen, tactiele markeringen en goed contrast tussen oppervlakken belangrijk. Denk aan voelbare ribbels op zebrapaden en duidelijke bewegwijzering.
- **Slechthorenden:** Voor slechthorenden zijn visuele signalen, zoals knipperende lichten bij oversteekplaatsen, van groot belang.
- **Mensen met mobiliteitsproblemen:** Een goede inrichting van de openbare ruimte houdt rekening met comfortabele zitplaatsen, en rustpunten voor ouderen en anderen die moeite hebben met lopen.
- **Mensen met cognitieve beperkingen:** Duidelijke bewegwijzering, eenvoudige taal en overzichtelijke indelingen zijn belangrijk voor mensen met een cognitieve beperking.

In het Handboek inrichting openbare ruimte is in meer detail vastgelegd wat de inrichting van de openbare ruimte vraagt van mensen met een beperking. Het inrichten van de openbare ruimte vanuit de behoefte van deze doelgroepen is cruciaal om Ooststellingwerf voor iedereen bereikbaar te houden.

Aanbevelingen:

- Betrek bij inrichtings- en herinrichtingskeuzes mensen met een beperking. Voer samen met hen een schouw uit door de bestaande kernen en voeg indien nodig geleidelijnen, toegankelijke oversteekplekken (bij voorkeur met middengeleider), markeringen, visuele signalen en rustpunten toe.
- Bij het proces voor het opstellen van de mobiliteitsvisie kan samen met mensen met een beperking worden geïnventariseerd wat de meest kwetsbare punten zijn binnen de gemeente op het gebied van toegankelijkheid. De belangrijkste aandachtspunten kunnen als speerpunt in de visie worden opgenomen. Het meerjaren uitvoeringsplan (zie ook hoofdstuk 5.2) kan vervolgens worden gebruikt als instrument om deze punten zo goed als mogelijk is te verhelpen.

4.3 Openbare ruimte inrichten vanuit perspectief voetganger en de fietser

Aanpak: Veranderen type vervoersmiddel

De tweede strategie is om de mobiliteitskeuze van mensen te veranderen. De inrichting van het straatbeeld bepaalt voor een deel de mobiliteitskeuze van de weggebruiker. Daarom hanteren we het STOMP-principe.

Wat is het STOMP-principe?

STOMP is een afkorting die staat voor **S**tappen, **T**rappen, **O**penbaar Vervoer, **M**obility as a Service, **P**ersonenvervoer. Mobility as a Service is een term die verwijst naar deelmobiliteit. Het STOMP-principe geeft bij de indeling van de openbare ruimte eerst prioriteit aan wat de voetganger nodig heeft voor een aantrekkelijke en veilige inrichting (stappen), vervolgens aan de fietser (trappen) pas als laatste aan de personenauto. Dit betekent dat de ruimtelijke ordening vooral wordt ingericht vanuit perspectief van de voetganger en de fietser. Dit geeft de gemeente kans om actieve mobiliteit te stimuleren en de weginrichting veiliger te maken voor alle gebruikers.

Gebieden met een STOMP-inrichting worden gekenmerkt door brede en vrij liggende voet- en fietspaden en een autoluwe of zelfs autovrije inrichting. Bij een autoluwe inrichting is de auto te gast, en zijn de maximale snelheden aangepast op het tempo van de fietser en de voetganger. Bij een autovrije inrichting reikt de ruimte voor de auto niet tot aan de voordeur, maar kent deze specifieke grenzen aan de rand van een gebied waar de auto wel- en niet welkom is. Naast bepaalde delen binnen de bebouwde kom zijn recreatieve gebieden bij uitstek gebieden die autoluw of autovrij kunnen worden ingericht.

Het faciliteren van autogebruik neemt veel ruimte in beslag. Met een transitie naar fietsen en wandelen kan ruimte worden gecreëerd. Zo kan er meer kwalitatief groen worden toegevoegd die de toenemende hittestress in de openbare ruimte tegengaat. Ook kan die ruimte worden benut voor de aanleg van waterberging en waterafvoer. In veel autogeoriënteerde gebieden ontbreekt nu deze ruimte om deze waarden aan de openbare ruimte toe te voegen.

Tot slot ontstaat er ruimte voor het beweegvriendelijk en inclusief inrichten van de openbare ruimte. Op en rond brede en losliggende voetpaden is er ruimte voor het faciliteren van zitgelegenheden en speelelementen. Er ontstaat meer ruimte voor mensen met een beperking, zoals rolstoelgebruikers. Al met al bevordert denken vanuit het perspectief van de voetganger en de fietser een inclusieve en beweegvriendelijke openbare ruimte.

Aanbevelingen:

- Committeer aan het STOMP-principe bij de inrichting van de openbare ruimte. Richt de openbare ruimte primair in vanuit de behoefte van voetgangers en fietsers. Benut grootonderhoud de komende jaren om de komende jaren dit STOMP-principe in de praktijk toe te passen
- Onderzoek welke straten nodig blijven voor de auto om bereikbaarheid te blijven garanderen, en onderzoek welke gebieden autoluw of zelfs autovrij kunnen worden ingericht.
- Onderzoek de mogelijkheden voor een autoluwe of autovrije inrichting van recreatieve gebieden en natuurgebieden

4.4 Versterken van de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk

Aanpak: Veranderen type vervoersmiddel

Het versterken van de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk sluit aan bij de strategie om de mobiliteitskeuze van mensen te veranderen. Een fiets- en wandelnetwerk dat kwalitatief op orde is kenmerkt zich door de volgende aspecten:

- Gebruik van het netwerk is en voelt veilig
- Gebruik van het netwerk is en voelt efficiënt en levert dus geen onnodig tijdverlies op
- Gebruik van het netwerk wordt beleefd als aantrekkelijk
- Gebruik van het netwerk wordt beleefd als comfortabel

Het aanleggen van snelle regionale fietsverbindingen (zogenaamde *doorfietsroutes*) kan het gebruik van de fiets ook stimuleren voor het overbruggen van verschillende regio's. Het biedt daarmee een gezond en duurzaam alternatief voor de auto.

Het aanleggen van hoogwaardige regionale fietsverbindingen naar de recreatieve gebieden voorkomt automobiliteit naar natuurgebieden en is een belangrijke randvoorwaarde voor een verdere autoluwe of zelfs autovrije inrichting van deze gebieden.

De autobereikbaarheid van Ooststellingwerf kent op dit moment geen grote knelpunten op het gebied van bereikbaarheid en krijgt geen prioriteit in onze inspanningen.

Aanbevelingen:

- Zet in op het versterken van de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk. De gemeente kan regie nemen op deze aspecten door te zorgen voor:
 - Een compleet fiets- en wandelnetwerk zodat snel van A naar B kan worden gefietst/gewandeld.
 - Een veilige fietsbeleving. Dit kan worden versterkt door het aanleggen van vrij liggende fiets- en voetpaden
 - Een voorrangssituatie voor fietsers en voetgangers in conflictsituaties met andere weggebruikers
 - Het afwaarderen van de snelheid van gemotoriseerd verkeer in ruimtes waar ook gefietst en gewandeld wordt
 - Een aantrekkelijke fietsomgeving door routes te verbinden met het groen, en voldoende faciliteiten zoals rustpunten en watertappunten aan te bieden.
 - Zorg te dragen voor de beschikbaarheid van voldoende en eenvoudig te bereiken fietsparkeerplekken
- Ook hiervoor geldt dat niet alles gelijktijdig kan worden uitgevoerd. Prioriteit ligt op verbindingen binnen en tussen de lokale kernen, doorfietsroutes naar regionale kernen en verbindingen met de recreatieve en natura-2000 gebieden. Deze prioritering kan in het traject van het opstellen voor een mobiliteitsvisie verder worden bepaald en vervolgens in het meerjaren uitvoeringsplan worden vastgelegd.
- Om verder te prioriteren welke routes als eerste verbeterd moeten worden, kan als onderdeel van de mobiliteitsvisie een enquête worden verstuurd naar inwoners met hun wensen en aandachtspunten.

4.5 Versterken van het OV-netwerk

Aanpak: Veranderen type vervoersmiddel

Sommige afstanden zijn te ver om lopend of op de fiets af te leggen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het overbruggen van verschillende regio's. Met name een deel van de bovenlokale voorzieningen zijn in Ooststellingwerf niet beschikbaar. Daarom blijft toegang naar bovenlokale kernen als Leeuwarden, Assen en Groningen cruciaal. Deze verbindingen zijn ook de poort voor verder reizen met het openbaar vervoer, zoals vervoer van en naar de Randstad.

Ooststellingwerf kent een aantal busverbindingen, die voornamelijk lopen via de kern Oosterwolde naar Wolvega en Leek/Groningen. Deze busverbindingen zijn door bezuinigingen in het verleden op het openbaar vervoer beperkt beschikbaar. Veel van deze verbindingen vallen namelijk onder de noemen niet-rendabele lijnen.

Een openbaar vervoersnetwerk kan voor langere afstanden een duurzaam alternatief zijn voor de auto. Dan moet openbaar vervoer beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar zijn. Zonder de aanwezigheid van deze randvoorwaarden zien mensen het openbaar vervoer niet als een volwaardig substituuut. Door bezuinigingen is in het afgelopen decennium met name de beschikbaarheid van openbaar vervoer op diverse plaatsen en tijdstippen onder druk. De verantwoordelijkheid om te zorgen voor een dekkend openbaar vervoersnetwerk is een rol van de provincie Fryslân. De gemeente heeft op deze ontwikkeling relatief weinig invloed. Wel is het belangrijk om in provinciale netwerken deel te blijven nemen en aan te sturen op een beschikbaar en betaalbaar OV-netwerk, en in een landelijk en regionaal netwerk aan te blijven sturen op de komst van de Lelylijn met bijbehorende aftakkingen richting de kernen van Ooststellingwerf. De nieuwe provinciale concessieregeling, waarmee de gemeente investeert in meer en frequentere lijnverbindingen is hierbij een stap in de goede richting.

Voor een deel van de inwoners binnen de gemeente is regelmatig gebruik van het openbaar vervoer niet betaalbaar. Omdat deze doelgroep vaak ook niet beschikt over een auto dreigt voor deze doelgroep bereikbaarheidsarmoede. Naar voorbeeld van gemeente 't Hogeland is het interessant om verder te onderzoeken of de gemeente haar openbaar vervoer gratis beschikbaar kan stellen.

Waar de gemeente meer invloed op heeft is het versterken van de ketenmobiliteit. Dit wil zeggen: het verbinden van de wel beschikbare openbaar vervoershaltes op het lokale fietsnetwerk. Het versterken van de ketenmobiliteit is een aanpak om de regionale verbindingen te versterken.

Voor mensen met een beperking is het publiek vervoer van essentieel belang om bereikbaarheid van de voorzieningen in stand te houden.

Aanbevelingen:

- Benadruk in de mobiliteitsvisie het belang voor een bereikbaar, beschikbaar en betaalbaar openbaar vervoersysteem. Benut de externe bijeenkomsten (zie hoofdstuk 5.1) om hierover met de provincie in gesprek te gaan.
- Benadruk in de mobiliteitsvisie het belang van de komst van een Lelylijn, maar wel met regionale OV-aftakkingen van en naar Ooststellingwerf. Zo profiteert de hele regio van de nieuwe spoorlijn. Benut de externe bijeenkomsten (zie hoofdstuk 5.1) om hierover met het Rijk en provincie in gesprek te gaan.
- Onderzoek de mogelijkheden om naar voorbeeld van 't Hogeland openbaar vervoer gratis aan te bieden. Dit past binnen het principe *bereikbaar voor iedereen*.

- Onderzoek de mogelijkheden waar de ketenmobiliteit verder versterkt kan worden, onder meer door:
 - Het aanbrengen van comfortabele fietsparkeerplekken bij halteplaatsen
 - Het plaatsen van overdekte halteplaatsen met zitvoorziening
 - Het aanbrengen van veilige voetpaden van en naar bushaltes
 - Het faciliteren van deelmobiliteit, zoals de deelfiets en de elektrische deelscooter
 Ook hiervoor geldt mogelijk een prioritering die opgenomen kans worden in de visie en vervolgens kan worden uitgewerkt in het meerjaren uitvoeringsplan
- Continueren van de huidige inzet en inspanningen op het gebied van publiek vervoer

4.6 Bevorderen van autodelen en deelmobiliteit

Aanpak: Veranderen type vervoersmiddel

Het faciliteren van deelmobiliteit heeft in het afgelopen decennium aan aandacht gewonnen, voornamelijk in de grotere steden en biedt daar een volwaardig alternatief voor de (tweede) auto. In haar programma Duurzaamheid geeft de gemeente aan dat het deelmobiliteit ook in Ooststellingwerf als een interessante optie ziet. Momenteel is er ook al sprake van een aanbieder van een deelauto en worden er diverse deelfietsen aangeboden.

De rol van de gemeente is om ruimte te bieden aan nieuwe aanbieders van deelmobiliteit voor de exploitatie van hun ideeën en plekken ter beschikking te stellen in de openbare ruimte voor het aanbieden van deelvervoer. Bij meerdere aanbieders kan de gemeente besluiten om de deelmobiliteit aan te besteden.

Voor deelmobiliteit zijn daarbij dezelfde voorwaarden van toepassing als op het openbaar vervoer. Dit wil zeggen: beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar. Op dit moment is deelmobiliteit slechts beperkt beschikbaar en betrouwbaar. Dit komt door het geringe aanbod. Om als volwaardig substituum te dienen voor de auto dient de gebruiker zekerheid te hebben dat er altijd een deelauto in de buurt beschikbaar is. Ook is de betaalbaarheid van deelmobiliteit voor met name lagere inkomens een beperking in het gebruik ervan. Bij nieuwe aanbieders kan de gemeente inzetten op het versterken van de kenmerken beschikbaarheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid. Bij het toewijzen van nieuwe plekken is het verstandig om deelmobiliteit te organiseren bij OV-haltes, zodat deelmobiliteit de ketenmobiliteit versterkt.

Autodelen

Een specifiek voorbeeld van deelmobiliteit waar de gemeente meer invloed op kan hebben is het bevorderen van autodelen. In Ooststellingwerf is de gezamenlijkheid relatief groot, wat de kansen voor autodelen vergroot. Met autodelen hebben meerdere huishoudens één auto. Op dit moment zijn er al deelconcepten in de markt die autodelen aanbieden, zoals het Automaatje en Blablacar. Dit verhoogt de beschikbaarheid en betaalbaarheid van het vervoersnetwerk. Autodelen is nog niet in alle kernen beschikbaar en wordt maar op kleine schaal toegepast. De gemeente kan autodelen stimuleren door bij inwoners en bedrijven de mogelijkheden van deelautoconcepten meer onder de aandacht te brengen, en zo de bekendheid ervan te vergroten.

Aanbevelingen:

- Gebruik het proces van de mobiliteitsvisie om met de markt in gesprek te gaan over initiatieven op het gebied van deelvervoer en te laten weten dat de gemeente openstaat voor deze initiatieven. Selecteer aanbieders van deelvervoer op hun bijdrage aan een beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar vervoersnetwerk.

- Neem in de mobiliteitsvisie op welke plaatsen geschikt zijn voor het aanbieden van deelmobiliteit. Stuur op geschiktheid dicht bij bestaande OV-locaties en stel deze vervolgens beschikbaar aan marktpartijen voor deelmobiliteit. In combinatie met mogelijkheden voor ketenmobiliteit ontstaan op deze plaatsen op deze manier zogenaamde vervoershubs.
- Stimuleer autodelen door de mogelijkheden van deelautoconcepten meer onder de aandacht te brengen door inzet van sociale media, website en mogelijk een lokale campagne.

4.7 Het verschonen van mobiliteit door in te zetten op een transitie van fossiele naar duurzame brandstoffen

Aanpak: Verschonen van mobiliteit

Als het verminderen en veranderen van mobiliteit beiden niet toereikend blijken te zijn en de auto nodig blijft voor het verplaatsen van A naar B, kan de gemeente inzetten op het verschonen van gemotoriseerd verkeer. Dit heeft niet het effect op het gebied van verkeersveiligheid en ruimtegebruik, maar draagt wel bij aan nul emissie verkeer, met positieve gevolgen voor luchtkwaliteit en volksgezondheid van dien.

Goede voorbeeld geven

Het verschonen van mobiliteit begint bij elektrificatie van het eigen wagenpark van de gemeente en het terugdringen van de eigen CO₂-voetafdruk. Dit heeft invloed op de wijze van vervoer van medewerkers, leveranciers en andere partners van de gemeente. Het goede voorbeeld geven als organisatie is echter randvoorwaardelijk om de boodschap uit te dragen aan bedrijven, inwoners, instellingen en bezoekers dat de gemeente sterker in wil zetten op nul-emissie in 2030.

Regie voeren op elektrisch laden

Vervolgens kan de gemeente elektrisch rijden faciliteren door het plaatsen van laadpalen. Laadpalen kunnen ofwel worden geplaatst op verzoek van inwoners/bedrijven ofwel strategisch door de gemeente. Met name het strategisch plaatsen van laadpalen geeft de gemeente een instrument in handen om te bepalen waar in de toekomstige situatie een cluster van parkeren ontstaat. Door locaties te kiezen aan de randen van wijken en autogeoriënteerde plekken kan de gemeente sturen op waar geen autoverkeer ontstaat en hiermee het autoluwe karakter van bepaalde zones verder kracht bijzetten.

Faciliteren ontwikkelingen alternatieve brandstoffen

Naast elektrisch rijden spelen binnen de gemeente Ooststellingwerf diverse ontwikkelingen op het gebied van alternatieve brandstoffen. Waterstof is een mogelijke nul-emissie energiebron die kan dienen als alternatief voor fossiele brandstof. Andere energiebronnen die kansen bieden zijn biogas en HVO100. Bij de implementatie van alternatieve brandstoffen heeft de gemeente een faciliterende rol. Zo kan de gemeente locaties toekennen voor waterstoftankstations in de openbare ruimte.

Bedrijfsgerichte aanpak

De gemeente kan het belang van nul-emissie verder uitdragen door in samenwerking met bedrijven een medewerkersgerichte aanpak te starten. Hierin brengt de gemeente de voetafdruk van een bedrijf in kaart en geeft het aan welke inspanningen passend zijn voor het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen door woon-werkverkeer. Voorbeelden die een bedrijf samen met de gemeente kan aanbieden zijn een Leaseplan voor een fiets of een E-bike of het opzetten van een carpoolregeling. Dit kan zeker bij grotere werkgevers een aanzienlijke impact hebben op gebruik van fossiele brandstoffen binnen de gemeente door toedoen van mobiliteit. Een goed startpunt voor een bedrijfsgerichte aanpak is de eigen gemeentelijke organisatie.

Aanbevelingen:

- Verduurzaam het eigen wagenpark en geef privileges bij inkoop aan zero-emissie vervoer
- Bepaal in de mobiliteitsvisie zones waar parkeren in de toekomst gewenst is. Faciliteer op deze strategische plekken de laadpalen voor elektrisch rijden.
- Faciliteer en ondersteun initiatieven op het gebied van alternatieve, duurzame brandstoffen. Verken in het proces van de mobiliteitsvisie welke partijen dit zijn en waar ze behoefte aan hebben, zodat faciliteren en ondersteunen concreet ingevuld kunnen worden.
- Organiseer in het kader van de mobiliteitsvisie met de grootste werkgevers en logistieke partners binnen Ooststellingwerf een bijeenkomst waarin de voetafdruk van deze partijen inzichtelijk wordt gemaakt. Stel gezamenlijk een plan van aanpak op hoe deze terug te dringen en wie daarin welke rol neemt.

4.8. Aanpak knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid

Hoofdstukken 4.8, 4.9 en 4.10 raken minder aan de strategieën voor het behalen van de principes rondom het behalen van de doelen op het gebied van een duurzame en vitale leefomgeving. Wel zijn ze belangrijk om te benoemen omdat ze essentieel zijn voor het behalen van het principe zo min mogelijk verkeersslachtoffers. Zo ontstaat er een compleet beeld van de inspanningen die verder uitgewerkt moeten worden in de mobiliteitsvisie om de 7 principes te behalen.

De gemeente Ooststellingwerf heeft in 2022 het Strategisch Plan Verkeersveiligheid vastgesteld. Aan de hand van negen themalijnen is richting bepaald in de onderwerpen die de gemeente belangrijk vindt op het gebied van verkeersveiligheid. De thema's zijn: veilige infrastructuur, heterogeniteit in het verkeer, technologische ontwikkelingen, kwetsbare verkeersdeelnemers, onervaren verkeersdeelnemers, rijden onder invloed, snelheid in het verkeer, afleiding in het verkeer en verkeersovertreders. Vervolgens is in een risicoanalyse bepaald welke thema's als eerste moeten worden opgepakt om zo een bijdrage te leveren aan de doelstelling van 0 verkeersslachtoffers in 2050. Dit zijn 30- en 60 km/uur wegen, fietsers (senioren) en beginnende bestuurders en jongeren. Conform het vastgestelde uitvoeringsprogramma gaat de gemeente hier de komende jaren mee aan de slag.

Een aantal van deze maatregelen heeft specifiek invloed op infrastructuur. Deze worden hieronder genoemd.

30- en 60 km/uur wegen en bijpassende weginrichting

Ooststellingwerf kent een aantal locaties die onveilig zijn of als onveilig worden ervaren. Belangrijke oorzaak is dat er te hard gereden wordt. Door het verminderen van de maximale snelheid van 80 naar 60 km/u (buitengebied) en 50 naar 30 km/u (bebouwde kom) kan de verkeersveiligheid worden verbeterd. Dit kan worden versterkt door een weginrichting die past bij deze nieuwe maximale snelheid. Waar noodzakelijk kunnen aan de weginrichting snelheidsremmende maatregelen worden toegevoegd.

Met name in het buitengebied geldt dat er vaak sprake is van gemengd verkeer van fietsers en gemotoriseerd (landbouw)verkeer, en dat dit situaties oplevert die als gevaarlijk worden ervaren. Omdat het meestal niet te doen is om daar overal een vrije rijloper voor fietsers aan te leggen, is het verlagen van de snelheid hiervoor bij uitstek de maatregel om de verkeersveiligheid te verbeteren.

Bijkomstig voordeel van het verminderen van de maximale snelheid is dat dit positieve effecten heeft voor het milieu. Het terugdringen van de snelheid binnen de bebouwde kom biedt bij herinrichting ruimte om de weginrichting aan te passen en de openbare ruimte in te richten vanuit het perspectief van voetgangers en fietsers.

Snellere fietsen en grotere auto's

We zien een forse toename van het aandeel elektrische fietsen, zoals E-bikes en speed pedelecs. De huidige fietspaden zijn vaak niet ingericht voor de snelheden van deze fietsen. Mogelijk leidt dit op diverse plekken binnen de gemeente tot onveilige situaties en zal een herinrichting moeten worden verricht. Volgens de methodiek van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid beoordeelt de gemeente periodiek of en voor welke plekken dit geldt. Deze methodiek geldt ook voor het toegenomen formaat van auto's en busjes. Niet overal sluit dit formaat aan bij de weginrichting en mogelijk ontstaat hier een verhoogd risico voor onveilige situaties

Schoolomgevingen (infra)

Ooststellingwerf vindt het belangrijk dat de inrichting van schoolomgevingen veilig is. Met name bij het halen en het wegbrengen van kinderen ontstaat een piek van verkeersdeelnemers die leidt tot onveilige situaties. De aanpak van de verkeersveiligheid bij schoolomgevingen is onderdeel van de knelpuntenlijst in het Strategisch Plan Verkeersveiligheid van de gemeente.

Aanbeveling:

- Volg bij de uitwerking van de mobiliteitsvisie de al vastgestelde kaders in het SPV. De gemeente kan regie nemen op de verkeersveiligheid door:
 - De maximale snelheid te verlagen en indien nodig snelheidsremmende maatregelen toe te voegen
 - De weginrichting aan te laten sluiten bij de aangegeven maximale snelheid
 - Waar mogelijk fietsers en voetgangers op een eigen rijbaan te plaatsen en conflictsituaties met gemotoriseerd verkeer te voorkomen
 - Bij inrichtings- of herinrichtingsvraagstukken rekening te houden met hogere snelheden van elektrische fietsen.
 - Voor in het kader van de mobiliteitsvisie een schouw uit rond schoolomgevingen en benoem de voornaamste knelpunten. Onderzoek in welke mate infrastructurele maatregelen kunnen bijdragen aan het verbeteren van de verkeersveiligheidssituatie en leg deze maatregelen vast in het meerjaren uitvoeringsplan.

4.9 Gedragscampagnes

Veel van de opgaven op het gebied van verkeersveiligheid worden niet opgelost met een andere weginrichting. Voor die zaken worden diverse gedragscampagnes op het gebied van verkeersveiligheid uitgevoerd. De belangrijkste groepen om op in te zetten bij gedragscampagnes op het gebied van verkeersveiligheid zijn kwetsbare deelnemers, onervaren verkeersdeelnemers en deelnemers met een risico op het vertonen van ongewenst gedrag.

Kwetsbare verkeersdeelnemers

Onder de noemer kwetsbare verkeersdeelnemers vallen veelal senioren. Met het ouder worden neemt de mobiliteit af. Toch vinden we het belangrijk om actief te blijven en te blijven lopen en fietsen. Dit draagt bij aan het gezond blijven en behoud van de mogelijkheid op vervoer naar contacten en voorzieningen. Onder de noemer Doortrappen organiseren provincie en gemeente een breed pakket aan activiteiten die ouderen langer laten fietsen in het verkeer.

Onervaren verkeersdeelnemers

Onder de noemer *onervaren verkeersdeelnemers* vallen veelal jongeren. In het kader van jong geleerd is oud gedaan is het cruciaal dat kinderen al vanaf jonge leeftijd wordt aangeleerd wat gewenst rijgedrag is in het verkeer. Verkeerseducatie voor jongeren is een belangrijk speerpunt van de provincie en zelfs een

randvoorwaarde van provinciale subsidieverstrekking. Verkeerseducatie voor jongeren verloopt doorgaans in samenwerking met de scholen.

Voorkomen van ongewenst gedrag

Constante aandacht voor verkeerseducatie blijft nodig om onveilig gedrag in het verkeer te voorkomen. Daarom voert de gemeente, vaak in samenwerking met de provincie, een serie campagnes uit om een aantal veelvoorkomende valkuilen te voorkomen. Denk hierbij aan rijden onder invloed, te hoge snelheid in het verkeer en afleiding in het verkeer (mono).

Schoolomgevingen (gedrag)

Veilige schoolomgevingen zijn vaak het gevolg van gedragskeuzes van ouders en niet van een verkeerde weginrichting. Samen met scholen kan daarom worden bekeken hoe we deze gedragskeuzes kunnen beïnvloeden. Dit kan bijvoorbeeld door het organiseren van een serie autoloze schooldagen waarin ouders worden opgeroepen niet met de auto te komen en de weg wordt afgesloten voor autoverkeer. Deze bijeenkomsten kunnen samengaan met educatie vanuit de gemeente en de school over het belang van fietsen en wandelen voor de lokale veiligheid.

Ook op het gebied van duurzaamheid kunnen verschillende campagnes worden uitgevoerd om inwoners, ondernemers en bezoekers bewust te maken dat duurzame mobiliteitskeuzes een positief effect kan hebben op veiligheid, gezondheid en milieu. Dergelijke campagnes staan in het teken van het stimuleren en belonen van fietsgebruik, gebruik van openbaar vervoer of carpoolen. Ook kan de gemeente door middel van deze campagnes de mogelijkheden voor deelmobiliteit en autodelen actiever onder de aandacht brengen bij inwoners en bezoekers.

Aanbeveling:

- Continueer de bestaande inzet op het gebied van verkeersveiligheidscampagnes. Onderzoek in het kader van de mobiliteitsvisie of er mogelijk specifieke campagnes op het gebied van verkeersveiligheid aan het aanbod moeten worden toegevoegd.

4.10. Handhaven afgesproken verkeersregels

Tot slot zijn er regels afgesproken die de verkeersveiligheid helpen borgen. Het is een verantwoordelijkheid van de gemeente om deze verkeersregels samen met de politie te helpen handhaven. Zonder regulering van afgesproken regels heeft het opstellen van regels, het organiseren van verkeerseducatie en investeren in een andere weginrichting slechts beperkt effect. Handhaving is daarmee een cruciaal onderdeel van het bereiken van nul verkeersslachtoffers in 2050.

Aanbeveling:

- Continueer samen met de politie het handhaven op afgesproken verkeersregels om ongewenst rijgedrag te minimaliseren.

Hoofdstuk 5: Aanbevelingen voor het vervolg

Deze startnotie is de opmaat voor het opstellen van een mobiliteitsvisie. En in het bijzonder een mobiliteitsvisie die bijdraagt aan het behalen van de doelen op het gebied van energie en klimaat, met als meest concreet voorbeeld een CO₂-neutraal Ooststellingwerf in 2030.

In hoofdstuk 5 benoemen we vervolgstappen die de gemeente kan nemen om van een startnotitie tot een (duurzame) mobiliteitsvisie te komen. We sluiten af met een aantal aanbevelingen voor het proces om tot een mobiliteitsvisie te komen.

5.1 Aanbevolen vervolgstappen

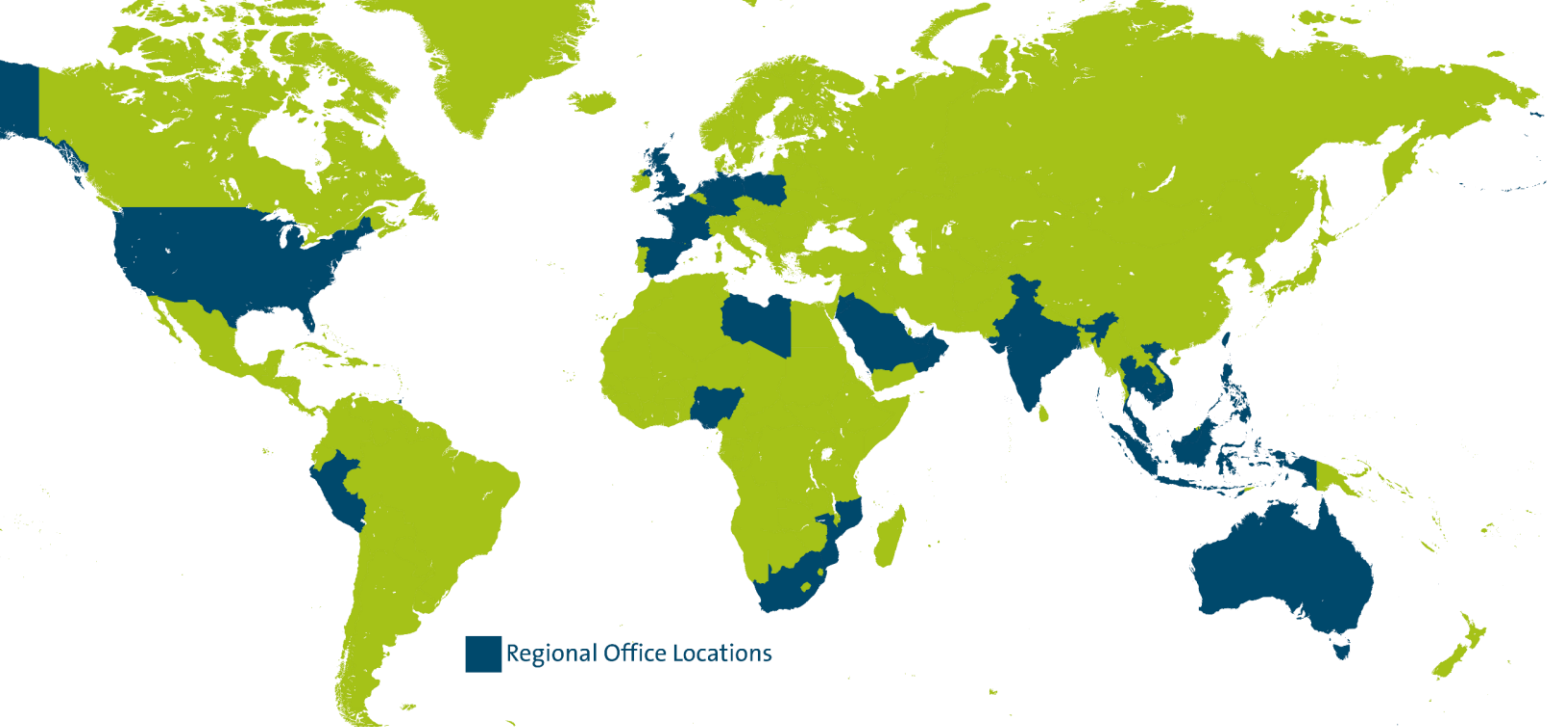
In het proces om te komen van deze startnotitie tot een duurzame mobiliteitsvisie raden wij de volgende stappen aan:

- **Ophalen bestuurlijk draagvlak** Draagvlak ophalen bij college en gemeenteraad of de hier beschreven principes, opgaven en inspanningen bestuurlijk ondersteund worden en dus verder uitgewerkt kunnen worden. Gedacht kan worden aan een plenaire bespreking van de belangrijkste uitkomsten van de startnotitie met college en gemeenteraad, of het organiseren van een aantal thematafels waar raadsleden met elkaar in gesprek kunnen gaan over de verschillende aan mobiliteit verbonden thema's.
- **Intern blijven verbinden** In het proces om tot deze startnotitie te komen is sterk ingezet op interne verbinding met aanpalende beleidsvelden binnen de gemeente. Deze verbinding is essentieel voor het versterken van de onderlinge relatie tussen de verschillende beleidsvelden binnen de gemeente. Deze verbinding leidt tot samenwerking tussen beleidsvelden aan verschillende opgaven en beleidsdoelstellingen, waardoor deze opgaven en doelen een grotere kans op realisatie hebben. In het proces om tot een mobiliteitsvisie te komen is het aan te raden om deze beleidsvelden te blijven verbinden. Zo kunnen de nieuwste beleidsinzichten gekoppeld blijven worden aan de mobiliteitsvisie, en benutten we de kansen op samenwerking optimaal. Denk bijvoorbeeld aan de nieuwe visie op recreatie, die na de zomer beschikbaar komt en waar nieuwe inzichten instaan die de doelstellingen op het gebied van mobiliteit kunnen helpen bereiken en omgekeerd.
- **Intern verder verdiepen** De benoemde inspanningen kunnen vervolgens verder worden verdiept door gebruik te maken van specifieke kennis die in de verschillende beleidsvelden aanwezig is. Op een aantal inspanningen zijn nog extra acties vereist, zoals het doen van onderzoek en data analyse om de precieze omvang en plek van de inspanning te kunnen bepalen. De aanbevelingen in de blauwe tekstblokken in hoofdstuk 4 beschrijft welke inspanningen verder verdiept kunnen worden.
- **Extern verbreden en verdiepen** Het verder uitwerken van de hier beschreven inspanningen met externen. Met externen worden verbonden maatschappelijke organisaties, ondernemers, inwoners en bezoekers van de gemeente bedoeld. Deze externen zijn niet betrokken bij het opstellen van deze startnotitie en kunnen waardevolle inzichten geven bij het verder uitwerken van de mobiliteitsvisie. Een aantal vormen hoe externen betrokken kunnen worden zijn:
 - Inzet **inwonerspanel** om via een enquête inzicht te krijgen in mobiliteitskeuzes en mobiliteitsvoorkeuren van onze inwoners.
 - **Rondetafel gesprekken** over de mobiliteitsthema's met belanghebbenden, betrokken maatschappelijke organisaties en collega overheden
 - **Eén op één gesprekken** met partijen waar we nog eens in de diepte mee door willen praten, bijvoorbeeld omdat ze kunnen helpen om bepaalde opgaven te realiseren.
 - **Inwonersbijeenkomsten** met mogelijkheid tot fysieke gesprekken voor één ieder die geïnteresseerd is in onze kernen.

5.2 Verdere aanbevelingen

Voor een zorgvuldig proces om tot een mobiliteitsvisie te komen, hebben we de volgende aanbevelingen voor het vervolg:

- **Behoud stevige ambitie** Het bestuur heeft ambitieuze doelen vastgesteld op het gebied van een leefbare inrichting van de openbare ruimte en een duurzame leefomgeving. Om deze doelen te kunnen bereiken zullen de ambities in de mobiliteitsvisie eveneens stevig moeten zijn. Uit een analyse van het huidige beleid blijkt dat de gemeente vooralsnog inzet op het goede voorbeeld geven en het stimuleren van gewenst gedrag. Om het behalen van de doelen echt kracht bij te zetten zal de gemeente in haar mobiliteitsbeleid sturend moeten zijn op het voorkomen, veranderen en verschonen van verkeer, voornamelijk door het maken van juiste inrichtingskeuzes. Dit ambitieniveau is in deze startnotitie aangehaald en zal ook in de visie een belangrijke plek moeten krijgen om de gestelde doelen te bereiken.
- **Maak doelen meetbaar** Om te kunnen evalueren de inspanningen leiden tot het bereiken van de 7 principes, zal de gemeente de effecten van haar inspanningen op deze principes meetbaar moeten maken. Uit de beleidsstudie blijkt dat nog niet op alle principes de gemeente al meetbare doelen heeft gesteld. Om het succes van de visie uiteindelijk te kunnen monitoren is aan te raden zowel de doelen als de inspanningen zoveel als mogelijk meetbaar vast te leggen.
- **Blijf inzetten op draagvlak** Mobiliteitskeuzes hebben sterke invloed op de beleving van de kwaliteit van de leefomgeving van inwoners, ondernemers en bezoekers en leiden daarom vaak tot maatschappelijke onrust. Mede daardoor liggen mobiliteitskeuzes vaak onder een vergrootglas. Een visie met stevige ambitie gedijt daarom vooral met voldoende bestuurlijk, intern en extern draagvlak. Een belangrijk onderdeel van het proces om tot een mobiliteitsvisie te komen is dan ook de dialoog met bestuurders, collega's, inwoners, ondernemers en bezoekers over de inspanningen, het informeren over de voordelen ervan, en vanuit daar, het gesprek over de haalbaarheid. Wij raden aan om die dialoog bij het opstellen van de mobiliteitsvisie een centrale plek te geven in de gekozen aanpak.
- **Stel een Meerjaren uitvoeringsplan op** de visie is het bovenliggende kader dat inzicht geeft in de gewenste ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit. Om de gestelde doelen te kunnen halen, zal de gemeente concreet aan de slag moeten met inspanningen op concrete locaties. Het is daarom aan te raden om aan het vaststellen van de mobiliteitsvisie een meerjaren uitvoeringsplan te koppelen met daarin concrete acties voor een periode van 4-6 jaar, met bijbehorend budget. Dit zorgt ervoor dat de gemeente ook daadwerkelijk aan de slag aan de slag kan gaan met het realiseren van de gestelde doelstellingen.
- **Blijf wendbaar** Het speelveld van duurzame mobiliteit is constant aan verandering onderhevig. Zo zijn er voortdurend nieuwe ontwikkelingen op het gebied van duurzame energiebronnen en zorgen technologische ontwikkelingen voor het ontstaan van nieuwe mogelijkheden. Zo is er binnen de gemeente al eens geëxperimenteerd met zelfrijdend vervoer. In de inspanningen in deze startnotitie is uitgegaan van de techniek en mogelijkheden die op dat moment voor Ooststellingwerf redelijkerwijs nu voorhanden is. Het is belangrijk dat de organisatie blijft monitoren welke ontwikkelingen er zijn, pilots uitvoert om deze nieuwe mogelijkheden te testen en deze ontwikkelingen indien rijp bevonden opneemt in een geactualiseerde lijst met inspanningen.

Regional Office Locations

Royal HaskoningDHV is een onafhankelijk internationaal advies- en ingenieursbureau. We combineren 140 jaar engineering- en ontwerpexpertise met consultancy, software en technology diensten. We leveren hiermee toegevoegde waarde voor klanten en hebben een positieve impact op mensen en onze leefomgeving. Dat is onze drijfveer: Enhancing Society Together. Daar hoort bij dat we onszelf en anderen voortdurend uitdagen om bij te dragen aan duurzame oplossingen voor lokale en wereldwijde vraagstukken in de gebouwde omgeving en de industrie.

In onze snel veranderende wereld wordt de agenda bepaald door onder meer klimaatverandering, de digitale transformatie, een veranderende consumentenvraag en hybride werken. Met onze geïntegreerde duurzame oplossingen willen we bijdragen aan het bredere technologische en maatschappelijke plaatje.

Gesteund door de kennis en ervaring van meer dan 6.000 collega's werken we vanuit kantoren in meer dan 20 landen. We ondersteunen klanten om de transitie te maken naar een slimme en duurzame organisatie. We koppelen onze engineering- en ontwerpexpertise aan onze software- en technologische diensten om toegevoegde waarde te leveren voor onze klanten en de lifecycle van hun assets.

We zijn oprecht, handelen integer en transparant in al onze activiteiten, ook onze bedrijfsvoering. Ons team is divers en inclusief. De veiligheid en het welzijn van mensen, in ons team en daarbuiten, staat onder alle omstandigheden voorop.

In projecten en initiatieven werken we actief samen met overheden en het bedrijfsleven, partners en stakeholders. We zien een belangrijke rol voor onszelf in innovatieve duurzame ontwikkeling en willen bijdragen aan een betere leefomgeving, nu en in de toekomst.

Ons hoofkantoor is gevestigd in Nederland en we hebben kantoren in Europa, Azië, Afrika, Australië en Amerika.

royalhaskoningdhv.com